

५१ वा
वार्षिक अहवाल
२०२२-२३

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ
परभणी - ४३१ ४०२ (महाराष्ट्र)

विशेष उपक्रम

मा.ना.श्री. अब्दुलजी सत्तार,
मा.कृषिमंत्री यांची
विद्यापीठ माहिती केंद्रास भेट

मा.ना.श्री. दादाजी भुसे
माजी कृषिमंत्री यांची
वनस्पती रोगशास्त्र विभागास भेट

विज्ञान संकुल भूमिपूजन कार्यक्रम प्रसंगी
मा.ना.श्री. आदित्य ठाकरे, मा.ना.श्री. धनंजय मुंडे,
मा.ना.श्री. उदय सामंत, मा.खा.श्री. संजय जाधव,
मा.आ.डॉ. राहुल पाटील,
मा.डॉ. प्रमोद येवले, मा.कुलगुरु.
डॉ.रामेश्वर नाईक

५९ वा
वार्षिक अहवाल
२०२२-२३

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ
परभणी - ४३१ ४०२ (महाराष्ट्र)

५१ वा वार्षिक अहवाल २०२२-२३

वार्षिक अहवाल संपादकीय मंडळ

डॉ. दत्तप्रसाद वासकर	: संचालक संशोधन
डॉ. मदन पेंडके	: संशोधन संपादक
डॉ. अशोक जाधव	: उपसंचालक संशोधन (पिके)
डॉ. गजेंद्र लोंढे	: उपसंचालक संशोधन (पशु विज्ञान)
डॉ. दिगंबर पेरके	: उपसंचालक संशोधन (कृषि अर्थशास्त्र)

प्रकाशक

श्री. पु.कों. काले

कुलसचिव

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी-४३१ ४०२

मुद्रक

ओंकार ग्राफीक्स

परभणी

प्रा.डॉ. इन्द्र मणि

कुलगुरु

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ
परभणी

मनोगत

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणीचा ५१ वा वार्षिक अहवाल सादर करतांना मला आनंद होत आहे. सन २०२२-२३ या वर्षात विद्यापीठाने शिक्षण, संशोधन आणि विस्तार क्षेत्रात केलेल्या प्रमुख योगदानाचा उल्लेख यात केलेला आहे.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ नवनवीन तंत्रज्ञानांची निर्मिती व त्याचा प्रसार सर्व शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचवण्याचे तसेच त्यांचे उत्पन्न व जीवनमान उंचावण्याचे ध्येय समोर ठेवून काम करत आहे. मराठवाडा विभागातील हवामान, शेतकऱ्यांची गरज तसेच हवामान बदलानुरूप परिस्थितीशी सुसंगत धान्यपिकांचे व फळपिकांचे विविध उच्च गुणधर्म प्रत व गुणवत्ता असलेले वाण विद्यापीठाने तयार केलेले आहेत. विद्यापीठाने जलसंवर्धन व जलपुनर्भरण कार्यात नवनवीन संशोधन करून योगदान दिले आहे. तसेच विविध सुधारीत यंत्रे विकसित करून शेतीतील मजूर खर्च व समस्या कमी करत आहेत. प्रमुख पिकांची उत्पादकता वाढवण्यासाठी संपूर्ण यांत्रिकीकरणाकरिता प्रयत्न केला जाणार आहे. डिसेंबर २०२४ पर्यंत १५०० शेतकरी, तंत्रज्ञ आणि ग्रामीण युवकांना प्रशिक्षण देण्यात येणार आहे आणि प्रशिक्षणार्थींना आत्मनिर्भर भारत मिशन अंतर्गत त्यांचे स्वतःचे उद्योग/सेवा केंद्र सुरू करण्यासाठी प्रोत्साहित करण्यात येणार आहे.

विद्यापीठ विद्यार्थ्यांचा आत्मविश्वास वाढविण्याच्या दृष्टीने प्रयत्नशील आहे व नाविण्यपूर्ण विचारांची शिकवण देत आहे. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील शिक्षणाची पुर्नजोडणी आणि मुल्यमापन हे वेगवेगळ्या आंतरराष्ट्रीय संस्थांसोबत सामंजस्य करारातून केले जात आहे. कृषी क्षेत्रात काटेकोर आणि अचूक पद्धतीने विविध कामे करण्याकरिता ड्रोनचा वापर वाढणार असून विविध पिकात कीड-रोग व्यवस्थापन, अन्नद्रव्य व्यवस्थापन, पाणी व्यवस्थापन, शेतातील माहिती संकलन यासाठी ड्रोनचा वापर करण्याचे प्रयत्न केले जात आहेत.

विद्यापीठाची कृषी विस्तार शिक्षण व्यवस्था या विद्यापीठाचे तंत्रज्ञान शेतकरी बंधूंपर्यंत पोहोचवण्याकरीता सक्षम आहे. विविध प्रात्यक्षिके शेतकऱ्यांच्या शेतावर आयोजित केलेली आहेत. विद्यापीठाने १८ मे, १७ सप्टेंबर तसेच ३ जानेवारीला शेतकरी मेळावे आयोजित केले. याप्रसंगी मोठ्या प्रमाणात शेतकऱ्यांना बियाणे उपलब्ध करून देण्यात आले आहे. या मेळाव्यात मोठ्या प्रमाणात शेतकरी सहभागी होते. त्यांना विविध पीक पद्धतीबद्दल सखोल मार्गदर्शन करण्यात आले. माझा एक दिवस माझ्या बळीराजासाठी या कार्यक्रमांतर्गत मराठवाड्यातील संपूर्ण विद्यापीठातील शास्त्रज्ञांनी शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन केले. डिजीटल माध्यमांचा वापर करून मराठवाड्यातीलच नव्हे तर संपूर्ण राज्यातील शेतकऱ्यांपर्यंत कृषि तंत्रज्ञान पोहोचविले आहे. विद्यापीठातील शास्त्रज्ञांनी थेट शेतकऱ्यांच्या बांधावर जावून आधुनिक कृषि तंत्रज्ञानाची माहिती दिली. विद्यापीठातील विस्तार केंद्रांनी डिजीटल माध्यमांचा वापर करून विविध उपक्रमांचे आयोजन केले.

मी राज्यशासन, केंद्रशासन, राज्य नियोजन आयोग, भारतीय कृषी अनुसंधान परिषद, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संस्थांचा संशोधनासाठी निधी प्राप्त करून दिल्याबद्दल आभारी आहे. माझ्या विद्यापीठातील शास्त्रज्ञ, अधिकारी व कर्मचाऱ्यांचे दिवसरात्र परिश्रमामुळे हे विद्यापीठ इतकी प्रगती करत आहे.

मी, डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संशोधन व डॉ. धर्मराज गोखले, संचालक विस्तार शिक्षण व त्यांच्या सहकाऱ्यांचे अभिनंदन करतो की, त्यांचेमुळे हा वार्षिक अहवाल सुयोग्य रूपात तयार झाला आहे. मला विश्वास आहे की विद्यापीठाच्या अनेक लाभार्थींना या वार्षिक अहवालाचा नक्कीच फायदा होईल.

(इन्द्र मणि)
कुलगुरु

कुलपती
श्री. रमेश बैस
कुलपती तथा मा. राज्यपाल महाराष्ट्र राज्य

श्री. एकनाथ शिंदे
मा.मुख्यमंत्री महाराष्ट्र राज्य

श्री. देवेन्द्र फडणवीस
मा.उप मुख्यमंत्री महाराष्ट्र राज्य

श्री. अब्दुल सत्तार
मा.कृषि मंत्री, महाराष्ट्र राज्य

डॉ. इन्द्र मणि
मा. कुलगुरु
वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ कार्यकारी परिषद २०२२-२३

अ.क्र.	नाव	पत्ता	
१	डॉ. इन्द्र मणि	कुलगुरु, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	अध्यक्ष
२	मा.आ.श्री सतीश भानुदासराव चव्हाण	विधान परिषद सदस्य, प्लॉट नं. १०, सुप्रिया, ज्योती नगर, नवीन उस्मानपुरा, औरंगाबाद	सदस्य
३	मा.आ.डॉ. राहुल वेदप्रकाश पाटील	विधान सभा सदस्य, तोरणा, घर क्र. १३८, शिवाजी नगर, परभणी	सदस्य
४	मा.आ.श्री.अभिमन्यू पवार	विधानसभा सदस्य, नरसिंह नगर, कोराळी रोड, कासारसिरसी, तहसील-निलंगा, जि.लातूर	सदस्य
५	मा.श्री.विठ्ठल म्हतारजी सकपाळ	प्रगतशील शेतकरी, रा .शिक्षक कॉलनी सिल्लोड, जि.औरंगाबाद	सदस्य
६	मा.श्री.सुरज उत्तम जगताप	प्रगतशील शेतकरी, रा.सासवड, जि.पुणे	सदस्य
७	मा.श्री.प्रविण बाळासाहेब देशमुख	प्रगतशील शेतकरी, ८४ आशीर्वाद, रामकृष्णनगर, वसमत रोड, परभणी	सदस्य
८	मा.श्री.दिलीप अवचित्राव देशमुख	प्रगतशील शेतकरी, ८, सहयाद्री नगर, पुंडलिक नगर रोड, गारखेडा, औरंगाबाद	सदस्य
९	मा.डॉ.आदिती सुभाषचंद्र सारडा	प्रगतशील शेतकरी, रा.करीमपुरा, शुक्रवार पेठ, जि.बीड	सदस्य
१०	मा.श्री.भागवत अजबराव देवसकर	प्रगतशील शेतकरी, कृषि उद्योजक, ३०२, श्री निवास छत्रपती अर्पाटमेंट, जिजामाता विद्यालय जवळ, हॉटेल चंद्रलोक पाठीमागे, हिंगोली रोड, श्रीराम नगर, नांदेड	सदस्य
११	डॉ. राजीव ए. मराठे	संचालक, भाकृअप-राष्ट्रीय डाळिंब संशोधन केंद्र, एनएच ६५, सोलापुर पुणे महामार्ग, केगाव, सोलापुर	सदस्य
१२	आयुक्त, कृषि	कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-५	सदस्य
१३	प्रादेशिक पशुसंवर्धन सहआयुक्त	खडकेश्वर, औरंगाबाद	सदस्य
१४	मा. संचालक फलोत्पादन	फलोत्पादन संचालनालय, नरवीर तानाजी वाडी, शिवाजी नगर, पुणे - ५	सदस्य
१५	मा. मुख्यवनसंरक्षक	प्रादेशिक वनवृत्त, उस्मानपुरा, औरंगाबाद	सदस्य
१६	प्रादेशिक उपआयुक्त	मत्स्यव्यवसाय, जालना रोड, औरंगाबाद	सदस्य
१७	डॉ. ध.नि. गोखले	अधिष्ठाता (कृषि), वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	सदस्य
१८	डॉ. दत्तप्रसाद वासकर	संचालक संशोधन वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	सदस्य
१९	श्रीमती दी. मा. देवतराज	नियंत्रक, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	निर्मात्रित सदस्य
२०	डॉ.धिरजकुमार कदम	कुलसचिव, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	कुलसचिव तथा सदस्य सचिव

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	विभाग	पृष्ठ क्र.
१	प्रस्तावना	१
२	शिक्षण	३
३	पुरस्कारप्राप्त शिक्षक	८
४	नाहेप कार्यक्रम	१४
५	दीक्षांत समारंभ	२०
६	विद्यापीठ ग्रंथालय	२३
७	विद्यार्थी कल्याण	२५
८	संशोधन	३१
९	संशोधन उपलब्धी	३४
१०	प्रशिक्षण व कार्यशाळांचे आयोजन	४३
११	विद्यापीठ शास्त्रज्ञांचा चर्चासत्रात सहभाग	५८
१२	आंतरराष्ट्रीय भरडधान्य वर्ष - उपक्रम	६२
१३	सामंजस्य करार	६५
१४	पुरस्कारप्राप्त शास्त्रज्ञ	७१
१५	बीजोत्पादन कार्यक्रम	७५
१६	फळझाडाच्या कलमा व रोपांची विक्री	७६
१७	उत्पादन तपासणी प्रयोगांची माहिती	७८
१८	विस्तार शिक्षण संचालनालय	८२
१९	विद्यापीठ प्रशासन	९०
२०	विद्यापीठ वित्त व्यवस्था	९६
२१	विद्यापीठ अभियंता	९९

प्रस्तावना

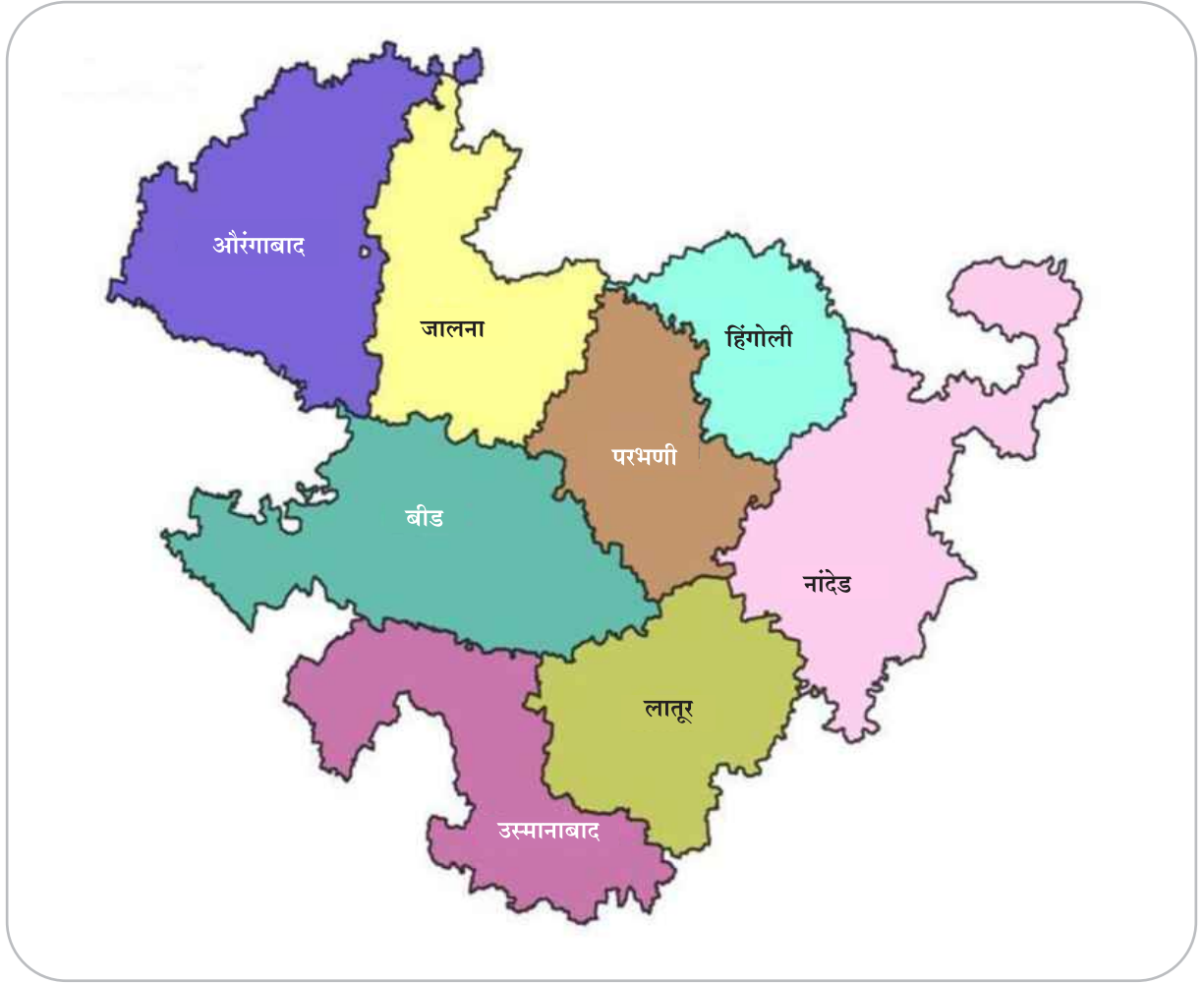
मराठवाडा विभागाच्या कृषि शिक्षण, संशोधन आणि विस्तार विषयक गरजांच्या पूर्ततेसाठी महाराष्ट्र शासनाने १८ मे, १९७२ रोजी परभणी येथे मराठवाडा कृषि विद्यापीठाची स्थापना केली. मराठवाडा विभागातील आठही जिल्ह्यांतील शेतकऱ्यांच्या व शेतीच्या सर्वांगीण विकासासाठी विद्यापीठ कटीबद्ध आहे. महाराष्ट्रातील चार कृषि विद्यापीठांपैकी वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी हे एक आहे. मराठवाडा विभागातील औरंगाबाद व नांदेड जिल्ह्यातील काही भाग औद्योगीकरणात असून उर्वरित संपूर्ण भाग हा कृषि क्षेत्राखाली आहे. मराठवाडा विभागातील कृषि क्षेत्रांच्या आणि शेतकऱ्यांच्या गरजा लक्षात घेऊन हे विद्यापीठ नवनवीन कृषि संशोधन करत आहे.

मराठवाडा विभागात औरंगाबाद, जालना, लातूर, परभणी, उस्मानाबाद, नांदेड, हिंगोली व बीड अशा आठ जिल्ह्यांचा समावेश आहे. मराठवाडा विभाग १७°३५' ते २०°४०' अक्षांश व ७४°४०' ते ७८°१६' रेखांश या भागात आहे. मराठवाडा विभागाचे क्षेत्रफळ ६४.५ दशलक्ष हेक्टर असून ५७ लाख हेक्टर कृषि क्षेत्राखाली आहे. मराठवाडा विभागाच्या प्रत्येक जिल्ह्यात हवामान वेगवेगळे आहे. मराठवाडा विभागाचे वार्षिक पर्जन्यमान ५०० ते ११०० मिमी आहे. त्यापैकी ६० टक्के भाग हमखास पावसाच्या प्रदेशात येतो तर प्रत्येकी ४० टक्के भाग हा अवर्षण प्रवण तसेच जास्त पर्जन्यमान क्षेत्रात येतो. मराठवाडा विभागातील शेती ही मुख्यत्वेकरून पावसावर आधारीत आहे. या विभागातील लोकांचे जीवन हे मुख्यतः शेतीवर अवलंबून आहे. मराठवाडा विभागातील बहुतांश जमीन ही मध्यम ते खोल काळी आहे. या विभागातील महत्वाची पिके सोयाबीन, कापूस तसेच तूर असून रबी हंगामात करडई, रबी ज्वारी तसेच हरभरा घेण्यात येतो.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ अंतर्गत कृषि, कृषि अभियांत्रिकी, अन्नतंत्र, सामाजिक विज्ञान (गृह विज्ञान), उद्यानविद्या, कृषि पणन व व्यवस्थापन, कृषि जैवतंत्रज्ञान विद्याशाखेत पदवी, पदव्युत्तर अभ्यासक्रम राबविले जातात. कृषि महाविद्यालय, परभणी, बदनापूर, अंबाजोगाई, लातूर, उस्मानाबाद आणि गोळेगाव येथे असून कृषि अभियांत्रिकी, अन्नतंत्र महाविद्यालय, उद्यानविद्या महाविद्यालय आणि सामाजिक विज्ञान महाविद्यालय परभणी येथे आहेत. कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, लातूर येथे तर कृषि पणन व व्यवस्थापन महाविद्यालय, चाकूर येथे आहेत. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातर्गत ४३ खाजगी विनाअनुदानित महाविद्यालये मराठवाडा विभागात कार्यरत आहेत. विद्यापीठातील विद्यार्थ्यांना अनुभव आधारीत प्रशिक्षण देण्याच्या उद्देशाने काढणी पश्चात तंत्रज्ञान, दुग्धव्यवसाय, फलोत्पादन, मृदविज्ञान तसेच कडधान्य व तेलबिया प्रक्रिया केंद्रे स्थापन करण्यात आली आहेत. या विद्यापीठातर्गत चार कृषि विज्ञान केंद्र, तुळजापूर, औरंगाबाद, बदनापूर तसेच गेवराई येथे कार्यरत आहेत. त्याद्वारे शेतकऱ्यांना प्रत्यक्ष कृषि तंत्रज्ञानविषयी माहिती दिली जाते. या विद्यापीठातर्गत ९ कृषि विद्यालये तसेच २४ खाजगी विनाअनुदानित कृषि तंत्र विद्यालये कार्यरत आहेत तसेच २८ कृषि तंत्रनिकेतन खाजगी विनाअनुदानित स्वरूपात कार्यरत आहेत.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी यांना महाराष्ट्र शासन तसेच भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, नवी दिल्ली यांचेकडून आर्थिक तरतुद प्राप्त होते. विद्यापीठाने विविध राष्ट्रीय तसेच आंतरराष्ट्रीय संस्थांशी शिक्षण व संशोधन कार्यासाठी सामंजस्य करार केले आहेत. विद्यापीठाकडे ३९०६ हेक्टर जमीन शिक्षण व संशोधन कार्याकरीता उपलब्ध आहे. मध्यवर्ती प्रक्षेत्राखाली १८९३ हे. जमीन बियाणे उत्पादनासाठी आहे. १०९३ हेक्टर जमीन ही संशोधन कार्यासाठी, ७६९ हे जमीन ही शिक्षण कार्यासाठी तसेच १५१ हे जमीन कृषि विद्यालयांच्या कार्यासाठी उपलब्ध आहे.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाला भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद नवी दिल्लीतर्फे पाच वर्षाकरीता अधिस्वीकृती प्राप्त झालेली आहे. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाच्या ५१ व्या वार्षिक अहवालात १ एप्रिल, २०२२ ते ३१ मार्च, २०२३ पर्यंतचा कालावधी अंतर्भूत आहे. या कालावधीत विद्यापीठाने केलेल्या शिक्षण, संशोधन व विस्तार तसेच इतर विविध कार्यांचा आढावा या वार्षिक अहवालात देण्यात आलेला आहे.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाचे कार्यक्षेत्र

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी अंतर्गत १२ घटक महाविद्यालये असून त्यामध्ये ६ कृषि महाविद्यालये तसेच उद्यानविद्या महाविद्यालय, अन्नतंत्र महाविद्यालय, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय, सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालय, विलासराव देशमुख कृषि जैव तंत्रज्ञान महाविद्यालय आणि पदव्युत्तर कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन संस्था कार्यरत आहेत. या महाविद्यालयांमार्फत उच्च शिक्षणांतर्गत खालील पदवी व पदव्युत्तर अभ्यासक्रम राबविण्यात येतात.

अ) पदवी अभ्यासक्रम :

१. बी. एस.सी (कृषि)
२. बी. एस.सी (उद्यानविद्या)
३. बी. एस.सी (सामुदायिक विज्ञान)
४. बी. एस.सी (कृषि जैवतंत्रज्ञान)
५. बी. एस.सी (कृषि पणन व व्यवस्थापन)
६. बी. टेक (कृषि अभियांत्रिकी)
७. बी. टेक (अन्नतंत्र)

ब) पदव्युत्तर अभ्यासक्रम :

१. एम. एस.सी (कृषि)
२. एम. एस.सी (उद्यानविद्या)
३. एम. एस.सी (सामुदायिक विज्ञान)
४. एम. एस.सी (कृषि जैवतंत्रज्ञान)
५. एम. टेक (कृषि अभियांत्रिकी)
६. एम. टेक (अन्नतंत्र)
७. एम. बी.ए. (कृषि)
८. पी. एच.डी (कृषि)
९. पी. एच.डी (सामुदायिक विज्ञान)
१०. पी. एच.डी (कृषि अभियांत्रिकी)
११. पी. एच.डी (अन्नतंत्र)

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी अंतर्गत शैक्षणिक संस्था

अ) घटक महाविद्यालय, प्रवेश क्षमता

अ.क्र.	महाविद्यालयाचे नाव	विद्याशाखा	स्थापना वर्ष	विद्यार्थी प्रवेश क्षमता		
				पदवी	पदव्युत्तर	आचार्य
१	कृषि महाविद्यालय, परभणी	कृषि	१९५६	२१०	१३४	३३
२	कृषि महाविद्यालय, लातूर	कृषि	१९८७	९४	१०८	--
३	कृषि महाविद्यालय, उस्मानाबाद	कृषि	२०००	६०	--	--
४	कृषि महाविद्यालय, अंबाजोगाई	कृषि	२०००	६०	--	--
५	कृषि महाविद्यालय, बदनापूर	कृषि	२०००	६०	३६	--
६	कृषि महाविद्यालय, गोळेगांव	कृषि	२०१२	६०	--	--
७	उद्यानविद्या महाविद्यालय, परभणी	उद्यानविद्या	१९८४	४०	--	--
८	अन्नतंत्र महाविद्यालय, परभणी	अन्नतंत्र	१९७६	६४	१५	०५
९	कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, परभणी	कृषि अभियांत्रिकी	१९८६	६४	०८	०४
१०	सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालय, परभणी	सामुदायिक विज्ञान	१९७६	४०	१२	०२
११	विलासराव देशमुख कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, लातूर	कृषि जैवतंत्रज्ञान	२००६	४०	०८	--
१२	पदव्युत्तर कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन संस्था, चाकूर, जि. लातूर	कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन	२००९	--	३५	--
एकूण				७९२	३५६	४४

विना अनुदानित संलग्न महाविद्यालय (पदवी अभ्यासक्रम)

अ.क्र	महाविद्यालयाचे नांव कृषि महाविद्यालय-२१	मान्यता दिलेले वर्ष	प्रवेश क्षमता
१	कृषि महाविद्यालय, नायगांव बाजार, जि. नांदेड	२००२-०३	६०+६०
२	आदित्य कृषि महाविद्यालय, बीड, ता.जि. बीड	२००२-०३	६०+६०+६०
३	दादासाहेब पाटील कृषि महाविद्यालय, दहेगांव, ता.वैजापूर, जि.औरंगाबाद	२००२-०३	६०+६०
४	राजीव गांधी कृषि महाविद्यालय, परभणी	२००२-०३	६०+६०
५	छत्रपती शाहु फुले आंबेडकर कृषि महाविद्यालय, आष्टी	२००४-०५	६०+६०
६	कृषि महाविद्यालय, कांचनवाडी, औरंगाबाद	२००६-०७	६०+६०
७	कृषि महाविद्यालय, खरपुडी, जि.जालना	२००८-०९	६०+६०
८	कृषि महाविद्यालय, डोंगरशेळकी तांडा, उदगीर जि. लातूर	२००८-०९	६०+६०
९	कृषि महाविद्यालय, नेहरुनगर, नागलगांव, ता.कंधार	२००८-०९	६०+६०
१०	कृषि महाविद्यालय, तोंडापूर, पोस्ट वारंगा फाटा, जि. हिंगोली	२००८-०९	६०+६०
११	कृषि महाविद्यालय, गेवराई तांडा, औरंगाबाद	२००८-०९	६०+६०
१२	नेताजी सुभाषचंद्र बोस कृषि महाविद्यालय, मरखेल, जि.नांदेड	२०१०-११	६०+६०
१३	कृषि महाविद्यालय, सेलू, ता.सेलू, जि.परभणी	२०१०-११	६०+६०
१४	कृषि महाविद्यालय, पाथरी, ता.पाथरी, जि.परभणी	२०१०-११	६०+६०
१५	कृषि महाविद्यालय, खंडाळा, ता.वैजापूर, जि.औरंगाबाद	२०१०-११	६०+६०
१६	कै. अंबादासराव वरपुडकर कृषि महाविद्यालय, ता.जि. परभणी	२०१२-१३	६०+६०
१७	महात्मा गांधी मिशन कृषि महाविद्यालय, गांधेली, औरंगाबाद	२०१२-१३	६०+६०
१८	कृषि महाविद्यालय, नाव्हा, ता.जि. जालना	२०१४-१५	६०
१९	केएसके, कृषि महाविद्यालय, राजुरी नवगण बीड, ता.जि. बीड	२०१४-१५	६०
२०	कृषि महाविद्यालय, आळणी गडपाटी, उस्मानाबाद	२०१५-१६	६०
२१	कृषि महाविद्यालय, पाथरी, ता.फुलंब्री, जि. औरंगाबाद	२०१५-१६	६०
		एकूण	२३४०

अन्नतंत्र महाविद्यालय-१३			
१	अन्नतंत्र महाविद्यालय, राजुरी नवगण, ता.जि. बीड	२००४ - ०५	४०+४०
२	आदित्य अन्नतंत्रज्ञान महाविद्यालय, बीड	२००४ - ०५	४०+४०
३	राजीव गांधी अन्नतंत्र महाविद्यालय, परभणी	२००४ - ०५	४०+४०
४	क्रिन्स अन्नतंत्र महाविद्यालय, औरंगाबाद	२००६ - ०७	४०+४०
५	अन्नतंत्र महाविद्यालय, नायगांव, जि.नांदेड	२००८ - ०९	४०+४०
६	महात्मा गांधी मिशन अन्नतंत्र महाविद्यालय, एन-६ सिडको, औरंगाबाद	२००८ - ०९	४०+४०
७	अन्नतंत्र महाविद्यालय, लोणी ता.उदगीर, जि.लातूर	२०१० - ११	४०+४०
८	एम.आय.टी. अन्नतंत्र महाविद्यालय, हिंगोली रोड, औंढा नागनाथ, जि.हिंगोली	२०१२ - १३	४०
९	एम.आय.टी. अन्नतंत्र महाविद्यालय, औरंगाबाद	२०१४ - १५	४०
१०	अन्नतंत्र महाविद्यालय, गेवराई तांडा	२०१४ - १५	४०
११	अन्नतंत्रज्ञान महाविद्यालय, नेहरुनगर नागलगांव, ता.कंधार, जि.नांदेड	२०१५ - १६	४०
१२	अन्नतंत्र महाविद्यालय, आष्टी ता.आष्टी, जि.बीड	२०१५ - १६	४०
१३	लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे अन्नतंत्र महाविद्यालय, लोदगा, ता.औसा, जि.लातूर	२०१५ - १६	४०
एकूण			८६०

विना अनुदानित संलग्न महाविद्यालय (पदवी अभ्यासक्रम) कृषि जैवतंत्रज्ञान - ५

अ.क्र	महाविद्यालयाचे नांव	मान्यता दिलेले वर्ष	प्रवेश क्षमता
१	महात्मा गांधी कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, पोखर्णी, ता.जि. नांदेड	२००४ - ०५	४०+४०
२	कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, गेवराई तांडा, औरंगाबाद	२००४ - ०५	४०+४०
३	महात्मा गांधी मिशन कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, गांधेली, औरंगाबाद	२००४ - ०५	४०+४०
४	आदित्य कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, तेलगांव रोड, बीड	२००८ - ०९	४०+४०
५	कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, हट्टा, ता.वसमत	२००८ - ०९	४०+४०
एकूण			४००
१	कृषि पणन आणि व्यवसाय व्यवस्थापन - १ कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन महाविद्यालय, लातूर	२००४-०५	४०+४०
एकूण			८०

कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय - ३			
१	आदित्य कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, बीड	२००४-०५	४०+४०
२	सर छोटुराम कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, लोदगा, जि. लातूर	२०१४-१५	४०+४०
३	कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, नेहरुनगर, नागलगांव, जि. नांदेड	२०१५-१६	४०
एकूण			२००

निम्नस्तर कृषि शिक्षण अभ्यासक्रम सन २०२२-२३

अ.क्र.	अभ्यासक्रम	विद्यार्थी संख्या	उत्तीर्ण विद्यार्थी संख्या
१	कृषि तंत्र पदविका अभ्यासक्रम	२९२४	२०७०
२	माळी प्रशिक्षण प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम	२५	०५

सन २०२२-२३ या वर्षात उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या

अ.क्र.	अभ्यासक्रम	उत्तीर्ण विद्यार्थी संख्या
पीएच.डी. आचार्य		
१	पीएच.डी. (कृषि)	२४
२	पीएच.डी. (सामुदायिक विज्ञान)	००
३	पीएच.डी. (अन्नतंत्र)	०२
४	पीएच.डी. (कृषि अभियांत्रिकी)	०१
एकूण अ		२७
पदव्युत्तर		
१	एम.एस.सी. (कृषि)	२३९
२	एम.एस.सी. (उद्यानविद्या)	३४
३	एम.एस.सी. (सामुदायिक विज्ञान)	०७
४	एम.एम.सी. (अन्नतंत्र)	१५
५	एम.एम.सी. (कृषि अभियांत्रिकी)	१३
६	एम.एम.सी. (कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन)	३२
७	एम.एम.सी. (कृषि जैव तंत्रज्ञान)	०९
एकूण ब		३४९
पदवी		
१	बी.एस.सी. (कृषि)	३९२८
२	बी.एस.सी. (उद्यानविद्या)	६४
३	बी.एस.सी. (सामुदायिक विज्ञान)	२३
४	बी.एस.सी. (कृषि जैव तंत्रज्ञान)	४७५
५	बी. टेक (अन्नतंत्र)	९९३
६	बी. टेक (कृषि अभियांत्रिकी)	२४७
७	बी.बी.ए. (कृषि)	२९
एकूण क		५७५९
एकूण = अ+ब+क		६१३५

पुरस्कारप्राप्त संशोधन केंद्र/शास्त्रज्ञ

अ.क्र.	पुरस्कार प्राप्त संशोधन केंद्र/शास्त्रज्ञाचे नाव	पुरस्काराचे नाव	वर्ष	पुरस्कार प्रदान करण्याच्या संस्थेचे नाव
१	डॉ. जे.एम. देशमुख	उत्कृष्ट सादरीकरण	२०२२	आंतरराष्ट्रीय चर्चा सत्र, वाराणसी
२	डॉ. डी.एस. चव्हाण	प्रजाती संवर्धन पुरस्कार	२०२२	एनडीआरआय, कर्नाल
३	डॉ. ए.पी. सुर्यवंशी	सन्मान पुरस्कार	२०२३	म्हैसूर विद्यापीठ
४	डॉ. बी.एम. ठोंबरे	जीवनगौरव पुरस्कार	२०२३	आंतरराष्ट्रीय चर्चा सत्र, गुरुग्राम, हरियाणा
५	डॉ. पी.एन. करंजीकर	उत्कृष्ट शैक्षणिक कार्य पुरस्कार	२०२३	आंतरराष्ट्रीय चर्चा सत्र, गुरुग्राम, हरियाणा
६	डॉ. डी.एस. चव्हाण	उत्कृष्ट सादरीकरण पुरस्कार		राष्ट्रीय चर्चा सत्र
७	डॉ. पी.बी. वाडीकर	उत्कृष्ट शैक्षणिक कार्य पुरस्कार	२०२३	आंतरराष्ट्रीय चर्चा सत्र, गुरुग्राम, हरियाणा
८	डॉ. व्ही.के. भामरे	फेलो	२०२३	सोसायटी फॉर बायोकेंट्रोल ऑडव्हान्समेन्ट, भाकृअप-एनबीएआयआर, बंगलोर
९	डॉ.अंशुल लोहकरे	युवा शास्त्रज्ञ पुरस्कार	२०२२	आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्र, बीरसा कृषि विद्यापीठ, रांची
१०	डॉ.वैशाली भगत	महिला शास्त्रज्ञ पुरस्कार	२०२२	आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्र, बीरसा कृषि विद्यापीठ, रांची
११	डॉ.वैशाली भगत	उत्कृष्ट शास्त्रज्ञ पुरस्कार	२०२२	७ वे आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्र, गोवा, रांची

भाकृअप आयोजित गेट परीक्षा पास झालेल्या विद्यार्थ्यांचा तपशील-२०२२

अ.क्र.	विद्यार्थ्यांचे नाव	अखिल भारतीय क्रमांक
०१	विशाल कुलकर्णी कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय, परभणी	१०५

भाकृअप आयोजित आचार्य परीक्षा पास झालेल्या विद्यार्थ्यांचा तपशील-२०२२

अ.क्र.	विद्यार्थ्यांचे नाव	अखिल भारतीय क्रमांक
०१	अनन्या मिश्रा कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय, परभणी	६८

वनामकृतितील सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालयाची कु.प्राची गट्टाणी राष्ट्रीय पात्रता परीक्षेत देशात प्रथम

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालय येथुन पदवी अभ्यासक्रम पूर्ण केलेली विद्यार्थ्यांची कु.प्राची गट्टाणी यांनी विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या 'राष्ट्रीय पात्रता परीक्षा एजन्सी' (एनटीए) द्वारे आयोजित केंद्रीय विद्यापीठाकडून पदव्युत्तर गृहविज्ञान अभ्यासक्रमासाठी पात्रता परीक्षेमध्ये २४८ गुण प्राप्त करून देशपातळीवर प्रथम क्रमांक मिळवला.

शास्त्रज्ञांचे आंतरराष्ट्रीय कार्यक्रमात सहभाग

१. डॉ.स्मिता खोडके आणि डॉ.आर.बी. क्षीरसागर यांची काठमांडू, नेपाळ येथील विभागीय सोयाबीन अन्न चर्चासत्रात सहभाग दि.२२-२३ नोव्हेंबर, २०२२.
२. डॉ.गोपाळ शिंदे आणि डॉ.कैलास डाखोरे यांचे लफोरीडा विद्यापीठ, अमेरीका येथील प्रशिक्षण कार्यक्रमात सहभाग, सप्टेंबर-डिसेंबर, २०२२.
३. जपान येथे आयोजित आंतरराष्ट्रीय परिषदेमाननीय कुलगुरु यांचा सहभाग व व्याख्यान
अमेरिकेतील फ्लोरिडा विद्यापीठात मुख्यालय असलेल्या कृषी आणि जैवप्रणाली अभियांत्रिकी आंतरराष्ट्रीय अकादमी या अग्रगण्य वैज्ञानिक संस्थेचे फेलो म्हणून विद्यापीठाचे कुलगुरु मा.डॉ. इन्द्र मणि यांची निवड करण्यात आली असून जपान मधील क्योटो येथे दिनांक ५ ते ९ डिसेंबर २०२२ दरम्यान, आयोजित विसावी आयजीआर जागतिक परिषदेत त्यांना फेलो म्हणून अकादमीच्या वतीने सन्माननित करण्यात आले. परिषदेत देशातील कृषी विद्यापीठामधून एकमेव मुख्य वक्ता म्हणून कुलगुरू मा डॉ इन्द्र मणि यांना विशेष आमंत्रित करण्यात आले होते, परिषदेत त्यांनी 'शाश्वत अन्न-पाणी-ऊर्जा संबंध- भारतीय संदर्भ या विषयावर व्याख्यान दिले. परिषदेतील निष्कर्ष मराठवाडा विभाग आणि राज्यात शाश्वत कृषी उत्पादनासाठी उपयुक्त ठरतील परिषदेत उपस्थित विविध आंतरराष्ट्रीय संस्थेतील संशोधक व प्राध्यापकांशी मा डॉ इन्द्र मणि यांनी संशोधनात्मक भागीदारी बाबत चर्चा केली.

मान्यताप्राप्त नवीन योजना

अ.क्र.	प्रकल्पाचे /योजनेचे नाव/ संस्था	मार्फत	निधी (रु.लाख)
०१	लायसीमीटरचा वापर करून विविध पिकांचे पीक गुणांक काढणे	नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प, मुंबई	७८.८०
०२	गुळ, ऊसाचा रस आणि मसाले प्रक्रिया करणेकरीता उष्मायान केंद्र, उभारणी (कॉमन इंक्युबेशन केंद्र) अन्नतंत्र महाविद्यालय, वनामकृवि, परभणी	अन्न उद्योग मंत्रालय, नवी दिल्ली (पीएफएफएमई) योजना	३२९.५०

विविध उपक्रम : कृषि महाविद्यालय, परभणी

विविध उपक्रम : कृषि महाविद्यालय, गोळेगाव

कृषि महाविद्यालय गोळेगांव येथील नवील वास्तूचे उद्घाटन मा.ना. दादाजी भुसे, कृषि मंत्री, डॉ.अशोक ढवण, मा.कुलगुरु आणि मा.डॉ. राहुल पाटील, आमदार, परभणी यांचे हस्ते

श्री.पापळकर, मा.जिल्हाधिकारी यांचे हस्ते वन महोत्सवाचे आयोजन

क्रीडा कार्यक्रम

डॉ.इन्द्र मणि, मा.कुलगुरु यांचे हस्ते विद्यार्थ्यांना बक्षीस वितरण

सांस्कृतिक कार्यक्रम

विविध उपक्रम : कृषि महाविद्यालय, लातूर

प्रक्षेत्र भेट

शैक्षणिक सहल

सांस्कृतिक कार्यक्रम

Golden Girl

Siddhi Bharatrao Desai

M.Sc. Entomology, II Year

**Youth Festival 2022-23,
17 to 20 August 2022, SWO, VNMKV, Parbhani**

- ▶ Poster Making (Gold)
- ▶ Cartooning (Gold)
- ▶ On the Spot Painting (Gold)
- ▶ Rangoli (Gold)
- ▶ Clay Modeling (Gold)
- ▶ Collage Making (Gold)

**36th Inter University West Zone Youth Festival 2022-23,
10 to 14 February 2023, Ganpat University, Mehsana, Gujarat**

- ▶ Mehendi (Gold)

**36th Inter University National Youth Festival 2022-23,
24 to 28 February 2023, Jain Deemed-To-Be-University, Bengalore**

- ▶ Mehendi (Bronze)

**21st All India Agricultural University Youth Festival – ‘Agriunifest 2023,
13 to 17 March 2023, UAS, Bengalore**

- ▶ Poster Making (Gold)
- ▶ Cartooning (Gold)

कृषि उत्पादकता वाढीकरीता यंत्रमानव, ड्रोन आणि स्वयंचलित यंत्राद्वारे डिजीटल शेती यावरील सेंटर ऑफ एक्सेलन्स

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठास प्रगत कृषि विज्ञान व तंत्रज्ञान केंद्र राष्ट्रीय कृषि उच्च शिक्षण प्रकल्पांतर्गत कृषि उत्पादकता वाढीकरीता यंत्रमानव, ड्रोन आणि स्वयंचलित यंत्राद्वारे डिजीटल शेती यावरील सेंटर ऑफ एक्सेलन्स प्रशिक्षण प्रकल्पास नवी दिल्ली येथील भारतीय कृषि संशोधन परिषदेने मान्यता दिली आहे. या प्रकल्पात डिजीटल शेती संबंधीत विविध आंतरराष्ट्रीय व राष्ट्रीय संस्था तसेच कंपन्या, उद्योजक यांचे जाळे तयार होण्यास मदत होणार आहे.

शेतक-यांचे उत्पन्न दुप्पट करण्याचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी शेतीतील उत्पादन खर्च कमी करणे, विविध निविष्टांचे कार्यक्षमरित्या उपयोग करणे यासाठी तंत्रज्ञानाची गरज आहे. येणारे युग हे डिजीटल तंत्रज्ञानाचे असून शेतीत देखील डिजीटल तंत्रज्ञानाचा वापर करावा लागणार आहे. यादृष्टीने विद्यापीठाने पुढाकार घेऊन डिजीटल शेतीला लागणारे मनुष्यबळ निर्मितीकरीता सदरील प्रशिक्षण प्रकल्प हाती घेतला आहे. यात डिजीटल शेतीच्या तंत्रज्ञानात्मक देवाणघेवाणकरीता जगातील अग्रगण्य विद्यापीठाशी सामंजस्य करार केला असून यात अमेरिकेतील वॉशिंग्टन स्टेट युनिव्हर्सिटी तसेच स्पेन, युक्रेन व बेलारुस येथील विद्यापीठांचा समावेश आहे. तसेच पर्वई आणि खरगपुर येथील आयआयटी संस्थेचे नॉलेज सेंटर म्हणून सहकार्य लाभणार आहे.

या प्रकल्पात यंत्रमानव, ड्रोन व स्वयंचलित यंत्र सारखी डिजीटल साधनांचा समावेश असणा-या विविध संशोधन प्रयोगशाळा निर्माण करून विद्यार्थी व संशोधन प्राध्यापकांना प्रशिक्षणाची सुविधा निर्माण करण्यात येणार आहे. या केंद्राद्वारे कौशल्य प्राप्त प्रशिक्षणार्थी डिजीटल शेतीचे तंत्र शेतक-यांपर्यंत नेण्याचा प्रयत्न करणार आहेत. प्रकल्पास अठरा कोटी रुपयांचा निधी मंजूर करण्यात आला आहे, यात पन्नास टक्के वाटा जागतिक बँक व पन्नास टक्के वाटा भारत सरकार कडून भारतीय कृषि संशोधन परिषदेच्या माध्यमातून प्राप्त होत आहे. विविध राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय प्रशिक्षण कार्यक्रम, पदव्युत्तर व आचार्य विद्यार्थी प्रशिक्षण तसेच विविध विषयांचे राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय वेबीनार आयोजित करण्यात आले.

डॉ. आर.सी. अग्रवाल, राष्ट्रीय समन्वयक, नाहेप, नवी दिल्ली यांची भेट

सामंजस्य करार – नाहेप, वनामकृति, परभणी

आंतरराष्ट्रीय संस्थांसोबत सामंजस्य करार

आंतरराष्ट्रीय संस्थांसोबत सामंजस्य करार

सामंजस्य करार - भारतीय अंतराळ संशोधन संस्था, अहमदाबाद

राष्ट्रीय/आंतराष्ट्रीय प्रशिक्षण आयोजन

अ.क्र.	प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा तपशील	उपस्थितांची संख्या	कालावधी
१	डिजिटल इमेज प्रोसेसिंग आणि कंप्युटर व्हिजन फॉर क्रॉप हेल्थ मॉनिटरिंग, आयआयटी, खडकपूर	४२	जून ०६-१८, २०२२
२	कंप्युटर एडेड डिजाईन आणि सिम्युलेशन ऑफ अग्री मशिन युजिंग सॉलिड वर्क, आयआयटी, खडकपूर	१७	जून ०६-२५, २०२२
३	आयपीआर आणि पेटेंट डिझाईन फिलींग, राजीव गांधी राष्ट्रीय बौद्धिक संपदा व्यवस्थापन संस्था, नागपूर	४०२	ऑगस्ट २९, २०२२
४	कॉलिटी सीड प्रॉडक्शन आणि सर्टिफिकेशन ऑफ फिल्ड क्रॉपस	६७	ऑक्टोबर १०-१५, २०२२
५	कृषि शिक्षणाकरीता इफेक्टिव्ह इ कंटेन्ट विकास	५७	नोव्हेंबर २१-२२, २०२२
६	डाटा ड्रिव्हन अग्रीकल्चर-टुल्स अँड टेकनीक्स, आयआयटी, मुंबई	४०	डिसेंबर १०-२३, २०२२
७	अॅकॅडमीक मॅनेजमेंट सिस्टीम-भाकृअप-आययएसआरआय, नवी दिल्ली	५३	फेब्रुवारी २८- मार्च ०१, २०२३
८	अॅडव्हॉन्स व्हिजीटेबल रोबोटीक ग्राफ्टिंग टेक्नॉलॉजी इन अग्रीकल्चर	१३१	मार्च १३-१४, २०२३
९	अॅडव्हॉन्स व्हिजीटेबल जॅपनीज रोबोटीक ग्राफ्टिंग टेक्नॉलॉजी इन अग्रीकल्चर	१२०	मार्च २०-२५, २०२३

आंतराष्ट्रीय वेबीनार आयोजन

अ.क्र.	प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा तपशील	उपस्थितांची संख्या	कालावधी
१	अॅडॉप्शन ऑफ डिजिटल अग्रीकल्चर फॉर सस्टेनेबल क्रॉप प्रॉडक्शन, पुत्रा विद्यापीठ, मलेशिया	४०	नोव्हेंबर २८, २०२२

डॉ.आदित्य सिंग, फ्लोरिडा विद्यापीठ, अमेरिका यांची वनामकृविस भेट

विद्यार्थी व प्राध्यापक यांचा आंतरराष्ट्रीय प्रशिक्षण कार्यक्रमात सहभाग

अ.क्र.	प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा तपशील	उपस्थितांची संख्या	कालावधी
१	युएव्ही ॲप्लीकेशन आणि रिमोट सेन्सिंग इन ॲग्रीकल्चर, फ्लोरिडा विद्यापीठ, अमेरिका (डॉ. गोपाळ शिंदे आणि डॉ. कैलास डाखोरे)	०२	सप्टेंबर १५ - डिसेंबर १५, २०२२
२	डिजिटल टेक्नॉलॉजीस् आणि ॲप्लीकेशन ॲट जीओ इन्फॉर्मॅटीक्स, एआयटी, बँकॉक	१०	फेब्रुवारी २७- मार्च २४, २०२३
३	युनुस सेंटर, एआयटी, बँकॉक येथे आंतरराष्ट्रीय प्रशिक्षण (कु. सुषमा माने)	०१	फेब्रुवारी २७- मार्च २४, २०२३
४	युनुस सेंटर, एआयटी, बँकॉक येथे आंतरराष्ट्रीय प्रशिक्षण (डॉ. विना भालेराव)	०१	मार्च १६-२४, २०२३
५	आंतरराष्ट्रीय प्रशिक्षण - स्कूल ऑफ इंजिनिअरिंग, एआयटी, बँकॉक	१३	मार्च ०१-३१, २०२३
६	युनिव्हर्सिटी पॉलिटेक्नीक व्हॅलेन्सीया, स्पेन	०२	मार्च ०१-३१, २०२३

ग्राफ्टिंग रोबोटचे प्रात्याक्षिक

डिजिटल शेतीचे घडे गिरविण्याकरिता वनामकृविचे अकरा पदव्युत्तर विद्यार्थी थायलंडला रवाना

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील जागतिक बँक आणि भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, नवी दिल्ली पुरस्कृत राष्ट्रीय कृषी उच्च शिक्षण प्रकल्पांतर्गत डिजिटल शेतीवर आधारित प्रकल्प राबविण्यात येत असून या प्रकल्पांतर्गत डिजिटल शेतीसंबंधीत शैक्षणिक आणि संशोधन उपक्रम राबविण्यात येत आहेत. प्रकल्पांतर्गत विद्यापीठातील प्राध्यापक, संशोधक व विद्यार्थ्यांमध्ये डिजिटल शेती संबंधीत कौशल्य निर्मिती करणे हा मुख्य उद्देश आहे. याचाच एक भाग म्हणून थायलंड येथील एशियन इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी या नामांकित संस्थेत विद्यापीठांतर्गत असलेल्या विविध महाविद्यालयातील अकरा पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांना डिजिटल तंत्रज्ञान व त्याचा वापर या एक महिन्याच्या आयोजित प्रशिक्षण करिता दिनांक २६ फेब्रुवारी ते २६ मार्च दरम्यान पाठविण्यात आले आहे. सदर विद्यार्थ्यांचे पदव्युत्तर संशोधन हे डिजिटल तंत्रज्ञान व यांत्रिकीकरण यावर आधारित आहे.

कृषि अभियांत्रिकी अंतर्गत मौजे कारेगाव आणि मौजे पिंगळी येथे कृषि ड्रोनचे प्रात्यक्षिके

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील राष्ट्रीय कृषि उच्च शिक्षण प्रकल्प (नाहेप) व आयओटेक, नवी दिल्ली यांच्या संयुक्त विद्यमाने कृषि अभियांत्रिकी अंतर्गत मराठवाड्यातील शेतक-यांच्याशेतावर कृषि ड्रोनची प्रात्यक्षिके नियोजित केली असून या अंतर्गत दिनांक ३० मार्च रोजी मौजे कारेगाव आणि मौजे पिंगळी येथे कृषि ड्रोनचे प्रात्यक्षिके घेण्यात आली. सदर प्रात्यक्षिककार्यक्रमाचे उदघाटन कुलगुरु मा. डॉ. इन्द्र मणि यांच्या हस्ते करण्यात आले. मौजे कारेगाव येथील कृषिभूषण श्री. सोपानरावजी अवचार व मौजे पिंगळी येथील प्रगतशील शेतकरी श्री. खुराणा यांच्या शेतावरकृषि ड्रोनची प्रात्यक्षिक आयोजित करण्यात आले होते. यावेळी कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालयाचे सहयोगी अधिष्ठाता डॉ. यू. एम. खोडके, नाहेप प्रकल्पाचे मुख्य अन्वेषक डॉ. गोपाळ शिंदे, डॉ. के. के. डाखोरे, डॉ. व्ही. के. इंगळे, प्रा. दत्तात्रय पाटिल आदी प्रमुख उपस्थिती होती. आयओटेकचे तंत्रज्ञ श्री. राहूल मगदुम व इंजि. अंजिक्य यांनी ही प्रात्यक्षिके दाखविले.

वनामकृषिच्या वतीने बौद्धीक संपदा अधिकार आणि पेटेंट या विषयावर एक दिवसीय आभासी माध्यमाद्वारे कार्यशाळा संपन्न वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील राष्ट्रीय कृषि उच्च शिक्षण प्रकल्प आणि नागपुर येथील राजीव गांधी राष्ट्रीय बौद्धिक संस्था यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक २९ ऑगस्ट रोजी बौद्धीक संपदा अधिकार आणि पेटेंट यावर एक दिवसीय कार्यशाळेचे आभासी माध्यमातून आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थानी कुलगुरु मा. डॉ. इन्द्र मणी हे होते तर कार्यशाळेत प्रमुख वक्ते राजीव गांधीराष्ट्रीय बौद्धिक संस्थेचे सहाय्यक नियंत्रक डॉ. भारत सुर्यवंशी यांनी मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमास नाहेप प्रकल्प मुख्य अन्वेषक डॉ. गोपाळ शिंदे, कार्यक्रम समन्वयक डॉ. गोदावरी पवार आदींची प्रमुख उपस्थित होती. डॉ. भारत सुर्यवंशी यांनी बौद्धीक संपदा अधिकार क्षेत्रात कृषिच्या विद्यार्थ्यांना करिअरच्या अनेक संधी उपलब्ध असल्याचे सांगितले. विद्यार्थ्यांनी बौद्धीक संपदा अधिकार आणि पेटेंट विषयी अनेक अभ्यासक्रम आणि प्रशिक्षण आयोजित करण्यात येते. विद्यार्थ्यांनी याचे ज्ञान अवगत करावे. कोणत्याही उत्पादन विकास कंपनी, रूग्णालये, संशोधन लॅब, स्टार्ट-अपमध्ये आपण काम करू शकता किंवा तुमची स्वतःची बौद्धीक संपदा कंपनी सुरू करू शकता. वेगवेगळ्या उद्योगांमध्ये बौद्धीक संपदा अधिकार प्राप्त करू शकतो. यावेळी त्यांनी बौद्धीक संपदा व अधिकार यांचा कृषि क्षेत्रातील वापर या विषयावर सखोल मार्गदर्शन केले. अध्यक्षीय भाषणात कुलगुरु मा. डॉ. इन्द्र मणि म्हणाले की, कृषि क्षेत्रात वेगवेगळ्या विषयांवर संशोधन केले जाते. त्या संशोधनाला पेटेंट मध्ये रूपांतरित करणे आवश्यक आहे. त्याचा फायदा शिक्षण, संशोधन व समाजातील सर्वस्तरातील घटकांना घेता येवू शकतो. यांचा फायदा विद्यापीठाचे मानांकन उंचविण्यासाठी होतो.

वनामकृषि राजीव गांधी विज्ञान आणि तंत्रज्ञान आयोगाच्या पथकाची भेट व शास्त्रज्ञांना मार्गदर्शन

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ आणि राजीव गांधी विज्ञान आणि तंत्रज्ञान आयोग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक २९ नोव्हेंबर रोजी वैज्ञानिक संवाद कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले हे होते तर राजीव गांधी विज्ञान आणि तंत्रज्ञान आयोगाचे सचिव प्रा. नरेंद्र शाह, माजी सचिव डॉ. व्ही. सप्रे. शास्त्रज्ञ अधिकारी डॉ. नविद पटेल, समन्वय अधिकारी प्राचार्य डॉ. उदय खोडके आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

मार्गदर्शनात डॉ नरेंद्र शाह म्हणाले की, राजीव गांधी आणि तंत्रज्ञान आयोगाच्या माध्यमातून नाविण्यपूर्ण संशोधनाकरीता परभणी कृषि विद्यापीठास ५० लाख रूपयाचा निधी मंजूर करण्यात आला आहे. संशोधन एकाच संस्थेत केंद्रीत न होता, विकेंद्रीत स्वरूपात व्हावा हा दृष्टीकोन आयोगाचा आहे. यात तरूण संशोधकांना मोठी संधी असून तरुणांकडे नवनवीन संशोधन संकल्पना असतात. त्यास व्यासपीठ देण्याचा आयोगाचा हेतु आहे. विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या वापरातून समाजातील विविध समस्या व

विकासात्मक कामांसाठी सदर आयोगाची स्थापना करण्यात आली असून विज्ञान आणि तंत्रज्ञान लोकांपर्यंत नेण्यासाठी आयोग प्रयत्नशील आहे. डॉ.ए.व्ही. सप्रे म्हणाले की, आयोग सामाजिक आर्थिक विकासासाठी विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या अभिनव संशोधन प्रस्तावास निपथी उपलब्ध करून देते, याचा लाभ विद्यापीठातील आचार्य पदवीच्या विद्यार्थ्यांना घेता येईल.

हैद्राबाद येथील इक्रिसॅट आंतरराष्ट्रीय संस्थेच्या वतीने आयोजित तीन दिवसीय प्रशिक्षणात वनामकृतितील पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांचा सहभाग वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील परभणी कृषि महाविद्यालयाच्या कृषिविद्या विभाग, मृदा विज्ञान व रसायनशास्त्र विषयातील पदव्युत्तर आणि आचार्य पदवीच्या २५ विद्यार्थ्यांनी हैद्राबाद येथील संस्था इक्रिसॅट (आंतरराष्ट्रीय अर्ध-शुष्क) उष्ण कटीबंध पीक संशोधन संस्था) यांच्या वतीने मातीतील कार्बन व्यवस्थापन यावर दिनांक २४ ते २५ नोव्हेंबर दरम्यान आयोजित तीन दिवसीय प्रशिक्षणात सहभाग घेतला. प्रशिक्षणा अंतर्गत इक्रिसॅट संशोधकांनी विद्यार्थ्यांना जमिनीतील सेंद्रीय कार्बनचे सुयाग्य नियोजन, मृदा अॅपचा वापर तसेच विविध पिकासाठी सिम्युलेशन मॉडेल तयार आदींचे प्रात्यक्षिकांद्वारे मार्गदर्शन केले. इक्रिसॅटच्या विविध विभागांना भेटी देण्यात आल्या व भविष्यात संलग्न स्वरूपात अनेक विभागातील संशोधन हे विद्यार्थ्यांना जास्तीत जास्त उपलब्ध करून देण्याकरीता कुलगुरू मा.डॉ.इन्द्र मणि हे सतत प्रयत्नशील असून सदर प्रशिक्षणाचे आयोजन करण्याकरीता शिक्षण संचालक डॉ.धर्मराज गोखले व सहयोगी अधिष्ठाता डॉ. सय्यद इस्माईल यांनी प्रयत्न केले. प्रशिक्षण यशस्वीतेकरीता डॉ.गोदावरी पवार, डॉ.एस.एल.वाईकर व डॉ.मेघा जगताप यांनीही प्रशिक्षणात सहभाग नोंदविला.

भारतीय कृषि अनुसंधान परिषदेचे माजी महासंचालक (अभि) प्रा.डॉ.गजेंद्र सिंह वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील परभणी कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय येथे आयोजित भारतीय कृषि अभियंता संस्थेच्या कार्यक्रमात बोलत होते. भारतीय कृषि अभियंता संस्था, परभणी शाखा आणि कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी यांच्या संयुक्त विद्यमाने चर्चासत्र आयोजित करण्यात आलेले होते. यावेळी व्यासपीठावर कुलगुरू मा.डॉ.इन्द्र मणि, सहयोगी अधिष्ठाता व प्राचार्य डॉ उदय खोडके, विभाग प्रमुख अपारंपारीक ऊर्जा डॉ.आर.टी. रामटेके, विभाग प्रमुख डॉ.आर.जी. भाग्यवंत आदी मान्यवर उपस्थित होते.विद्यार्थ्यांनी इतर विद्यार्थ्यांशी तुलना न करता, स्वतःशीच स्वतःची तुलना करावी, त्यामुळे स्वतःची ताकद आणि कमतरता ओळखता येईल. आपल्या कमतरतेवर मात करण्याचे उपाय शोधावे व आपला व्यक्तिमत्व विकास साधता येईल.

वनामकृति किटकनाशकांचा सुरक्षित न्याय वापर कार्यशाळा संपन्न

देश स्वातंत्र झाला त्यावेळी ५० दशलक्ष टन अन्नधान्य उत्पादन होते, आज देशात ३०० दशलक्ष टनापेक्षा जास्त अन्नधान्य उत्पादन होते, हे सर्व शेतकरी बांधव यांची कठोर मेहनत, कृषि तंत्रज्ञान आणि शासनाचे धोरण यामुळे साध्य करू शकलो. आज रासायनिक किटकनाशकाचा अयोग्य व अति वापरामुळे पर्यावरण आणि मानवी आरोग्यावर विपरीत परिणाम होत आहे. शेतीत रासायनिक निविष्टाचा शिफारशीप्रमाणेकाटेकारपणे वापर आवश्यक असून रासायनिक किटकनाशकांची फवारणी करतांना सुरक्षितताच्या दृष्टीने अनेक वेळा दुर्लक्ष होते. राज्यातील काही भागात किटकनाशकांचा दुष्परिणामामुळे अनेकांना जीवगमवावा लागला आहे. शेतकरी बांधवांनी फवारणी करितांना सुरक्षितेच्या उपाययोजना करणे अत्यंत आवश्यक असल्याचे प्रतिपादन कुलगुरू मा.डॉ.इन्द्र मणि यांनी केले.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठात गुरूग्राम (हरियाणा) येथील किटकनाशक निर्मिती तंत्रज्ञान संस्थेच्या वतीने दिनांक १९ नोव्हेंबर रोजी पीक उत्पादनात किटकनाशकांचा सुरक्षित न्यायवापर आणि नवीन किटकनाशक घटकांचा उपयोग यावरील कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते, कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी ते बोलत होते. कार्यक्रमास प्रमुख अतिथी म्हणून संस्थेचे संचालक डॉ. जितेंद्र कुमार आणि जिल्हाधिकारी मा.श्रीमती आंचल गोयल या उपस्थित होत्या. व्यासपीठावर विस्तार शिक्षण संचालक डॉ देवराव देवसरकर, मुख्य शास्त्रज्ञ डॉ एन.ए. शकील, निर्माण तज्ञ डॉ अमरीश अग्रवाल, शास्त्रज्ञ श्री सुदिप मिश्रा, शिक्षण संचालक डॉ धर्मराज गोखले, संशोधन संचालक डॉ दत्तप्रसाद वासकर, कुलसचिव डॉ. धिरजकुमार कदम, प्राचार्य डॉसय्यद इस्माईल, प्राचार्य उदय खोडके, विभाग प्रमुख डॉ पी एस नेहरकर, डॉ प्रशांत देशमुख आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

विद्यापीठाचा २४ वा दीक्षांत समारंभ

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाचा २४ वा दीक्षांत समारंभ दिनांक २२ एप्रिल, २०२२ रोजी संपन्न झाला, कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाराष्ट्र राज्याचे मा. राज्यपाल तथा विद्यापीठाचे कुलपती श्री.भगतसिंह कोश्यारी हे दुरदृष्य प्रणालीव्दारे उपस्थित होते. कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून मा. कृषि मंत्री तथा विद्यापीठाचे प्रतिकुलपती ना. श्री. दादाजी भुसे हे उपस्थित होते. तसेच उदयपुर (राजस्थान) येथील महाराणा प्रताप कृषि आणि तंत्रज्ञान विद्यापीठाचे कुलगुरू मा. डॉ.नरेंद्रसिंह राठौर यांची उपस्थिती होती. व्यासपीठावर मा. कुलगुरू डॉ. अशोक ढवण, अकोला येथील डॉ.पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ.विलास भाले, राहुरी येथील महात्मा फुले कृषि विद्यापीठाचे कुलगुरू मा.डॉ.प्रशांतकुमार पाटील,आमदार डॉ. राहुल पाटील, राष्ट्रीय डाळिंब संशोधन केंद्राचे संचालक डॉ.राजीव मराठे, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले, विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. देवराव देवसरकर, कुलसचिव डॉ. धिरजकुमार कदम आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. समारंभात २०२०-२१ वर्षातील विविध विद्याशाखेतील स्नातकांना विविध पदवीने अनुग्रहीत करण्यात आले. दुरदृष्य प्रणालीव्दारे महाराष्ट्र राज्याचे मा. राज्यपाल यांनी नुतन सुवर्ण जयंती दीक्षांत सभागृहाचे उद्घाटन केले. समारंभास शहरातील प्रतिष्ठीत नागरीक, प्रगतशील शेतकरी, विद्यापीठातील अधिकारी, कर्मचारी आणि विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

देशाला स्वातंत्र्य मिळाले तेव्हा भारत अन्नधान्याबाबत आयातदार देश होता. कृषि तंत्रज्ञानाच्या जोरावर अन्नधान्यात वाढ करून देशात हरितक्रांती झाली, आज भारत अन्नधान्यात निर्यातदार देश झाला आहे, सर्व कृषि संशोधनातून शक्य झाले. आज शेजारील देशात अन्नाची कमतरता आहे. आत्मनिर्भर भारत निर्माण करण्यासाठी कृषि पदवीधरांनी योगदान द्यावे, असे प्रतिपादन माननीय राज्यपाल तथा विद्यापीठाचे कुलपती मा.श्री. भगत सिंह कोश्यारी यांनी केले. कृषि विकासात परभणी कृषि विद्यापीठाचे भरीव असे योगदान असून विद्यापीठातील डिजिटल शेतीवर आधारित प्रकल्प अत्यंत चांगला उपक्रम आहे.

कृषिमंत्री मा. ना. श्री. दादाजी भुसे म्हणाले की, शेती पुढे अनेक समस्या असून कृषि विद्यापीठांनी संशोधनाच्या माध्यमातून बदलत्या हवामानास अनूकूल कृषि तंत्रज्ञान निर्मिती करावी. गेल्या पन्नास वर्षांच्या कार्यकाळात संशोधनाच्या आधारे परभणी कृषि विद्यापीठाने विविध पिकांचे सुधारीत वाण, यंत्रे व औजारे विकसित केले असून अनेक कृषि तंत्रज्ञान शिफारशी दिल्या आहेत, याचा लाभ शेतकरी बांधवांना होत आहे. कृषिच्या पदवीधरांनी कोणत्याही क्षेत्रात कार्य करतांना शेती व शेतकरी कल्याणाकरिता कार्य केले

पाहिजे. जागतिक स्तरावर डिजिटल शेतीचे वारे वाहत आहे, देशात कृषिक्षेत्रात यंत्रमानव व ड्रोन यंत्राचा वापर वाढणार असून यात मनुष्यबळ निर्मितीचे कार्य परभणी कृषी विद्यापीठातील राष्ट्रीय कृषी उच्च शिक्षण प्रकल्पात कार्य सुरु आहे, आधुनिक तंत्रज्ञान शेवटच्या शेतक-यापर्यंत पोहचले पाहिजे. शेतकरी बांधवाच्या शेतमाल अधिक भाव मिळावा याकरिता महाराष्ट्र शासनाच्या कृषि विभागाव्दारे विकेल ते पिकेल उपक्रम राबविण्यात येत आहे, शेतकरी बांधवाचा शेतमाल थेट ग्राहकांपर्यंत पोहचण्यासाठी प्रयत्न सुरू आहेत. शेतमालावर कृषि प्रक्रिया करून मुल्यवर्धनावर भर दिला जात आहे. दिक्षांत भाषणात मा डॉ नरेंद्रसिंग राठोड म्हणाले की, परभणी कृषि विद्यापीठाने पन्नास वर्षांचा संस्मरणीय प्रवास पूर्णकेला असून कृषी शिक्षण, संशोधन आणि कृषि विस्ताराच्या माध्यमातून कृषि विकासात भरीव असे योगदान दिले आहे. कृषि क्षेत्रातील कुशल मनुष्यबळाची मागणी लक्षात घेऊन दर्जेदार शिक्षण देण्याची जबाबदारी कृषी विद्यापीठाची आहे. जागतिक स्पर्धेत कृषि विद्यापीठे उतरली पाहिजेत शेती पुढे हवामान बदलाचे मोठे आव्हान उभे असून संशोधनाच्या माध्यमातून याची दाहकता कमी करता येईल. समारंभात माननीय राज्यपाल तथा विद्यापीठाचे कुलपती मा.श्री. भगत सिंह कोश्यारी यांनी २०२०-२१ वर्षातील विविध विद्याशाखेतील एकुण ४२३२ स्नातकांना विविध पदवीने अनुग्रहीत केले. यात विविध विद्याशाखेतील ३८४२ स्नातकांना पदवी, ३५९ स्नातकांना पदव्युत्तर तर ४९ स्नातकांना आचार्य पदवीने अनुग्रहीत करण्यात आले.

परिसर मुलाखती

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील परभणी कृषि महाविद्यालयात दिनांक २७ जुलै रोजी नांदेड येथील मे. अम्बीशन फर्टिलायझर कंपनीच्या वतीने परिसर मुलाखती घेण्यात आल्या. यात महाविद्यालयाच्या ३८ पदवी व पदव्युत्तर विद्यार्थी यांनी मुलाखती दिल्या, यातील २२ विद्यार्थ्यांची कंपनीव्दारे विपणन, संशोधन व विकास विभागात विविध पदाकरिता निवड करण्यात आली. परिसर मुलाखतीकरिता प्राचार्य डॉ. सय्यद ईस्माईल यांच्या मार्गदर्शनाखाली प्लेसमेंट सेलचे प्रभारी डॉ. पी.आर. झंवर, शिक्षण विभागचे प्रभारी डॉ. रणजित चव्हाण, डॉ. एस.आर. जक्कावाड, डॉ. सुरेश वाईकर, डॉ. मिलिंद सोनकांबळे, डॉ. प्रविण कापसे आदींनी कार्य केले. तर कंपनीच्या वतीने श्री. शिवप्रसाद धानोरकर सह संचालक सदस्यांनी मुलाखती घेतल्या.

डॉ. गजेंद्र सिंह, माजी कुलगुरु, दुन विद्यापीठ, देहरादून यांची विद्यापीठास भेट

सामाईक उष्मायन केंद्र इमारत भूमिपूजन

इक्रिसंट हैद्राबाद येथे विद्यार्थ्यांचे प्रशिक्षण

विद्यापीठ ग्रंथालय

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठांतर्गत परभणी येथील विद्यापीठ परिसरात केंद्रस्थानी विद्यापीठ ग्रंथालयाची सुसज्ज इमारत आहे. मुख्यालयावरील ५ महाविद्यालये व संशोधन संस्थांना ग्रंथालयातर्फे ग्रंथालय व माहितीसेवा दिली जाते. विद्यापीठाच्या शिक्षण संशोधन व विस्तार कार्यक्रमास मदत करण्यासाठी हे एकच मध्यवर्ती ग्रंथालय आहे. ग्रंथालय सेवा व्यवस्थित देण्यासाठी मुख्यालयात ग्रंथालयाचे जाळे निर्माण करून त्यांच्या मार्फत विद्यापीठातील सर्व महाविद्यालये, संशोधन संस्था व कृषि तंत्र निकेतन यांना देखील सेवा देणे सुरु आहे. त्यासाठी विद्यापीठ ग्रंथालय स्थानिक व राष्ट्रीय नेटवर्कशी जोडलेले आहे. सीएबी सिडी रोम अँग्रीस सिडीरोम एफएसटीए सिडीरोम अँकडमिक सर्च प्रिमीअर सिडीरोम डाटा बेसेस व ओपन जेगेट सेरा सीसी इन, इंडिया स्टॅट डॉट कॉम सेवा या विविध डाटाबेसेसच्या सहाय्याने हे ग्रंथालय माहितीसेवा देत आहे.

वाचन साहित्य :

अ	पुस्तके	:	८८९९९
ब.	नियतकालिकांचे खंड	:	१७१४२
क.	संशोधन प्रबंध	:	९५७९
	एकूण	:	११५७२०

नियतकालिके :

अ	नियतकालिके (वर्गणी भरलेली)	:	१४
ब.	नियतकालिके (देणगी दाखल)	:	११०
क.	नियतकालिके (आजीवन सदस्यत्व)	:	१८
	एकूण	:	१४२

e-Resources

Cera e-journals	:	3162
J-gate agricultural and biological sciences e journals	:	2880
Diva enterprises e-journals	:	100
Subscribed e-books	:	70
I-scholar e-journals	:	17
Total e-journals	:	6142
Indiaagristat.com-website providing statistical information		

विद्यापीठ ग्रंथालयात खालील डाटाबेसेस उपलब्ध आहेत :

- **सीएबी सिडी रोम:** हा माहिती संग्रह सीएबी अँबस्ट्रक्टच्या समकक्ष आहे. यात कृषि, वने व त्या संबंधी माहिती समाविष्ट आहे. या संग्रहात, विविध ७४ भाषेत प्रकाशित झालेल्यामुळे दस्तऐवजाच्या ४ दशलक्ष नोंदी (सारांशसह) इंग्रजीही भाषेत उपलब्ध आहेत. या संग्रहात, कृषि विषयक प्रकाशित ८० टक्के साहित्याचा समावेश आहे.
- **अँग्रीस :** यात १३५ सदस्य देश व २४ राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय केंद्रांच्या कृषि व तंत्रज्ञान विषयक माहितीचा समावेश आहे. संकलनाकरिता अँग्रीसचे जाळे संपूर्ण जगात व्यापक प्रमाणात पसरले आहे. या करिता युनायटेड नेशन्सची अन्न व कृषि संघटना समन्वयकासाठी स्वरूपात काम करते.

- **एफएसटीए :** एफएसटीए हा माहिती संग्रह आंतरराष्ट्रीय अन्न माहिती सेवेतर्फे प्रकाशित छापील आवृत्तीचे इलेक्ट्रॉनिक रूप आहे. हा संग्रह जगातील अन्नविज्ञान व तंत्रज्ञान मुळ स्रोत आहे.
भारतीय ग्रंथालयाच्या सीडी-रोम ची एकत्रित सूची (खंड २)
कॉपसॅट : कॉपसॅट (कंटेस्ट ऑफ पिरीऑडिकल्स इन सायन्स अँड टेक्नॉलॉजी) ही एक इन्फ्लिबनेट द्वारे दिली जाणारी माहिती सेवा आहे.
- **अॅकॅडेमिक सर्च प्रिमीअर :** अमेरिकेच्या इ.बी. स्टिव्हनसन आणि कंपनीने अॅकॅडेमिक सर्च प्रिमीअर नावाची वेबसाईट सुरु केली आहे. वेबसाईटवर चालू वर्षाच्या ४५०० नियतकालिकातील माहिती उपलब्ध असते. त्यापैकी ३६०० नियतकालिके पूर्ण माहिती असलेली व ६०० कॉमनवेल्थ अॅग्रीकल्चरल ब्युरोची नियतकालिके असतात. ग्रंथालयात सध्या अॅकॅडेमिक सर्च प्रिमीअरच्या १९९० ते फेब्रुवारी २००४ कालावधीच्या सीडी उपलब्ध आहे.
- **जे-गेट कस्टम कन्टेन्ट (जेसीसी) :** याद्वारे विद्यापीठाच्या वाचकांना, नियतकालिकातील लेखांची सारांश सेवा देण्यात येते.
पीएच.डी थेसिस डाटाबेस :
- **पीएच.डी थेसिस डाटाबेस :**
Cera.jccc.in : e-journal Consortium Developed by Indian Council of Agricultural Research (2000+ International Journals)
Krishikosh : Database of Ph.D. theses of all the Indian Agricultural (Indian Agricultural) Universities since 2000 Doctoral Dissertations Repository)
openj-gate.com : Free website of 100684 total hits open access journals (223 – download article, 48 – print article)

संगणकीय प्रलेखन व माहिती सेवा :

विद्यापीठ ग्रंथालयात सध्या तीन सर्व्हर, ४० पीसी, १० प्रिंटर व तीन स्कॅनर असून कॉमनवेल्थ अॅग्रीकल्चर ब्युरो सीडी रोम डाटा बेस, अॅग्रीस सीडी रोम डाटा बेस, फुड सायन्स अँड टेक्नॉलॉजी अॅब्सट्रॅक्ट सीडी रोम डाटा बेस, अॅकॅडेमिक सर्च प्रिमीअर सीडी रोम डाटाबेस (इब्स्को), पीएच.डी. थेसिस डाटा बेस व जेसीसी सीडी रोम डाटा बेस तसेच Cera.jccc.in, KrishiPrabha, open-gate.com, indiastat.com हे ऑन लाईन डाटा बेसेस उपलब्ध आहेत. या डाटा बेसेस मध्ये कृषि व त्या संबंधित विषयांचे निर्देश सारांसहित पुरविण्याची सोय आहे. वरील डाटा बेसेस मध्ये पूर्ण शोध निबंध देखील उपलब्ध आहेत. या डाटा बेसेस द्वारा संशोधकांना प्रलेखन व माहिती सेवा दिली जाते. त्यामध्ये निर्देश व सार यांची सविषयावर निवड करून प्रिंटर द्वारे प्रिंट करून याद्या पुरविल्या जातात.

सन २०१३-१४ च्या आर्थिक वर्षामध्ये भा.कृ.अ.प. नवी दिल्लीच्या अनुदानातून विद्यापीठ ग्रंथालयात RFID ही संगणकीयकृत देवाण घेवाण प्रणाली कार्यान्वीत करण्यात आलेली आहे. सदरील प्रणालीमध्ये समाविष्ट चेक इन चेक आऊट याद्वारे पुस्तकांची देवाण घेवाण करणे व इतर वाचनसाहित्य सुरक्षित ठेवणे, देवाण घेवाण पध्दतीने ने आण होणा-या वाचनसाहित्याचे संरक्षण होते. तसेच पुस्तके गहाळ होणे किंवा चोरीस जाणे यास आळा बसतो.

विद्युत पुरवठा खंडीत झाल्यास संगणकांचा विद्युत पुरवठा सुरळीत सुरु राहवा यासाठी पाच केव्हीए चे दोन व दहा केव्हीए चे एक Online युपीएस खरेदी करण्यात आले आहेत. विद्यार्थी / प्राध्यापकांना उपयुक्त अशा विविध विषयांच्या प्रशिक्षणाबाबतच्या डिव्हीडी खरेदी करण्यात आलेल्या आहेत.

याशिवाय इंटरनेट, इ-मेल, ओपॅक, डॉक्युमेंट डिलीव्हरी सर्व्हिस, प्रचलित माहिती प्रसारण सेवा व इतर नेटवर्क सेवा ग्रंथालयातील सभासदांना उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत. इंटरनेट / इंटरनेट / सीडी-रोम / सीडी ब्राउझिंग सेवा मोफत दिली जाते. दररोज सरासरी ७५ वाचक वरील सर्व माहिती सेवांचा उपभोग घेतात. ग्रंथालयाच्या सर्व सेवा उदा. देवाण - घेवाण, तालिकीकरण, ग्रंथ खरेदी, नियतकालिक सेवा इ. संगणकीकृत सेवा देण्यासाठी स्लिम-२१ नावाचे सॉफ्टवेअर खरेदी करण्यात आले आहे व त्याद्वारे सेवा देणे सुरु आहे. स्लिम संगणक प्रणाली RFID प्रणाली सोबत जोडण्यात आली आहे.

विद्यार्थी कल्याण अधिकारी

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी येथे शिक्षण, संशोधन व विस्तार कार्यासोबत विद्यार्थ्यांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकासाचे कार्य चालू आहे. सदरील कार्य हे विद्यार्थी कल्याण अधिकारी यांचे कार्यालयामार्फत केले जाते. या कार्यालयाच्या अंतर्गत विद्यापीठात विद्यार्थ्यांच्या क्रीडा कौशल्य, कला व नेतृत्व गुणांना वाव देण्यासाठी आंतर महाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धा, आंतरमहाविद्यालयीन युवक महोत्सव योगा दिवस, आंतर महाविद्यालयीन संशोधन स्पर्धा, आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण व राष्ट्रीय सेवा योजना इत्यादी उपक्रम राबवण्यात येत आहेत. विद्यापीठ स्तरावर खेळाचे मैदाने, खेळाचे साहित्य, रंगमंच व व्यायाम शाळा या सारख्या सुविधा उपलब्ध आहेत. आंतरमहाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धा व युवक महोत्सव यासाठी क्रीडा शिक्षक व मार्गदर्शक यांच्या मार्फत विद्यार्थ्यांना क्रीडा व युवक महोत्सव स्पर्धा करिता विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षित केले जाते.

- **व्यायाम शाळा :** वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी अंतर्गत ५ कृषि संलग्न व महाविद्यालये मुख्य परिसरामध्ये कार्यरत आहेत. या महाविद्यालयातील पदवी, पदव्युत्तर पदवी व आचार्य पदवी या अभ्यास क्रमातील विद्यार्थ्यांचे शारीरिक दृष्ट्या आरोग्य चांगले राहण्याकरिता व खेळामधील कार्यक्षमता वाढविण्यासाठी अद्यावत प्रकारचे सुसज्ज अशी व्यायामशाळा कार्यालयाच्या अंतर्गत स्थापित आहे व राजमाता जिजाऊ वसतीगृहामध्ये मुलींसाठी स्वतंत्र व्यायामशाळा या कार्यालया मार्फत स्थापित करण्यात आली आहे. विविध प्रकारचे व्यायाम करण्यासाठी व विद्यार्थ्यांच्या शारीरिक तंदुरुस्तीस मदत होईल असे अनेक अद्यावत उपकरण बसवण्यात आले आहे.
- **बाह्य खेळ सुविधा :** विद्यापीठ क्रीडा संकुलमध्ये आंतरमहाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धा व राज्य आणि राष्ट्रीय पातळीच्या क्रीडा स्पर्धा आयोजनासाठी खाली नमुद केलेल्या क्रीडा प्रकाराचे मैदाने उपलब्ध आहेत.

अ.क्र.	खेळाचा प्रकार	मैदानांची संख्या
१.	कबड्डी	०४
२.	व्हॉलीबॉल	०४
३.	खो-खो	०४
४.	बास्केटबॉल	०२
५.	हॅण्डबॉल	०१
६.	धावण मार्ग ४०० मी.	०१

- **अंतर्गत खेळ सुविधा :** कार्यालयाअंतर्गत कॅरम, बुद्धीबळ व बॅडमिंटन सारख्या खेळाचे अद्यावत कोर्ट आहे. या सर्व कोर्टावर लाईटची सुविधा आहे व आंतर विद्यापीठ तसेच राष्ट्रीय स्तरावरच्या स्पर्धा घेण्यासाठी हे कोर्ट एकदम उत्तम रित्या तयार आहेत. अंतर्गत व बहिर्गत मैदानावर विद्यापीठाच्या संघाचे व आंतर विद्यापीठीय स्पर्धा व सराव शिबीर घेतल्याने विद्यापीठाचा खेळाचा दर्जा उंचवण्यास मदत होत आहे.

युवक महोत्सव : आंतरमहाविद्यालयीन युवक महोत्सव स्पर्धा विद्यापीठाच्या मार्फत आयोजित केल्या जातात. सन २०२२-२३ या वर्षात या स्पर्धा कृषि महाविलय सेलु येथे आयोजित करण्यात आल्या होत्या यामध्ये लोकनृत्य, वाड्मयीन स्पर्धा, संगीत, कलाप्रकार, नाटक या ५ प्रकारात विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. या युवक महोत्सवसाठी विद्यार्थी कल्याण अधिकारी कार्यालयाचे मिटींग हॉल व सुवर्ण जयंती दीक्षांत सभागृह नव्याने तयार झाले आहे. यामध्ये युवक महोत्सव अंतर्गत आयोजित सर्व कला प्रकाराचे उत्कृष्ट आयोजन करता येते. या सर्व सुविधा व योग्य नियोजनामुळे आपले विद्यापीठ सांस्कृतिक क्षेत्रात भारतातील कृषि विद्यापीठ यामध्ये राष्ट्रीय पातळीवर घवघवीत यश संपादन करीत आहे.

- **क्रीडा स्पर्धा :** विद्यार्थी कल्याण अधिकारी कार्यालया मार्फत दरवर्षी आंतर महाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धा आयोजित करण्यात येतात. सन २०२२-२३ या वर्षात मुले व मुली यांच्यासाठी टेबल टेनिस, बॅडमिंटन, खो-खो, कबडडी, बुद्धीबळ, बास्केटबॉल, मैदानी स्पर्धा इत्यादी शासकीय व खाजगी कृषि संलग्न महाविद्यालयाच्या मदतीन आयोजित करण्यात आले होते.
- **क्रीडा व कलाप्रकारात सहभाग :** विद्यापीठाचा संघ देशातील व राज्यातील सर्व महत्वाच्या क्रीडा व कला व राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या सर्व प्रकारात भाग घेत असतो या बाबतची सविस्तर माहिती खालील तक्त्यात दिली आहे.

अ.क्र.	क्रीडा/कला प्रकाराची नावे	आयोजक	शेरा
०१.	क्रीडा महोत्सव अश्वमेध	डॉ बाबसाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद	--
०२.	इंद्रधनुष्य व्यंगचित्र प्रश्नमंजुषा मुकअभिनय	महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी	रोप्य पदक कास्य पदक रोप्य पदक
०३.	आव्हान	बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव	--
०४.	आविष्कार	सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे	--
०५.	आयसीएआर अखिल भारतीय आंतर कृषि विद्यापीठीय क्रीडा स्पर्धा. व्हॉलीबॉल मुली	चौधरी चरणसिंग कृषि विद्यापीठ, हिस्सार	सुवर्ण पदक
०६.	आयसीएआर अखिल भारतीय आंतर कृषि विद्यापीठीय युवक महोत्सव स्पर्धा. पोस्टर व्यंगचित्र कोलाज	कृषि विज्ञान विद्यापीठ, बंगलुरु	सुवर्ण पदक सुवर्ण पदक कास्य पदक
०७.	पश्चिम विभागीय आंतरविद्यापीठ व्हालीबॉल स्पर्धा	संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती	
०८.	पश्चिम विभागीय आंतरविद्यापीठ बॅडमिंटन स्पर्धा	स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड	
०९.	पश्चिम विभागीय आंतरविद्यापीठ वुडबॉल स्पर्धा. वुडबॉल	जगनाथ विद्यापीठ, जयपुर	रोप्य पदक
१०.	पश्चिम विभागीय आंतरविद्यापीठ युवक महोत्सव स्पर्धा. मेहंदी	गणपत विद्यापीठ, म्हैसाणा	सुवर्ण पदक
११.	पश्चिम विभागीय आंतरविद्यापीठ राष्ट्रीय युवक महोत्सव स्पर्धा. मेहंदी	जैन विद्यापीठ, बंगलुरु	कास्य पदक
१२.	एनएसएस साहसी शिबीर	संत गाडगेबाब अमरावती विद्यापीठ, अमरावती	
१३.	एनएसएस राष्ट्रीय एकात्मता	श्री. वाय एन महाविद्यालय नरसापुर, जिल्हा गोदावरी	

- **राष्ट्रीय सेवा योजना २०२२-२३ :** सन २०२२-२३ या वर्षामध्ये वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ अंतर्गत ५२ महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजनेमध्ये ३१०० स्वयंसेवक कार्यरत होते. सर्व स्वयंसेवकांनी या कालावधीत विविध समाजोपयोगी उपक्रम राबवून ग्रामीण भागात राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्य करण्यात आले आहेत. ग्रामीण भागात राष्ट्रीय सेवा योजनेचे विशेष शिबीर आयोजन करून ग्रामीण भागातील शेतकऱ्यांना कृषि विषयक मार्गदर्शन, वृक्षारोपण, रक्तदान शिबीराचे आयोजन झाले. अंधश्रद्धा निर्मूलन, स्वच्छतेचे महत्त्व असे विविध उपक्रम तसेच ग्राम स्वच्छता अभियान राबविण्यात आले आहे. या कार्यालयातर्फे राष्ट्रीय सेवा अंतर्गत अतिशय महत्वाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला तो म्हणजे हार्डफुलनेस.

- **जयंती समारोह कार्यक्रम :** दि. १९ फेब्रुवारी, २०२३ रोजी छत्रपती शिवाजी महाराज व दि. १४ एप्रिल, २०२३ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंतीचे आयोजन करण्यात आले. तसेच शैक्षणिक वर्षात येणाऱ्या विविध जयंती कार्यक्रम या कार्यालयामार्फत वर्षभर घेण्यात आले. विद्यार्थी कल्याण अधिकारी कार्यालयामार्फत २१ जून, २०२२ रोजी योगा दिनाचा कार्यक्रम भव्य प्रमाणात घेण्यात आला.

वर्षभरात येणाऱ्या ध्वजारोहणाचे जसे की, २६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिन, ०१ मे महाराष्ट्र दिन, १५ ऑगस्ट स्वातंत्र्यदिन, १७ सप्टेंबर मराठवाडा मुक्तीसंग्राम दिन या कार्यक्रमाचे विद्यापीठाच्या मुख्य मैदानवर तसेच कुलसचिव कार्यालय व कुलगुरु यांच्या निवासस्थानी देखील या कार्यालयामार्फत ध्वजारोहणाचे आयोजन करण्यात येते.

क्रीडा व सांस्कृतिक कार्यक्रम

क्रीडा व सांस्कृतीक कार्यक्रम

क्रीडा व सांस्कृतिक कार्यक्रम

संशोधन

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ अंतर्गत, महाराष्ट्र शासन अनुदानित खालील १७ संशोधन केंद्रे कार्यरत आहेत. त्याद्वारे पीकनिहाय संशोधनाचे कार्य सुरु आहेत.

अ.क्र.	संशोधन केंद्राचे नाव
१.	ज्वार संशोधन केंद्र, परभणी
२.	कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड
३.	फळ संशोधन केंद्र, औरंगाबाद
४.	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर
५.	गळीतधान्ये संशोधन केंद्र, लातूर
६.	केळी संशोधन केंद्र, नांदेड
७.	बीजतंत्र संशोधन केंद्र व पैदासकार बियाणे विभाग, परभणी
८.	मोसंबी संशोधन केंद्र, बदनापूर
९.	कापूस संशोधन केंद्र, महेबुब बाग, परभणी
१०.	प्रादेशिक उस संशोधन केंद्र, वसमतनगर
११.	कोरडवाहू शेती संशोधन केंद्र, परभणी
१२.	सिताफळ संशोधन केंद्र, अंबाजोगाई
१३.	कृषि संशोधन केंद्र, तुळजापूर
१४.	गळीतधान्ये संशोधन उपकेंद्र, अंबाजोगाई
१५.	कृषि संशोधन केंद्र, सोमनाथपूर
१६.	तालुका बीज गुणन केंद्र, अंबाजोगाई
१७.	सेंद्रीय शेती संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र, परभणी

तसेच खालील २३ अखिल भारतीय समन्वयीत संशोधन प्रकल्प भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, नवी दिल्ली यांच्या अनुदानावर कार्यरत आहेत

अ.क्र.	योजनेचे नाव
१.	अखिल भारतीय समन्वयीत ज्वार संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
२.	अखिल भारतीय समन्वयीत कापूस संशोधन योजना, नांदेड
३.	अखिल भारतीय समन्वयीत बाजरा संशोधन प्रकल्प, एन.ए.आर.पी., औरंगाबाद
४.	अखिल भारतीय समन्वयीत कोरडवाहू शेती संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
५.	अखिल भारतीय समन्वयीत हरभरा संशोधन योजना, बदनापूर, जि. जालना
६.	अखिल भारतीय समन्वयीत तूर संशोधन योजना, बदनापूर, जि. जालना
७.	अखिल भारतीय समन्वयीत मुलार्प (मुग/उडीद) संशोधन योजना, बदनापूर, जि. जालना

८.	अखिल भारतीय समन्वयित सोयाबीन संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
९.	अखिल भारतीय समन्वयित सामुदायिक विज्ञान संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१०.	अखिल भारतीय समन्वयित करडई संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
११.	अखिल भारतीय समन्वयित सिंचन पाणी व्यवस्थापन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१२.	अखिल भारतीय समन्वयित जैविक खत प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१३.	अखिल भारतीय समन्वयित दीर्घकालीन खत प्रयोग योजना, वनामकृवि, परभणी
१४.	अखिल भारतीय समन्वयित हवामान संशोधन योजना, वनामकृवि, परभणी
१५.	अखिल भारतीय समन्वयित एकात्मिक पीक पद्धती संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१६.	अखिल भारतीय समन्वयित शुष्क कडधान्य संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१७.	अखिल भारतीय समन्वयित सूर्यफूल संशोधन योजना, लातूर
१८.	अखिल भारतीय समन्वयित भात संशोधन योजना, तुळजापूर
१९.	अखिल भारतीय समन्वयित शुष्क भागातील फळ पिके (सिताफळ), अंबाजोगाई
२०.	अखिल भारतीय समन्वयित पशु शक्तीचा योग्य वापर प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
२१.	अखिल भारतीय समन्वयित संशोधन प्रकल्प (भाजीपाला), वनामकृवि, परभणी
२२.	अखिल भारतीय समन्वयित बीजतंत्र संशोधन केंद्र, वनामकृवि, परभणी
२३.	अखिल भारतीय समन्वयित राष्ट्रीय बियाणे उत्पादन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी

हवामानाचा वार्षिक तपशील २०२२-२३

मराठवाडा विभागातील सर्व जिल्हानिहाय पर्जन्यमानाची नोंद झालेली आकडेवारीची माहिती संकलित करून ती जिल्हानिहाय मासिक सरासरी आधारित एकत्रित केली गेली व सर्व जिल्ह्यांमध्ये मान्सून पावसाचे आगमन जूनच्या दुसऱ्या आठवड्यात (१३ ते १५ जून) दरम्यान झाले. जुलै व सप्टेंबर महिन्यात मराठवाडा विभागातील सर्व जिल्ह्यात पर्जन्यमानाची सरासरी पेक्षा जास्त नोंद झाली. मराठवाडा विभागातील सर्व जिल्ह्यात ऑगस्ट महिन्यात पर्जन्यमानाची सरासरी पेक्षा कमी नोंद झाली. मराठवाडा विभागातील बहुतांश भागात जूनमध्ये पेरणी योग्य पावसाची नोंद झाली आणि यानुसार १५ जून ते जुलैच्या पहिला आठवड्यात पेरणी करण्यात आली. तसेच नांदेड जिल्ह्यात सर्वाधिक मोसमी पर्जन्यमानाची नोंद ७६ पर्जन्य दिनात ११५६.८ मीमी व सर्वात कमी परभणी जिल्ह्यात ७० पर्जन्यदिनात ७५९.३ मीमी पर्जन्यमानाची नोंद झाली.

मराठवाड्यात सरासरी ७४ पर्जन्यदिनात ९१४.६ मीमी पर्जन्यमानाची नोंद झाली जी सरासरीच्या २१.८ टक्के अधिक झाल्याचे आढळते. ऑक्टोबर महिन्याच्या तिसऱ्या आठवड्यात मोसमी पावसाचे निर्गमन झाले.

पर्जन्यमान : मराठवाडा विभागात जून ते ऑक्टोबर दरम्यान सरासरी ९१४.६ मीमी पर्जन्यमानाची नोंद झाली ते सरासरीच्या २१.८ टक्के अधिक झाल्याचे दिसून येते तसेच नांदेड जिल्ह्यात सर्वाधिक मोसमी पर्जन्यमानाची ११५६.८ मीमी व सर्वात कमी परभणी जिल्ह्यात ७५९.३. मीमी पर्जन्यमानाची नोंद झाली.

हवामान परिस्थिती परभणी

१. **पर्जन्यमान :** परभणी येथे जून ते ऑक्टोबर, २०२२ या कालावधीमध्ये १०५२.५ मीमी पर्जन्यमान नोंदले गेले जे सरासरीच्या २२.६ टक्क्याने अधिक पाऊस पडला.
२. **तापमान :** सरासरी सर्वाधिक कमाल तापमान हवामान आठवडा क्र. १८ मध्ये (४२.४० सें) लघुतम कमाल तापमान हवामान आठवडा क्र. ०४ मध्ये (२६.१० सें) नोंदले गेले. महत्तम किमान तापमान हवामान आठवडा क्र. २३ मध्ये (२६.३० सें) तर लघुतम किमान तापमान हवामान आठवडा क्र. ५ मध्ये (८.०० सें) इतके नोंदले गेले.

३. **सापेक्ष आर्द्रता** : सरासरी सकाळची सापेक्ष आर्द्रता व दुपारची सापेक्ष आर्द्रता अनुक्रमे ३९ ते ९४ टक्के आणि ०८ ते ८७ टक्केच्या या दरम्यान होती.
४. **सूर्यप्रकाश** : सरासरी प्रखर सूर्यप्रकाशाची कमाल तास हवामान आठवडा क्र. १८ मध्ये (१०.० तास) तर किमान तास (१.४ तास) प्रती दिन हवामान आठवडा क्र. ३० मध्ये नोंदले गेले.
५. **वाऱ्याची गती** : सरासरी सर्वाधिक वाऱ्याची गती आठवडा क्र. ०४ मध्ये (७.८ किमी प्रति तास) तर किमान (१.८ मिमी प्रति तास) हवामान आठवडा क्र. ५२ मध्ये नोंदले गेले.

सन २०२२ मध्ये जिल्ह्यावार पडलेला पाऊस खालील तक्त्यात दिला आहे.

अ.क्र.	जिल्हा	सरासरी पाऊस (मिमी)	एकूण पाऊस (मिमी)	तफावत (टक्केवारी)
१	औरंगाबाद	६३७.५	७९७.३	२५.१
२.	जालना	६६३.२	९५०.७	४३.४
३.	बीड	६३८.९	८१०.४	२६.८
४.	लातूर	७९१.६	८८६.९	१२.०
५.	उस्मानाबाद	६८५.५	८३१.८	२१.३
६.	नांदेड	८९१.३	११५६.८	२९.८
७.	परभणी	८३८.९	७५९.३	-९.५
८.	हिंगोली	८५९.६	१०४५.१	२१.६
एकूण सरासरी		७५०.८	९१४.६	२१.८

कृषि हवामान सल्ला पत्रिका मराठवाडा विभागाकरीता

ग्रामीण कृषि मौसम सेवा ही योजना या विभागांतर्गत कार्यान्वित आहे. सद्यःस्थितीत या केंद्रामार्फत मराठवाड्यातील ८ जिल्ह्यांमध्ये व परभणी जिल्ह्यातील ९ तालुक्यासाठी प्रत्येक मंगळवार आणि शुक्रवार स्वतंत्र कृषि हवामान सल्ला पत्रिका तयार केली जाते. तसेच ही कृषि हवामान सल्ला पत्रिका विविध प्रसारमाध्यमे, संकेतस्थळ, मराठवाडा विभागातील सर्व कृषि हवामान केंद्र, शेतीविषयात काम करणाऱ्या सामाजिक संस्था, जिल्हा कृषि कार्यालय तसेच रिलायन्स फाऊंडेशन, महिंद्रा समृद्धी, महिंद्रा कापॉरिट संस्थेच्या भागीदारीने कृषि हवामान सल्ला पत्रिका मराठवाड्यातील सर्व शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचविण्याचा प्रयत्न या केंद्रामार्फत केला जातो.

- सन २०२२-२३ या आर्थिक वर्षाकरीता 'ग्रामीण कृषि मौसम सेवा' परभणी या केंद्रामार्फत एकूण १०५ कृषि हवामान सल्ला पत्रिका तयार करून प्रसारीत करण्यात आल्या.
- मराठवाड्यातील परभणी, नांदेड आणि बीड या सर्व जिल्ह्यांच्या आकाशवाणी केंद्रावरून रोज कृषि हवामान सल्ला प्रसारीत केला गेला व एफएमव्दारे लातूर व परभणी प्रसारीत केला गेला.
- मराठवाड्यातील सर्व कृषि विज्ञान केंद्रांमार्फत कृषि हवामान सल्ला पत्रिका विविध शेतकरी गटापर्यंत पोहचविली गेली.
- तसेच कृषि विज्ञान केंद्र, तोंडापूर जि. हिंगोली, कृषि विज्ञान केंद्र, खरपूडी जि. जालना आणि नाबार्ड यांच्या सहकार्याने या केंद्रामार्फत शेतकऱ्यांना मोबाईलवर संदेश स्वरूपामध्ये (एस.एम.एस) दिला.
- भारतीय मौसम विभाग, पुणे व वसंतराव नाईक मराठवाडा विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर कृषि हवामान हवामान सल्ला पत्रिका तयार करून प्रसारीत करण्यात येते.
- एमकिसान पोर्टल अंतर्गत मराठवाड्यातील १२,६६,८३३ शेतकऱ्यांना या कृषि हवामान सल्ला पत्रिकेचा उपयोगा होतो.

संशोधन उपलब्धी

महाराष्ट्रातील चारही कृषि विद्यापीठांच्या संयुक्त कृषि संशोधन आणि विकास समितीच्या ५० व्या बैठकीचे आयोजन दिनांक १४ ते १६ डिसेंबर, २०२२ दरम्यान डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली व महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने करण्यात आले होते. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी यांचे या बैठकीमध्ये ०१ वाणाचे आणि ४३ पीक उत्पादन तंत्रज्ञानावर आधारित शिफारशी पारित करण्यात आल्या आहेत. त्यांचा सविस्तर तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

अ) वाण प्रसारण :

१. सोयाबीन - एमएयूएस ७३१

सोयाबीन पिकाचा वाण एमएयूएस ७३१ हा स्थानिक व राष्ट्रीय तुल्यबळ वाणांपेक्षा उत्पादनात सरस आढळून आला आहे, म्हणून या वाणाची मराठवाडा विभागात लागवडीसाठी प्रसारीत करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

ब) पीक उत्पादन तंत्रज्ञानावर आधारीत शिफारशी

१. मराठवाडा विभागातील कोरडवाहू लागवडीमध्ये कपाशीच्या एन.एच.एच.४४ (बीजी-II) या वाणाची अधिक उत्पादन व फायदेशीर नफा मिळविण्याकरीता रासायनिक खताची १२०:६०:६० नत्र, स्फुरद, पालाश कि.ग्रॅम./हेक्टर मात्रा देऊन लागवडीनंतर साठ दिवसांची प्रत्येक ओळीमध्ये ओलावा टिकवण्यासाठी सऱ्या काढण्याची शिफारस करण्यात येते.
२. सेंद्रीय पद्धतीत घेतलेल्या कापूस समतुल्य उत्पादन व फायदेशीर उत्पन्न मिळविण्यासाठी देशी कापूस + मूग (१:१) ही आंतरपीक पद्धती आणि जमिनीचे गुणधर्म वृद्धिंगत करण्यासाठी देशी कापूस पिकात जैविक बीजप्रक्रिया + पेरणीच्या वेळी निंबोळी पेंड २५० किग्रॅ / हे. जमिनीमध्ये टाकणे + ताग ५० किग्रॅ बियाणे / हे. पेरून फुले लागण्याच्या वेळी जमिनीत गाडावे अशी शिफारस करण्यात येते.
३. मराठवाडा विभागातील कोरडवाहू परिस्थितीमध्ये संकरीत बीटी कापूस वाणांच्या अधिक उत्पादन व फायदेशीर उत्पन्नासाठी पावसाच्या आगमनानंतर १२० X ४५ सेंमी अंतरावर (१८,५१८ झाडे प्रति हेक्टर) लागवड करावी आणि मान्सूनच्या आगमनानंतर लागवडीस २ आठवडा उशीर झाल्यास ९० X ४५ सेंमी अंतरावर (२४,६९१ झाडे प्रति हेक्टर) करण्याची शिफारस करण्यात येते.
४. बागायती बी टी कापसाचे सांख्यिकीयदृष्ट्या अधिक उत्पादन आणि अधिक आर्थिक फायदा मिळण्यासाठी कापसाची लागवड जोडओळ पद्धतीने (१५०: ७५ X ३० सेंमी) लागवड करण्याची आणि पेरणीनंतर ७५ दिवसांनी शेंडा खुडण्याची मराठवाडा विभागासाठी शिफारस करण्यात येते.
५. हमखास पावसाच्या प्रदेशात १ हे., २ हे आणि ३ हेक्टर पाणलोट क्षेत्रासाठी अनुक्रमे ८३७ घन मी., १५३९ घन मी. आणि २४५७ घन मी. या आकारमानाचे (पाणी साठवण क्षमता) शेततळे घेण्यासाठी शिफारस करण्यात येते. या विभागासाठी वरील आकारमानाची शेततळे घेताना चौरस आकाराची २१ X २१ मी., २७ X २७ मी. आणि ३३ X ३३ मी. तसेच ३.० मीटर खोली व बाजूचा उतार १.५ : १ याप्रमाणे असावीत.
६. मराठवाडा विभागातील अल्प व अत्यल्प भुधारक कोरडवाहू शेतकऱ्यांना शाश्वत उत्पादन आणि नफा मिळण्यासाठी १.० हेक्टर क्षेत्राचे कोरडवाहू एकात्मिक शेती पद्धती प्रारूपामध्ये पीक पद्धती (०.६० हेक्टर), चारा पीके (०.१२ हेक्टर), फळपीके (०.१६ हेक्टर), शेळीपालन (७+१) आणि कुक्कुटपालन (१०० देशी पक्षी) या घटकांचा समावेश करून अवलंब करण्याची शिफारस करण्यात येते.

प्रसारीत वाण

सोयाबीन : एमएयूएस-७३१

प्रसारीत तंत्रज्ञान

कपाशी लागवड तंत्रज्ञान

कापूस + मुग आंतरपिक पध्दती

कोरडवाहू एकात्मिक शेती पध्दती

एकात्मिक शेती पध्दतीचे प्रारूप (Model) खालीलप्रमाणे आहे

घटक	क्षेत्र हेक्टर
पीक आणि पीक पध्दती	
सोयाबीन- रबी ज्वार	०.१५
सोयाबीन- हरभरा	०.१५
सोयाबीन- तूर (४:२)	०.१५
कापूस + सोयाबीन (१:१)	०.१५
चारा पिके	
मारवेल/ स्टायलो आणि दशरथ	०.१२
कोरडवाहू फळपिके	
आंबा	०.८
सिताफळ	०.८
पशुधन	
शेळीपालन (७ अ १)	०.५
कुक्कुटपालन (१०० देशी पक्षी)	
शेततळे	०.७
एकूण	१.०

अधिक उत्पादन व आर्थिक फायदा मिळण्यासाठी मराठवाडा विभागातील कोरडवाहू शेतीकरीता यांत्रिकीकरणाद्वारे (पेरणी व कापणी) सोयाबीन + तूर (१८:१२) पट्टापीक पेरणी पध्दतीची शिफारस करण्यात येते.

८. मराठवाडा विभागातील अल्प व अत्यल्प भुधारक बागायती शेतकऱ्यांसाठी अधिक उत्पादन नफा व रोजगार मिळण्यासाठी १ हेक्टर बागायती एकात्मिक शेती पध्दती प्रारूपामध्ये पीक पध्दती (०.४६ हे.), चारा पिके (०.१५ हे.), फळपिके (०.२० हे.), हळद (०.१० हे.), बांधावरील झाडे (०.०४ हे.), शेळीपालन, दुग्ध व्यवसाय आणि गांडूळ खत निर्मिती (०.०५ हे.) या घटकांचा समावेश करण्याची शिफारस करण्यात येते.

एकात्मिक शेती पध्दतीचे प्रारूपामधील घटक खालीलप्रमाणे

घटक	क्षेत्र (हे.)
जैविक पध्दती	
सोयाबीन - रबी ज्वार	०.१०
बीटी कापूस बीजी - २	०.१०
मका - हरभरा	०.१०
मुग - कांदा	०.१६
चारा पिके	
लसुण घास	०.०७५
नॅपिअर गवत	०.०७५

प्रसारीत तंत्रज्ञान

बीटी कापूस लागवड तंत्रज्ञान

तूर पिकामध्ये यांत्रिकीकरण

एकात्मिक शेती पद्धती प्रारूप

ओवा लागवड तंत्रज्ञान

रबी ज्वारी लागवड तंत्रज्ञान

हरभरा लागवड तंत्रज्ञान

फळ पिके	
कागदी लिंबू	०.२०
मसाला पिके	
हळद	०.१
बांधावरील झाडे	
अंजन, करवंद, शेवगा	०.०४
दुग्ध व्यवसाय	
संकरीत गाय (होलदेव) - २	०.०५
शेळीपालन	
उस्मानाबादी पेळी (१० अ १)	
गांडूळ खत निर्मिती	
एकूण	१.०

९. अधिक उत्पादन व आर्थिक फायदा मिळण्यासाठी, मराठवाडा विभागातील कोरडवाहू शेतीकरीता यांत्रिकीकरणाद्वारे (पेरणी व कापणी) सोयाबीन + तूर (१८:१२) पट्टापिक पेरणी पध्दतीची शिफारस करण्यात येते. मराठवाडा विभागातील बागायती क्षेत्रासाठी सांख्यिकीयदृष्ट्या अधिक सोयाबीन समतुल्य उत्पादन व आर्थिक नफा मिळविण्यासाठी गवार-गाजर-कोथिंबीर या पीक पध्दतीची शिफारस करण्यात येते.
१०. सेंद्रीय शेती पध्दतीने सोयाबीन - हरभरा पीक पध्दतीमध्ये पेरणीपुर्वी उगवलेल्या तणांचे वखराची पाळी, कमी अंतरावर पेरणी (३० सें.मी.), सोयाबीन भुशाचे आच्छादन (२ टन) आणि २५ दिवसांनी एक खुरपणी केली असता तणांचे नियंत्रण होवून अधिक उत्पादन व निव्वळ नफा मिळण्याकरीता मराठवाडा विभागासाठी शिफारस करण्यात येते.
११. मधुमका - हरभरा पीक पध्दतीमध्ये सांख्यिकीयदृष्ट्या अधिक उत्पादन व आर्थिक नफा मिळवण्याकरिता खरीप हंगामामध्ये मधुमका ६० सेंमी x २० सेंमी व रबी हंगामामध्ये हरभरा ३० सेंमी x १० सेंमी अंतरावर पेरणी करून मधुमका पिकास १८०:७०:७० नत्र : स्फुरद : पालाश कि.ग्रॅम. प्रति हेक्टर मात्रा द्यावी व हरभरा पीक हे शिल्लक अकांशावर घेवून मधुमका पिकास व हरभरा पिकास अनुक्रमे अँझोटोबॅक्टर, रायझोबियम, पीएसबी व केएमबी १० मिली प्रति किलो बियाणे या प्रमाणात बीज प्रक्रिया करण्याची शिफारस मराठवाडा विभागासाठी करण्यात येत आहे.
१२. खरीप हंगामात एक कापणी चारा ज्वारीच्या वाणापासून अधिक उत्पादन व गुणवत्तापूर्ण चारा आणि आर्थिक नफा मिळवण्यासाठी शिफारशीत केलेल्या खत माजे (१००:५०:५० नत्र:स्फुरद:पालाश किलो / हेक्टर) सोबत २ टक्के युरियाची (२०० ग्रॅम/१० लिटर पाणी) पेरणी नंतर ४५ दिवसांनी फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येते.
१३. केळी पिकाचे सांख्यिकीदृष्ट्या अधिक उत्पादन व अर्थिक फायदा मिळण्यासाठी केळी पिकाला शिफारशीत (२००:१६०:२००) खत मात्रेच्या ७० टक्के विद्राव्य खताचा, ठिबक सिंचनाद्वारे सोबत दिलेल्या तक्त्याप्रमाणे वापर करण्याची शिफारस मराठवाडा विभागासाठी करण्यात येत आहे.
१४. सोयाबीनवरील पाने खाणाऱ्या (उंटअळ्या व तंबाखुवरील पाने खाणाऱ्या अळ्या) अळ्यांच्या व्यवस्थापनासाठी किडींची आर्थिक नुकसानीची संकेत पातळी ओलांडताच मेटारायझियम (नोमुरिया) रिलेई (१ x १०८ सीएफयु/मिली) किंवा बिव्हेरीया बॅसीयाना (१ x १०८ सीएफयु/मिली) या जैविक कीटकनाशकांची २ लीटर प्रति हेक्टर (५०० लीटर पाणी प्रति हेक्टर) या प्रमाणात १० दिवसांच्या अंतराने दोन फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

प्रसारीत तंत्रज्ञान

सुर्यफूल लागवड तंत्रज्ञान

सोयाबीनवरील पाने खाणाऱ्या अळ्यांचे व्यवस्थापन

केळी पिकातील करपा रोगाचे व्यवस्थापन

रबी ज्वारीतील लष्करी अळीचे व्यवस्थापन

१५. रबी ज्वारीवरील लष्करी अळीच्या (एफ अे डब्ल्यु) व्यवस्थापनासाठी सायनॅट्रनीलीप्रोल १९.८% एफ एस अ थायमिथोक्झाम १९.८% (६ मिली / किलो बियाणे) या प्रमाणे बीजप्रक्रिया केल्यानंतर उगवणीच्या ३० दिवसानंतर क्लोरॅनॅट्रनीलीप्रोल १८.५% एस सी (३ मिली / १० लीटर पाणी) किंवा स्पॅनेटोरम ११.७% एस सी (५ मिली / १० लीटर पाणी) या प्रमाणात फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
१६. सेंद्रीय पध्दतीने घेण्यात येणाऱ्या सोयाबीन पिकावरील करपा, पानांवरील ठिपके व खोडकुज या रोगांच्या प्रभावी आणि किफायतशीर व्यवस्थापनासाठी ट्रायकोडर्मा हर्जीयानम या जैविक बुरशी नाशकाची पेरणीपुर्वी प्रती हेक्टरी ५.० किलो जमिनीत मिसळून व प्रती किलो बियाण्यास १० ग्रॅम याप्रमाणे बीजप्रक्रिया करावी तसेच रोगाची लक्षणे दिसून आल्यास ट्रायकोडर्मा हर्जीयानम २.० टक्के द्रावणाची पिकावर एक फवारणी करावी अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
१७. सेंद्रीय पध्दतीने घेण्यात येणाऱ्या हरभरा पिकावरील मर, मानकुजव्या व मुळकुजव्या या रोगांच्या प्रभावी आणि किफायतशीर व्यवस्थापनासाठी ट्रायकोडर्मा अॅस्पीरलम या जैविक बुरशी नाशकाची पेरणीपुर्वी हेक्टरी ५.० किलो जमिनीत मिसळून तसेच १० ग्रॅम प्रती किलो बियाण्यास बीजप्रक्रिया करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
१८. केळी पिकाच्या उती संवर्धित रोपांमध्ये 'बनाना स्ट्रीक विषाणु' या रोगाचे रीअल टाइम पीसीआर तंत्रज्ञानावर आधारित 'वनामकृवि-बीएसव्ही-डिटेक्ट' जनुकीय निदान संचाद्वारे अचुक निदान करण्यासाठी शिफारस करण्यात येत आहे.
१९. कावेरी कोंबडीमध्ये वजन, खाद्याची उत्पादक क्षमता, मांसाचे उत्पादन, रक्तातील घटक, प्रथिने, अल्बुमिन, ग्लोबुलिन, उच्चघनता लायपो-प्रोटीन वाढविण्यासाठी व रक्तातील कोलेस्टेरॉल, शर्करा व कमौ घनता लायपो-प्रोटीन कमी करण्यासाठी खाद्यामध्ये ०.५ टक्के काळे जिरे व ०.५ टक्के शुष्क लसुण एकत्रितपणे वापरण्याची शिफारस करण्यात येते.
२०. वनामकृवि विकसीत बैल व ट्रॅक्टरचलित अवजारांच्या संचाची बियाणे, वेळ, आंतरमशागतीचा खर्च यामध्ये बचत करणे, श्रम कमी करणे आणि पिकाच्या उत्पादन वाढीकरिता शिफारस करण्यात येते.
२१. इंजिनचलित खुरपणी यंत्राचा वापर करताना हस्त कंपने कमी करण्यासाठी व यंत्र सुलभ पध्दतीने चालवण्यासाठी इंजिन चेसीस व फाउंडेशनसाठी स्टायरिन-ब्युटाडाईन रबरचा अंतर्भाव व हँडलसाठी मऊ रबरी मुठीचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
२२. गुळ व सोयानटसचे प्रमाण (६०:४०) व शेंगदाण्याचे तेल काढल्यानंतर उरलेल्या पेंडीची पावडर (७५ ग्रॅम/किलो) या प्रमाणात एकत्रित करून बनविलेली, मेटालाईड पॉलीस्टर वेष्टणीकरणात १२० दिवसांपर्यंत टिकवण क्षमता असलेली १ से.मी. जाडीची पोष्टीक सोयानट चिक्की बनविण्याच्या वनामकृवि विकसीत प्रक्रिया तंत्रज्ञानाची शिफारस करण्यात येत आहे.
२३. हवामान आधारित खरीप मुग, रब्बी ज्वारी, उन्हाळी भुईमुग व उन्हाळी भेंडी या पिकांची पेरणी पश्चात आठवडा निहाय सिंचनाची गरज निश्चित करण्याकरिता वनामकृवि, परभणी विकसित पिक गूणांकाचा किंवा बहुपद सूत्रांचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
२४. मराठवाड्यातील सर्व तालुक्यांसाठी बीटी कापूस, मुग व सोयाबीन या पिकांना हवामान आठवडानिहाय प्रवाही व ठिबक सिंचन पध्दतीद्वारे सिंचनाची गरज (उपयुक्त प्रजन्य वगळून) काढण्याकरिता वनामकृवि, परभणी विकसित केलेले तक्ते तसेच भौगोलिक माहिती प्रणाली (जी.आय.एस.) मध्ये विकसित केलेले नकाशे सिंचन नियोजन व व्यवस्थापनासाठी वापरण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
२५. उत्तम प्रतीचे वेगन पेय भुकटी बनविण्याकरिता ओट व खजूर ६०:४० प्रमाणात व १५ टक्के माल्टोडेक्स्ट्रिन आणि २ टक्के व्हेनिला फ्लेवरचा वापर करून अॅल्युमिनियम संवेष्टीत वेष्टनात ९० दिवसांपर्यंत साठवण्याची शिफारस करण्यात येते.
२६. उत्तम प्रतीची गुणवत्ता असलेले कुळीथयुक्त पोषक-पेय मिश्रण तयार करण्याकरिता भाजलेले नाचणी पीठ, गव्हाचे पीठ आणि कुळीथ माल्ट ३:१:३ ह्या प्रमाणात वापरण्याची शिफारस करण्यात येते.
२७. पौष्टिक व उत्तम प्रतीची स्वीकार्यता असलेला खाकरा भुकटी मिश्रण तयार करण्यासाठी १० टक्के वाळलेल्या मिश्रित पालेभाज्यामध्ये मेशी, राजगिरा व अंबाडीचे पाने यांचा सम प्रमाणात वापर करण्याची शिफारस करण्यात येते.

प्रसारीत तंत्रज्ञान

वनामकृवि बीएसव्ही-डिटेक्ट कीट

यंत्रामधील हस्त कंपनी कमी करण्यासाठी खरी मुठीचा वापर

पौष्टीक सोयानट चिक्की

कुळीथयुक्त पोषक पेय

पौष्टीक खाकरा

पोषक फळवडी

२८. आंबा व पेरु यांच्या गरांच्या संमिश्राचा (६०:४०) वापर करून त्यामध्ये ५ टक्के व्हे प्रोटीन कॉन्सन्ट्रेट वापरून उत्तम प्रतीचे पोषणमुल्य व स्वीकार्यता असलेली फळवडी अँल्युमिनियम संवेष्टीत वेष्टनात ९० दिवसांपर्यंत साठवण्याची शिफारस करण्यात येते.
२९. तांदूळ : उडीद दाळ: नाचणी: राळा यांचा ४०:२०:२०:२० या प्रमाणात वापर करून तयार केलेल्या इन्स्टंट (झटपट) आप्पे मिक्स पावडरपासून उत्तम प्रतीची स्वीकार्यता असलेले पोषणोत्तम व खनिजयुक्त आप्पे तयार करण्याची शिफारस करण्यात येते.
३०. कारल्याची ३ टक्के भुकटी वापरून तयार केलेला पौष्टीक व स्वीकार्यता ब्रेड खोलीच्या तापमानाला पाच दिवसांपर्यंत साठवणूक करण्याची शिफारस करण्यात येते.
३१. तांदूळ पीठ : ज्वारी पीठ : साखर : मुगसत्व : नाचणी सत्व ५५:१०:१५:१०:१० या प्रमाणात वापरून कमी घनता असलेले समिश्र पौष्टिक पीठ तयार करण्याची शिफारस करण्यात येते.
३२. परभणी सुपरमोती ज्वारीच्या वाणाचे २५० मायक्रोमीटर जाडीचे पीठ वापरून केलेली भाकरी खोलीच्या तापमानास (२७° सेल्सिअस) एक दिवस व शीत कपाटामध्ये (८+२)७ दिवस साठवण्याची शिफारस करण्यात येते.
३३. उत्तम प्रतीचे व विरघळणारे तंतुमय पदार्थयुक्त टोमॅटो सूप भुकटी तयार करण्यासाठी १५ टक्के पार्शियली हायड्रोलाईज्ड गवार डिंकाचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येते.
३४. बालकांनी दूचित्रवाणीवर प्रसारित होणारे कार्यक्रम अतिप्रमाणात पाहिल्याने त्यांच्यावर होणारे दुष्परिणाम टाळण्यासाठी याबाबतच्या आरोग्यदायी सवयी बालकात रुजवण्याकरिता सर्व शाळांद्वारे पालक-बालक शिक्षण कार्यक्रम आयोजित करण्याची शिफारस करण्यात येते.
३५. जरी मातृ रोजगार फायदेशीर असल्याचे दिसून आले, तरीही या माता मुलांच्या संगोपनासाठी पुरेसा वेळ देऊ शकत नसल्यामुळे अशी शिफारस केली जाते की त्यांच्या कुटुंबातील सदस्यांनी मुलांच्या संगोपनात आणि कौटुंबिक जबाबदाऱ्यांमध्ये सहभागी व्हावे.
३६. वनामकवि, परभणी विकसीत बालकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी ग्रामीण शेतकरी पालकांसाठी “घराचे वातावरण व पालकत्व शैली” या विषयी राबविलेला प्रभावी विशेष कार्यक्रम, महिला आणि बालकल्याण विभागाने वापरात आणावा अशी शिफारस करण्यात येते.
३७. शेव, चकली, खारी बुंदी आणिखारा पारा या पदार्थांना पोषण मुल्यवर्धीत करण्यासाठी मिश्र धान्यांच्या पीठाचा वापर करताना शेव तयार करण्यासाठी हरभरा डाळ, राळा, ज्वारी, बाजरीचे पीठ, तेल व मसाले (५०:१५:१०:१०:१५); चकली करण्यासाठी हरभरा डाळ, राळा, ज्वारी, बाजरी, उडीद डाळ, तांदुळ, नाचणी यांचे पीठ, तेल व मसाले (३०:१०:१०:१०:५:१०:१०:१५); खारीबुंदी करण्यासाठी हरभरा डाळ, बाजरी, नाचणी यांचे पीठ, तेल व मसाले (७०:५:५:१५); खारापार तयार करण्यासाठी मैदा, राळा, बाजरी राजगिरा यांचे पीठ, तेल व मसाले (५०:१५:१०:१०:१५); अशा मिश्र धान्याच्या पीठाचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येते.
३८. कमी ग्लायसेमिक इंडेक्स असणारे १०० ग्रॅ. मिश्रण (ज्वारीचे पीठ, हरभरा डाळीचे पीठ, सोयाबीनचे पीठ, कुळीथाचे पीठ, टोमॅटोची पावडर, लसूण, कोथिंबीर, जरीपूड आणि तिखट) (३०:२०:२०:२०:४: २: २: १:१) HbA1C कमी करण्यासाठी पूर्व मधुमेही व्यक्तींच्या दैनंदिन आहारात समाविष्ट करण्याची शिफारस करण्यात येते.
३९. माध्यामिक शाळेतील विद्यार्थ्यांची शारीरिक संस्थिती सुधारण्यासाठी शाळेच्या दप्तराचे खांद्यावरील पट्टे एकमेकांपासून (६”) दूर ठेऊन ती पाठीवर मध्यभागी घेण्याची शिफारस करण्यात येते.
४०. समाजातील महिला, मुलींतील रक्तक्षय व गरोदरमाता, लहान मुलींतील कुपोषणाचे निर्मुलन करण्यासाठी बाजरी संकरीत जैव समृद्ध वाण ए.एच.बी-१२०० या बाजरीचे आहारातील नियमित सेवन केल्याने मदत होते. त्याकरीता समाज माध्यमांचा, विस्तार शिक्षण यंत्रणेचा, कृषि विभागाचा सक्षमपणे प्रभावी उपयोग करावा तसेच प्रसार व प्रचार करावा शिफारस करण्यात येते.
४१. मराठवाडा विभागातील शेतक-यांमध्ये शेतमाल विक्री करिता डिजिटल विपणनाबाबत सकारात्मक दृष्टिकोण पाहता शेतमालाच्या विपणनाकरिता कृषी विद्यापीठाने कृषि विभाग आणि व्यावसायिक विपणन कंपन्या यांच्या सहकार्याने विपणन यंत्रणा विकसित करावी आणि शेतकऱ्यांकरीता डिजिटल विपणनावर प्रशिक्षणे आयोजित करण्याची शिफारस करण्यात येते.

प्रसारीत तंत्रज्ञान

पोषणयुक्त आप्पे

पौष्टीक भाकरी

टोमॅटो सूप भुकटी

कावेरी कौंबडीसाठी आहार

४२. मराठवाडा विभागात खरीप ज्वारी, रबी ज्वारी, सोयाबीन, भुईमुग, सूर्यफुल, करडई आणि जवस या पिकांची उत्पादकता कमी असुन ती मध्यम ते जास्त स्वरुपात अस्थिर असल्याने अशी शिफारस करण्यात येते की, राज्यातील संशोधन व विस्तार कार्य करणाऱ्या संस्थांनी या पिकांच्या उत्पादकता वाढीवर जास्त लक्ष देण्यात यावे, जेणेकरुन या पिकांची उत्पादकता शाश्वत स्वरुपात वाढेल.
४३. मराठवाडा विभागात सोयाबीन उत्पादन तंत्रज्ञान अवलंब गुणांकाचे विश्लेषणातून असे आढळले आहे की तंत्रज्ञान जास्त प्रमाणात अवलंब केलेल्या शेतकऱ्यांचे उत्पादन खर्च गुणोत्तर १.६० असे असुन कमी प्रमाणात अवलंब केलेल्या शेतकऱ्यांचे उत्पादन खर्च गुणोत्तर १.३९ असे आहे त्यामुळे वनामकृवि, परभणी ने विकसीत केलेले सोयाबीन उत्पादन सुधारीत तंत्रज्ञान जसे की सोयाबीनचे सुधारीत वाण(एमएयुएस १६२), तण व्यवस्थापन, पीक संरक्षण आणि खत व्यवस्थापन इ. याचा एकत्रित वापरण्याची शिफारस करण्यात येते.

प्रशिक्षण व कार्यशाळेचे आयोजन

महत्वाचे कार्य :

१. हैद्राबाद येथील केंद्रीय कोरडवाहु शेती संशोधन केंद्राच्या ३८ व्या वर्धापन दिनी दिनांक २५ एप्रिल, २०२२ रोजी हवामान बदलानुरूप राष्ट्रीय कृषि उपक्रम या योजने अंतर्गत परभणी जिल्ह्यातील मौजे उजळांबा येथील श्री.लक्ष्मण विठठल धोतरे यांनी विद्यापीठ शास्त्रज्ञांच्या मार्गदर्शानुसार रूंद सरी-बीबीएफ पद्धतीने सोयाबीन पेरणी, सोयाबीनच्या ४ ओळीनंतर बळीराम नांगराने सन्या पाडणे, पोर्टेशियम नायट्रेटची फवारणी आदी कोरडवाहु तंत्रज्ञानाचा अवलंब केला, त्यामुळे त्यांच्या उत्पादनात भरीव अशी वाढ झाली. या कोरडवाहु तंत्रज्ञानाचा अवलंब गावातील तसेच शेजारील गावातील इतर शेतकरी बांधवही अवलंब करित आहेत. त्याबद्दल श्री. लक्ष्मण विठठल धोतरे यांना हैद्राबाद येथे उत्कृष्ट कोरडवाहु शेतकरी पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. कार्यक्रमास भारतीय कृषि शास्त्रज्ञ निवड मंडळाचे माजी अध्यक्ष डॉ.गुरुबचन सिंग, हैद्राबाद येथील केंद्रीय कोरडवाहु शेती संशोधन संचालक डॉ. व्ही.के. सिंग, माजी कुलगुरू मा.डॉ. बी.वेंकटेश्वरलू, प्रकल्प समन्वयक डॉ.रविंद्र चारी आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.
२. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाच्या सुवर्ण महोत्सवी जयंती निमित्त विस्तार शिक्षण संचालनालय व कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक १८ मे, २०२२ रोजी खरीप शेतकरी मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले होते. या मेळाव्याचे उद्घाटन राहुरी येथील महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ तसेच इम्फाळ येथील केंद्रीय कृषि विद्यापीठाचे माजी कुलगुरू मा.डॉ.सुभाष पुरी यांच्या शुभहस्ते करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा. कुलगुरू डॉ. प्रमोद येवले होते तर व्यासपीठावर संचालक संशोधन डॉ.दत्तप्रसाद वासकर, शिक्षण संचालक डॉ.धर्मराज गोखले, विस्तार शिक्षण संचालक डॉ.देवराज देवसरकर, कुलसचिव डॉ.धिरजकुमार कदम, प्रगतशील शेतकरी रेणवसिध्द लामतुरे, मुख्य विस्तार शिक्षण अधिकारी डॉ. प्रशांत देशमुख आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. कार्यक्रमात शासन पुरस्कार प्राप्त शेतीनिष्ठ शेतकरी बांधवांचा मान्यवरांच्या सत्कार करण्यात आला. खरीप पीक परिसंवादात विविध विषयावर विद्यापीठ शास्त्रज्ञांनी मार्गदर्शन केले. याप्रसंगी आयोजित कृषि प्रदर्शनास मोठा प्रतिसाद दिला. मेळाव्यास शेतकरी बांधव, महिला शेतकरी, कृषि विस्तारक आदी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.
३. खरीप विभागीय संशोधन व सल्लागार समितीची ७१ वी बैठक दिनांक ३० मे, २०२२ रोजी राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प, औरंगाबाद येथे डॉ. प्रमोद येवले, मा. कुलगुरू, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी यांचे अध्यक्षतेखाली पार पाडली. सदर बैठकीमध्ये खरीप २०२२ हंगामासाठी मार्गदर्शन करण्यात आले. डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संशोधन यांनी संशोधनात्मक तसेच डॉ.देवराज देवसरकर, संचालक विस्तार शिक्षण यांनी विस्तार कार्याविषयी मार्गदर्शन केले. कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासनाचे पदाधिकारी कर्मचारी यांनी सादरीकरण केले. या बैठकीसाठी कृषि विद्यापीठातील शास्त्रज्ञ व शेतकरी उपस्थित होते.
४. अखिल भारतीय कोरडवाहु शेती संशोधन प्रकल्पांतर्गत कोरडवाहु एकात्मिक शेती पद्धती योजनेच्या वतीने दिनांक १० जून, २०२२ रोजी खरीप पुर्व हंगाम नियोजन बैठक व कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संशोधन, प्रमुख पाहुणे श्री. बालासाहेब ढोले, सरपंच, आडगाव होते तर व्यासपीठावर डॉ. वासुदेव नारखेडे, श्री. रावसाहेब राऊत, डॉ. मदन पेंडके आदींची उपस्थिती होती. यावेळी शेतकऱ्यांना सोयाबीन, तूर, मुग, खरीप ज्वारी आदींच्या सुधारित बियाण्यांचे वाटप करण्यात आले. यावेळी आडगाव ता. पालम जि. परभणी येथील शेतकरी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.
५. महाराष्ट्र शासनाच्या सुचनेनुसार वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणीच्या वतीने संपूर्ण मराठवाड्यात १ सप्टेंबर ते ३० नोव्हेंबर, २०२२ दरम्यान ममाझा एक दिवस माझ्या बळीराजासाठी हा उपक्रम राबविण्यात आला असून दिनांक १ सप्टेंबर, २०२२ रोजी या उपक्रमाचे उद्घाटन मा. कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि यांच्या हस्ते करण्यात आले. यावेळी शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. देवराज देवसरकर, कुलसचिव डॉ. धिरजकुमार कदम आदींसह विद्यापीठाचे शास्त्रज्ञ व अधिकारी उपस्थित होते. संपूर्ण मराठवाड्याकरिता विद्यापीठ शास्त्रज्ञांची २२ पथके तयार करण्यात आली होती. यात ८० पेक्षा जास्त शास्त्रज्ञांचा सहभाग होता. ६० पेक्षा जास्त गावांमध्ये दोन हजार पेक्षा जास्त शेतकऱ्यांना प्रत्यक्ष मार्गदर्शन करून शेतीविषयी तांत्रिक समस्यांचे समाधान करण्यात आले. उपक्रमांतर्गत पालम तालुक्यातील आडगाव आणि शेख राजुर येथे शेतकरी शास्त्रज्ञ संवाद कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी संशोधन संचालक

- डॉ. दत्तप्रसाद वासकर हे होते तसेच डॉ. एस. पी. म्हेत्रे, सोयाबीन पैदासकार, डॉ. एम. एस. पेंडके, डॉ. आर. एस. जाधव, श्री. आर. एल. औंढेकर आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. शेतकरी बांधवाच्या सोयाबीन प्रक्षेत्रास भेट देऊन त्यांच्याशी संवाद साधला. यावेळी शेतकरी बांधव मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.
६. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी आणि कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, परभणी यांच्या संयुक्त विद्यमाने मराठवाडा मुक्ती संग्राम दिनानिमित्त दि. १७ सप्टेंबर, २०२२ रोजी रब्बी शेतकरी मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा. कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि हे होते. तसेच कार्यक्रमास विशेष अतिथी म्हणून माजी कुलगुरू मा डॉ वेदप्रकाश पाटील, कृषि उद्योजक तथा महिकोचे विश्वस्त मा. श्री. राजेंद्र बारवाले, जितुर विधानसभा सदस्य मा. आ. श्रीमती मेघनाताई बोर्डीकर, प्रयोगशील शेतकरी मा. श्री दादा लाड आदी उपस्थित होते. व्यासपीठावर माजी खासदार अॅड सुरेश जाधव, शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. देवराव देवसरकर, कुलसचिव डॉ. धिरजकुमार कदम, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी श्री. विजय लोखंडे, उपविभागीय कृषि अधिकारी श्री. आर. एस. पाटील आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. तांत्रिक सत्रात विद्यापीठ शास्त्रज्ञांनी रबी पिकांबाबत शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन केले. याप्रसंगी कृषि तंत्रज्ञानावर आधारित विविध दालनांचा समावेश असलेल्या कृषि प्रदर्शनीचे उद्घाटन व विद्यापीठ विकसित रबी पिकांच्या बियाणे विक्रीचे उद्घाटन मान्यवरांच्या हस्ते करण्यात आले. मेळाव्यास शेतकरी बांधव मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.
७. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र येथे दिनांक २४ सप्टेंबर, २०२२ रोजी आयोजित कृषि प्रदर्शनाची पाहणी माननीय कृषि मंत्री ना. श्री. अब्दुल सत्तार यांनी केली. यावेळी मा. कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि आणि माजी खासदार मा.श्री.अॅड. सुरेश जाधव, कृषि विद्यापीठाचे कार्यकारी परिषद सदस्य श्री प्रविण देशमुख, शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले, संचालक संशोधन डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. देवराव देवसरकर, कुलसचिव डॉ. धिरजकुमार कदम, विभागीय कृषि सहसंचालक श्री. साहेबराव दिवेकर, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी श्री. विजय लोखंडे, डॉ.गजानन गडदे आदींसह विविध पदाधिकारी, विद्यापीठ शास्त्रज्ञ, शेतकरी उपस्थित होते. याप्रसंगी विद्यापीठ शास्त्रज्ञांनी विविध तंत्रज्ञानाबाबत माहिती दिली.
८. जिल्हा रेशीम कार्यालय व कृषि विभाग आणि रेशीम संशोधन योजना, वनामकृषि, परभणी यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक २७ सप्टेंबर, २०२२ रोजी रेशीम संशोधन योजना येथे कृषि विभागातील अधिकारी व क्षेत्रीय कर्मचा-यांसाठी रेशीम उद्योग प्रात्यक्षिक व प्रशिक्षण कार्यक्रम घेण्यात आला. या कार्यक्रमास प्रमुख अतिथी म्हणून संचालक संशोधन डॉ दत्तप्रसाद वासकर हे उपस्थित होते. अध्यक्षस्थानी उपजिल्हाधिकारी डॉ. अरूण ज-हाड हे होते. व्यासपीठावर जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी डॉ. विजय लोखंडे, प्राचार्य डॉ. सय्यद ईस्माईल, उपविभागीय कृषि अधिकारी श्री. रवी हरणे, जिल्हा रेशीम विकास अधिकारी श्री. गोविंद कदम, कीटकशास्त्र विभाग प्रमुख डॉ. पुरुषोत्तम नेहरकर, रेशीम संशोधन योजनेचे प्रभारी अधिकारी डॉ. चंद्रकांत लटपटे आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. तांत्रिक सत्रात डॉ. लटपटे यांनी तुती लागवड व रेशीम कीटक संगोपन या विषयी मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमास परभणी जिल्ह्यातील सर्व तालुका कृषि अधिकारी, मंडळ कृषि अधिकारी, कृषि पर्यवेक्षक व कृषि सहाय्यक उपस्थित होते.
९. कापूस संशोधन योजना येथील कीटकनाशक प्रतिकारशक्ती व्यवस्थापन प्रकल्पाच्या (आयआरएम) वतीने ताडलिमला ता.जि.परभणी येथे जागतिक कापूस दिवस दिनांक ७ ऑक्टोबर, २०२२ रोजी साजरा करण्यात आला. यावेळी गटचर्चा आणि प्रक्षेत्र भेट कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. तसेच प्रकल्पातील शेतकऱ्यांना निमार्क, प्रोफेनोफॉस आणि फ्लोनिक्मिड या निविष्ठा वाटप करण्यात आल्या. यावेळी प्रभारी अधिकारी डॉ.अशोक जाधव व प्रकल्प समन्वयक डॉ.दिंगबर पटाईत यांनी शेतकरी बांधवाना मार्गदर्शन केले.
१०. अखिल भारतीय ज्वार सुधार प्रकल्प-ज्वार संशोधन केंद्राच्या वतीने आद्यरेषीय पीक प्रात्यक्षिक योजनेअंतर्गत दिनांक २४ ऑक्टोबर, २०२२ रोजी मौजे ब्रम्हपुरी येथील शेतकरी बांधवांना रबी ज्वारीचे बियाणे व कृषि निविष्ठांचे वाटप करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी संशोधन संचालक डॉ.दत्तप्रसाद वासकर हे होते तर मंडळ कृषी अधिकारी श्री.गायकवाड, ज्वार संशोधन केंद्राचे प्रभारी अधिकारी डॉ. एल.एन.जावळे, डॉ.के.डी.नवगिरे, डॉ.महमद इलियास, प्रा. प्रीतम भुतडा आदींची उपस्थिती होती. कार्यक्रमास शेतकरी बांधव मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

११. अखिल भारतीय ज्वार सुधार प्रकल्प-ज्वार संशोधन केंद्राच्या वतीने आद्यरेषीय पीक प्रात्यक्षिक योजनेअंतर्गत दिनांक ३० ऑक्टोबर, २०२२ रोजी मौजे उस्माननगर ता.नांदेड जि.नांदेड येथील शेतकरी बांधवांना रब्बी ज्वारीचे बियाणे व कृषि निविष्टांचे वाटप करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी संशोधन संचालक डॉ.दत्तप्रसाद वासकर हे होते तसेच श्री. भगवान घोरबांड आणि उपसरपंच श्री. भागीरथ घोरबांड प्रमुख अतिथी म्हणुन उपस्थित होते. कार्यक्रमास ज्वार संशोधन केंद्राचे प्रभारी अधिकारी डॉ. एल.एन.जावळे, डॉ. के.डी. नवगिरे, डॉ. महमद इलियास, प्रा.प्रीतम भुतडा, डॉ.अरविंद पंडागळे आदी उपस्थित होते. कार्यक्रमास शेतकरी बांधव मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.
१२. २५ व्या कृषि संशोधन परिषदेच्या बैठकीचे आयोजन दि. १५ नोव्हेंबर, २०२२ रोजी संशोधन संचालनालय, वनामकृवि, परभणी येथे करण्यात आले होते. बैठकीच्या अध्यक्षस्थानी मा.कुलगुरु डॉ.इन्द्र मणि हे होते. या बैठकीस संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संचालक शिक्षण तथा अधिष्ठाता डॉ. धर्मराज गोखले, विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. देवराव देवसरकर हे उपस्थित होते. तसेच विविध विषयाचे समन्वयक, सहयोगी अधिष्ठाता तथा प्राचार्य आणि विभागप्रमुख बैठकीत सहभागी झाले होते. संशोधन संचालक यांनी वनामकृवि, परभणी व्दारा सन २०२०-२१ मध्ये प्रसारीत केलेल्या आणि संयुक्त कृषि संशोधन समितीच्या बैठकीत पारीत झालेल्या शिफारशी व वाणांचे सादरीकरण केले आणि समितीने त्यास मान्यता दिली. त्याचबरोबर कृषि, अन्नतंत्र, कृषि अभियांत्रिकी, गृह विज्ञान, जैव तंत्रज्ञान आणि कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन या विषयातील संशोधनाची भविष्यातील रूपरेषा ठरविण्यात आली.
१३. नांदेड येथील कापूस संशोधन केंद्रामध्ये भारतीय कृषि संशोधन परिषदेच्या योजनेअंतर्गत दिनांक १ डिसेंबर, २०२२ रोजी आयोजित शेतकरी मेळावा व निविष्टा वाटप कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा.कुलगुरु डॉ.इन्द्र मणि हे होते. यावेळी व्यासपीठावर कार्यकारी परिषद सदस्य श्री.भागवत देवसरकर, संचालक संशोधन डॉ.दत्तप्रसाद वासकर, संचालक विस्तार शिक्षण डॉ.डी.बी.देवसरकर, अखिल भारतीय कापूस संशोधन प्रकल्प, कोईम्बतुरचे प्रकल्पसमन्वयक डॉ. ए. एच. प्रकाश, महाबीजचे महाव्यवस्थापक डॉ. लहाने, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी श्री.शिवशंकर चलवदे, कापूस विशेषज्ञ डॉ. खिजर बेग आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. यावेळी शास्त्रज्ञ, कृषि विभागाचे अधिकारी व शेतकरी यांनी कापूस संशोधन केंद्राच्या प्रक्षेत्रावर संशोधन प्रयोगाची पाहणी केली. कार्यक्रमात अनुसूचित जाती उपयोजना आणि प्रथम दर्शनी प्रात्यक्षिक अंतर्गत कृषि निविष्टांचे वाटप करण्यात आले.
१४. महाराष्ट्रातील चारही कृषि विद्यापीठांच्या संयुक्त कृषि संशोधन आणि विकास समितीच्या ५० व्या बैठकीचे आयोजन दिनांक १४ ते १६ डिसेंबर, २०२१ दरम्यान डॉ. बाळासाहेब सावंत कोंकण कृषि विद्यापीठ, दापोली व महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने दापोली येथे करण्यात आले होते. बैठकीच्या उद्घाटन प्रसंगी दिनांक १४ डिसेंबर, २०२२ रोजी अध्यक्षस्थानी मा.ना.श्री. अब्दुलजी सत्तार, मंत्री (कृषि), महाराष्ट्र राज्य तथा प्रतिकुलपती, कृषि विद्यापीठे हे होते. व्यासपीठावर दापोली येथील डॉ. बाळासाहेब सावंत कोंकण कृषि विद्यापीठाचे मा. कुलगुरु डॉ. संजय सावंत, राहुरी येथील महात्मा फुले कृषि विद्यापीठाचे मा. कुलगुरु डॉ. प्रशांतकुमार पाटील, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाचे मा. कुलगुरु डॉ. इन्द्र मणि, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठाचे मा. कुलगुरु डॉ. शरद गडाख होते. बैठकीस राज्याचे मा. प्रधान सचिव (कृषि) श्री. एकनाथ डवले, कृषि परिषदेचे मा. महासंचालक श्री. रावसाहेब भागडे, कृषि परिषदेचे संशोधन संचालक डॉ. हरिहर कौसडीकर, वनामकृविचे संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, नांदेड येथील कापूस संशोधन केंद्राचे कापूस विशेषज्ञ डॉ.खिजर समद बेग यांना महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषदेच्या वतीने राज्यस्तरीय उत्कृष्ट कृषि संशोधन पुरस्कार राज्याचे कृषि मंत्री मा.ना.श्री.अब्दुल सत्तार यांच्या हस्ते देण्यात आला. सदरील बैठकीच्या समारोपीय कार्यक्रमाप्रसंगी दि. १६ डिसेंबर, २०२२ रोजी अध्यक्षस्थानी डॉ. बाळासाहेब सावंत कोंकण कृषि विद्यापीठाचे मा. कुलगुरु डॉ. संजय सावंत हे होते.कार्यक्रमात विद्यापीठातील उत्कृष्ट कृषि संशोधक आणि निवृत्त कृषि संशोधकांचा मान्यवरांच्या हस्ते सत्कार करण्यात आला तसेच विविध पुस्तके, घडीपत्रिकांचे विमोचन करण्यात आले. तीन दिवस चाललेल्या बैठकीत राज्यातील चारही कृषि विद्यापीठातील तीनशे पेक्षा जास्त शास्त्रज्ञांनी सहभाग घेतला.

विविध कार्यक्रमांचे आयोजन - प्रक्षेत्र भेट / शेतकरी चर्चा

तांत्रिक सत्रातील १२ गटांच्या कार्यवृत्तांताचे वाचन समन्वयकांनी केले. या बैठकीत वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाच्या सोयाबीनच्या एमएयु-७३१ वाणास मान्यता देण्यात आली. याशिवाय वेगवेगळ्या विभागांच्या ४२ शिफारशी प्रसारीत करण्यात आल्या आहेत.

१५. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील अखिल भारतीय समन्वयीत संशोधन प्रकल्प पशुशक्तीचा योग्य वापर योजना आणि श्री.छत्रपती शिवाजी महाराज गोशाळा, राणी सावरगाव यांचे संयुक्त विद्यमाने राणीसावरगाव ता.गंगाखेड जि.परभणी येथे दिनांक २० डिसेंबर, २०२२ रोजी आयोजित विद्यापीठ विकसित बैलचलित अवजारांचा समावेश असलेले भाडेतत्वावर कृषि अवजारे सेवा केंद्राचे (कस्टम हायरिंग सेंटर) उद्घाटन व शेतकरी पशुपालक मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा.कुलगुरू डॉ.इन्द्र मणि हे होते. कार्यक्रमास उद्घाटक म्हणुन मा.श्रीमती आंचल गोयल, जिल्हाधिकारी, परभणी या उपस्थिती होत्या. तर प्रमुख अतिथी म्हणुन अहमदाबाद येथील बंसी गीर गोशाळेचे अध्यक्ष श्री. गोपालभाई सुतारीया उपस्थित होते. व्यासपीठावर मुंबई येथील ग्लोबल विकास ट्रस्टचे मुख्यसंचालक श्री. मयंक गांधी, भारतीय जीव पशु कल्याण व राष्ट्रीय पंचगव्य अनुसंधान समितीचे सदस्य श्री. सुनिल मानसिंहका, संशोधन संचालक डॉ.दत्तप्रसाद वासकर, कृषि सहसंचालक श्री.साहेबराव दिवेकर, प्राचार्य डॉ.उदय खोडके, विभाग प्रमुख डॉ.गजेंद्र लोंढे, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी श्री.विजय लोखंडे, उपजिल्हाधिकारी श्री.सुधीर पाटील, संशोधन अभियंता डॉ.स्मिता सोलंकी, गोशाळेचे संचालक श्री.शिवप्रसाद कोरे, डॉ.राहुल रामटेके आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. कार्यक्रमास राणी सावरगांव व परिसरातील एक हजार पेक्षा जास्त शेतकरी बांधव, व शेतकरी महिला उपस्थित होते.
१६. दिनांक १ जानेवारी ते ५ जानेवारी, २०२३ दरम्यान राज्याचे कृषि मंत्री मा.ना.श्री. अब्दुल सत्तार यांच्या संकल्पनेतुन सिल्लोड (जि. औरंगाबाद) येथे राज्यस्तरीय सिल्लोड कृषि महोत्सव - २०२३ चे आयोजन करण्यात आले होते. या महोत्सवाचे उद्घाटन दिनांक १ जानेवारी, २०२३ रोजी मुख्यमंत्री मा.ना.श्री. एकनाथ शिंदे यांच्या शुभहस्ते झाले. यावेळी मा.ना.श्री रावसाहेब पाटील दानवे, केंद्रीय राज्यमंत्री (रेल्वे,कोळसा व खणीकर्म), मा.ना.डॉ. भागवत कराड, केंद्रीय वित्त राज्यमंत्री, मा.ना.श्री. संदीपान भुमरे, मंत्री, रोजगार हमी योजना व फलोत्पादन, मा.ना.श्री. अब्दुल सत्तार, कृषिमंत्री, मा.ना.श्री. अतुल सावे, मंत्री, सहकार, इतर मागास बहुजन कल्याण, मा.श्री. सय्यद इम्तियाज जलील, खासदार, औरंगाबाद, श्री.एकनाथ डवले, प्रधान सचिव (कृषि), श्री. सुनिल चव्हाण, कृषि आयुक्त, डॉ. इन्द्र मणि, मा. कुलगुरू, वनामकृवि, परभणी, डॉ. शरद गडाख, मा. कुलगुरू, डॉ. पंदेकृवि, अकोला, डॉ. देवराज देवसरकर, विस्तार शिक्षण संचालक, डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संशोधन संचालक, डॉ. धर्मराज गोखले, शिक्षण संचालक, डॉ धिरजकुमार कदम, कुलसचिव आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. यावेळी मा. मुख्यमंत्री यांनी कृषि प्रदर्शनातील वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाच्या प्रत्येक दालनास भेट देऊन विद्यापीठ विकसित विविध कृषि तंत्रज्ञानाची माहिती घेतली. कृषि महोत्सवास राज्यातील शेतकरी बांधव व विद्यार्थी, कृषि विस्तारक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.
१७. विस्तार शिक्षण संचालनालय, वनामकृवि, परभणी, कृषि विज्ञान केंद्र, बदनापुर, सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालय, महिला आर्थिक विकास महामंडळ, जालना आणि नाबार्ड, जालना यांच्या संयुक्त विद्यमाने क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंती निमित्त दिनांक ३ जानेवारी, २०२३ रोजी कृषि विज्ञान केंद्र, बदनापुर येथे महिला शेतकरी मेळावा आयोजित करण्यात आला होता. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा. कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि हे होते तर अन्नमाता-सॅद्रिय शेती संशोधक व प्रसारक श्रीमती ममताबाई भांगरे या उद्घाटक म्हणुन उपस्थित होत्या. व्यासपीठावर विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. देवराव देवसरकर, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले, सहयोगी अधिष्ठाता डॉ. जया बंगाळे, माविमचे जिल्हा समन्वयक अधिकारी श्री. उमेश कहाते आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. मेळाव्यात विद्यापीठाच्या कृषि अभियांत्रिकी क्षेत्रात शिक्षण, संशोधन आणि विस्ताराच्या माध्यमातुन भरीव असे योगदानाबाबत कृषि अभियंता डॉ. स्मिता सोळंकी यांना उत्कृष्ट शास्त्रज्ञ म्हणुन सन्मानपत्र आणि सन्मानचिन्ह देऊन कुलगुरूंच्या हस्ते गौरविण्यात आले. कार्यक्रमास बदनापुर कृषि महाविद्यालयाचे सहयोगी अधिष्ठाता डॉ. राकेश आहिरे, मुख्य विस्तार शिक्षण अधिकारी डॉ. पी. आर. देशमुख, बदनापुर कृषि संशोधन केंद्राचे प्रभारी अधिकारी डॉ. दिपक पाटील, मोसंबी संशोधन केंद्राचे प्रभारी अधिकारी डॉ. संजय पाटील कृषि विज्ञान केंद्राचे कार्यक्रम समन्वयक डॉ. एस. डी. सोमवंशी यांची उपस्थिती होती. मेळाव्यास जालना जिल्हातील शेतकरी महिला मोठ्या संख्येने उपस्थित होत्या.

१८. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील सेंद्रीय शेती संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्राच्या वतीने दिनांक १३ जानेवारी, २०२३ रोजी दैठणा ता. जि. परभणी परिसरातील शेतक-यांच्या शेतावर शिवारफेरी व चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले होते. याप्रसंगी डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, कृषि अभियंता डॉ. मदन पेंडके, कृषिविद्यावेता डॉ. आनंद गोरे, श्री. ऋषिकेश औढेकर आदीसह परिसरातील शेतकरी बंधु-भगिनी यांनी सहभाग घेतला. शिवारफेरी दरम्यान भुईमुग शेतीस, मिरची लागवड, जरबेरा फुल शेतीस, सेंद्रीय शेतीस आणि पेरूबागेस विद्यापीठ शास्त्रज्ञांच्या पथकांनी भेट देऊन सेंद्रीय शेतीत सूक्ष्म मुलद्रव्यांचा वापर, बाजारपेठ व्यवस्थापन, काढणी व काढणी पश्चात तंत्रज्ञान तसेच जवस, तीळ, कारळ या अपांरपारिक पिकांची लागवड या विषयावर मार्गदर्शन केले. शिवारफेरी दरम्यान परिसरातील शेतकरी बांधव मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.
१९. हैद्राबाद येथील भारतीय तेलबिया संशोधन संस्थेच्या वतीने दिनांक १७ ते २१ जानेवारी, २०२३ दरम्यान वनस्पती तेल या विषयावर आयोजित आंतराष्ट्रीय परिषदेत लातूर जिल्ह्यातील तेलबिया उत्पादक शेतकरी श्री. संजय नाडे आणि जवस उत्पादक शेतकरी श्री. अशोक चिंते यांना पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. श्री. चिंते आणि श्री. नाडे हे गेल्या ३ ते ४ वर्षांपासून वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाने प्रसारित केलेल्या जवसाचे वाण एलएसएस-९३ आणि करडई पिकाचे वाण पीबीएनएस-१२ यांची लागवड करून चांगले उत्पादन घेत आहेत. या शेतकरी बांधवांना लातूर येथील तेलबिया संशोधन केंद्राचे शास्त्रज्ञ डॉ. एम. के. घोडके आणि त्यांचे सहकारी हे वेळोवेळी मार्गदर्शन करतात. यावेळी भारतीय तेलबिया संशोधन संस्थेच्या संचालिका डॉ. एम. सुजाथा, डॉ. सतिश कुमार, डॉ. संजीव गुप्ता, डॉ. आर. के. माथुर आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. या सन्मानाबाबत विद्यापीठाचे मा.कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि व संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर यांनी त्यांचे अभिनंदन केले.
२०. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील कापूस संशोधन योजना आणि केंद्रीय कापूस संशोधन संस्था, नागपूर यांच्या वतीने कीटकनाशक प्रतिकारशक्ती व्यवस्थापन (आयआरएम) तंत्रज्ञान प्रसार प्रकल्पांतर्गत दि. २५ जानेवारी, २०२३ रोजी एक दिवसीय शेतकरी प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे टाकळगव्हाण ता. पाथरी जि. परभणी येथे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी सरपंच श्री.वैजनाथ महिपाल तर प्रमुख अतिथी म्हणून कापूस संशोधन योजनेचे प्रभारी अधिकारी डॉ.अशोक जाधव हे होते. यावेळी दीर्घकालीन खत प्रयोगाचे प्रभारी अधिकारी डॉ.रामप्रसाद खंदारे, प्रकल्प समन्वयक डॉ. दिगंबर पटाईत, डॉ. प्रशांत जाधव आदींची उपस्थिती होती. मान्यवरांच्या हस्ते प्रकल्पांतर्गत प्रकाशित दिनदर्शिका २०२३ चे विमोचन करून प्रशिक्षणार्थींना वाटप करण्यात आले. कार्यक्रमासाठी कृषिभूषण श्री. बाबासाहेब रणे, ग्रामविकास अधिकारी श्री. राहुल मानोलीकर, रिलायन्स फाउंडेशनच्या श्रीमती विजया ठेंगे, श्री. गणेश गिरी आदीसह गावातील व परिसरातील शेतकरी व महिला शेतकरी उपस्थित होते.
२१. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील ज्वार संशोधन केंद्राच्या वतीने दिनांक २६ जानेवारी, २०२३ रोजी मौजे पिंगळी जि. परभणी येथील शेतकरी श्री.रामकिशन पवार यांच्या आद्यरेषीय पीक प्रात्यक्षिकांतर्गत विद्यापीठ विकसित रब्बी ज्वारीच्या परभणी सुपरमोती या नवीन वाणाच्या प्रक्षेत्रास संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर व प्रभारी अधिकारी डॉ. एल. एन. जावळे यांनी भेट देऊन पाहणी केली. भेटी दरम्यान गावातील शेतकरी बांधव मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.
२२. अखिल भारतीय समन्वयीत संशोधन प्रकल्प पशुशक्तीचा योग्य वापर योजनेच्या अनुसूचीत जाती उपयोजना अंतर्गत भरडधान्य कृषि यांत्रिकीकरण व मुल्यवर्धन प्रशिक्षणाचे दिनांक २० ते २४ मार्च, २०२३ दरम्यान आयोजन करण्यात आले होते. उद्घाटन कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा. कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि हे होते तर उद्घाटक म्हणून जिल्हाधिकारी श्रीमती आंचल गोयल उपस्थित होत्या. व्यासपीठावर संचालक संशोधन डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. उदय खोडके, परभणी मनपा उपआयुक्त श्री. राठोड, नियंत्रक श्रीमती दिपाराणी देवतराज, पुणे येथील अॅग्री झी ऑरगॅनीक्सचे संस्थापक अध्यक्ष श्री. महेश लोंढे, पाणी फाउंडेशनचे तांत्रिक सल्लागार श्री ज्ञानेश्वर मोहीते, नाशिक येथील प्रगती अभियान संस्थेचे संचालिका श्रीमती अश्विनी कुलकर्णी आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. प्रशिक्षणास शेतकरी महिला मोठ्या संख्येने उपस्थित होत्या.
२३. आंतरराष्ट्रीय भरडधान्य वर्षानिमित्त वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील ज्वार संशोधन केंद्राच्या वतीने आदिवासी बहुल गाव मौजे वाळक्याची वाडी ता. हिमायतनगर जि. नांदेड येथे आदिवासी उपयोजने अंतर्गत दिनांक २३ मार्च, २०२३ रोजी भरडधान्याचे उत्पादन आणि मुल्यवर्धन या विषयावर एक दिवसीय प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या प्रशिक्षणाच्या उद्घाटन कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा.कुलगुरू डॉ.इन्द्र मणि हे होते. कार्यक्रमास डॉ.देवराव देवसरकर, विस्तार

सैंद्रिय शेती प्रशिक्षण कार्यक्रम

सॅद्रिय शेती प्रशिक्षण कार्यक्रम

शिक्षण संचालक, डॉ.गजेंद्र लोंढे, संशोधन उपसंचालक, श्री.डी.एन. गायकवाड, तहसिलदार, हिमायतनगर, श्री. डी.व्ही.जाधव, तालुका कृषि अधिकारी, हिमायतनगर आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. प्रशिक्षण कार्यक्रमास आदिवासी शेतकरी बांधव मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

२४. सेंद्रीय शेती संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्राच्या वतीने राज्यस्तरीय तीन दिवसीय सेंद्रीय शेती प्रशिक्षणाचे दिनांक २७ ते २९ मार्च, २०२३ दरम्यान आयोजन करण्यात आले होते. उद्घाटन कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा.कुलगुरु डॉ. इन्द्र मणि हे होते. व्यासपीठावर डॉ. सुनिल कुमार, संचालक, भाकृअप- भारतीय एकात्मिक शेती पध्दती संशोधन संस्था, मोदीपुरम, मीरत (उ.प्र.), डॉ. ध्रुवेंद्र कुमार, माजी प्रादेशिक संचालक, प्राज्ञैशेकें, नागपुर व उप आयुक्त (ए.अ.व्य), कृषि व शेतकरी कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली, डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संशोधन, डॉ. धर्मराज गोखले, संचालक शिक्षण तथा अधिष्ठाता (कृषि), डॉ. सय्यद इस्माईल, सहयोगी अधिष्ठाता व प्राचार्य, श्री. बळीराम कच्छवे, कृषि उपसंचालक, कृषि विभाग, परभणी श्री. सोपानराव आवचार, प्रगतशील शेतकरी, कारेगांव, ता.जि. परभणी, डॉ. आनंद गोरे, प्रकल्प समन्वयक आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. तीन दिवसीय तांत्रिक सत्रात सेंद्रीय शेती संबंधित विविध विषयावर शास्त्रज्ञांनी मार्गदर्शन केले. या प्रशिक्षणास मराठवाडा विभागातील शेतकरी बंधु भगिनी, कृषि विज्ञान केंद्राचे विषय विशेषज्ञ, कृषि शास्त्रज्ञ, विद्यार्थी, कृषि विभागाचे अधिकारी, कर्मचारी व स्वयंसेवी संस्थांचे सदस्य सहभागी झाले होते.

शेतकरी प्रशिक्षण आयोजन, पशुयोवा, वनामकृवि परभणी

अ.क्र.	दिनांक	शेतकरी प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे नाव	लाभार्थी संख्या
१.	२५.०१.२०२२	गोविज्ञान अनुसंधान केंद्र, देवलापार नागपूर येथे वनामकृवि विकसीत अवजाराचे तंत्रज्ञान खोत्र केंद्र (टीआरसी) विकसीत करून तेथे ऊपस्थित विविध राज्यातील शेतकऱ्यांना प्रशिक्षण व प्रात्यक्षीक कार्यक्रमाचे आयोजन	४२
२.	०८.०३.२०२२ व ०९.०३.२०२२	आंतरराष्ट्रीय महिला दिनाचे औचित्य साधून अनुसुचित जाती ऊपयोजने अंतर्गत अनुसुचित जाती महिलांसाठी 'कृषी यांत्रिकीकरण व मुल्यवर्धन' दोन दिवसीय प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे पशुयोवा, वनामकृवि परभणी येथे आयोजन	६०
३.	११.०३.२०२२ व १२.०३.२०२२	अनुसुचित जाती ऊपयोजने अंतर्गत अनुसुचित जाती महिला साठी कृषी यांत्रिकीकरण व मुल्यवर्धन दोन दिवसीय प्राशिक्षण कार्यक्रमाचे पशुयोवा, वनामकृवि परभणी येथे आयोजन	१०४
४.	०४.०५.२०२२	पशुयोवा, वनामकृवि परभणी आणि महिला बचत गट नागरी पतसंस्था परभणी यांचे संयुक्त विद्यमाने कृषी यांत्रिकीकरण, 'कृषी आधारित उद्योग एक सुवर्णसंधी' प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे पशुयोवा, वनामकृवि परभणी येथे आयोजन	५२
५.	०५.०५.२०२२	परभणी जिल्हा गोशाळा चालक व शेतिनिष्ठा शेतकरी यांचेसाठी 'पशु ऊपपदार्थांचा सुयोग्य वापर आणि जैवऊर्जा प्रयोगशाळा ऊभारणी' या करिता एक दिवसीय प्रशिक्षण कार्यक्रम पशुयोवा, वनामकृवि, परभणी येथे आयोजित करण्यात आला	०८

प्रशिक्षण कार्यक्रम - पशु शक्तीचा योग्य वापर योजना

गोरखपूर शेतकरी मेळाव्यात सहभाग - मा.ना.श्री. योगी आदित्यनाथ, मुख्यमंत्री यांची विद्यापीठ दालनास भेट

शेतकरी मेळावा - मा.ना.श्री. रावसाहेब दानवे, केंद्रीय मंत्री यांची विद्यापीठ दालनास भेट

शेतकरी पशुपालक मेळावा

प्रशिक्षण कार्यक्रम – पशु शक्तीचा योग्य वापर योजना

६.	१६.०६.२०२२	अनुसूचीत जाती ऊपयोजने अंतर्गत बोधी व तुराटी ता. ऊमरी जि. नांदेड येथील शेतकऱ्यांसाठी एक दिवसीय 'कृषी यांत्रिकीकरण व मुल्यवर्धन' प्रशिक्षण व अवजारे वितरण कार्यक्रम पशुयोवा, वनामकृवि, परभणी येथे आयोजित करण्यात आला.	३५
७.	२२.०९.२०२२	पशुयोवा, वनामकृवि परभणी व कृषी विज्ञान केंद्र, परभणी याचे संयुक्त विद्यमाने परभणी तालुका अंतर्गत कृषी निविष्टा विक्रेत्यासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रम	४२
८.	२२.०९.२०२२	पशुयोवा, वनामकृवि परभणी व कृषी महाविद्यालय पाथरी याचे संयुक्त विद्यमाने पाथरी तालुका अंतर्गत कृषी निविष्टा विक्रेत्यासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रम	३२
९.	०८.११.२०२२	श्री. छत्रपती शिवाजी महाराज गोशाळा, राणीसावरगाव येथे कृषी व पशुसंवर्धन यांत्रिकीकरण काळाची गरज यावर एकदिवसीय प्रशिक्षण कार्यक्रम	३२
१०.	२९.०४.२०२२	पशुयोवा, वनामकृवि व कृषी विज्ञान केंद्र अंबेजोगाई यांचे संयुक्त विद्यमाने महिला शेतकरी बचत गटास वनामकृवि विकसीत बैलचलित अवजारे कृषी यांत्रिकीकरण प्रशिक्षण कार्यक्रम, केव्हीके अंबेजोगाई येथे आयोजन.	२३
११.	१० ते १२.०९.२२	गोविज्ञान अनुसंधान केंद्र नागपूर येथे वनामकृवि विकसीत तंत्रज्ञान स्रोत केंद्रात 'अवजारांचा वापर त्यांची देखभाल व दुरुस्ती' प्रशिक्षण कार्यक्रम.	१८
१२.	१३.१०.२०२२	पशुयोवा, वनामकृवि परभणी व केव्हीके अमरावती तर्फे सोसोखेडा ता. धारणी जि. अमरावती येथे वनामकृवि विकसीत अवजारे वापर व कृषी यांत्रिकीकरण प्रशिक्षण कार्यक्रम.	२७

शेतकरी मेळावे : आयोजन/ सहभाग

अ.क्र.	दिनांक	शेतकरी मेळावा	लाभार्थी संख्या
१.	६.५.२०२२ ते ९.५.२०२२	राज्यस्तरीय संजीवनी कृषी प्रदर्शनी परभणी	३२७
२.	०४.०६.२०२२	कृषी अभियांत्रिकी तंत्रज्ञान मेळावा, पशुयोवा, परभणी	८७
३.	१.१.२०२३ ते ०४.०१.२०२३	राज्यस्तरीय कृषी महोत्सव, सिल्लोड, जि. औरंगाबाद	२,५०,०००
४.	११.०१.२०२३ ते १४.०१.२०२३	गोरखपूर कृषी महोत्सव गोरखपूर, उत्तरप्रदेश येथे अवजारे प्रदर्शन व सहभाग.	८०,०००
५.	१५.०२.२०२३ ते १७.०२.२०२३	'कृषी प्रदर्शनी' कृषी विज्ञान केंद्र, सगरोळी जि. नांदेड येथे अवजारे प्रदर्शन व सहभाग.	५००
६.	२०.०२.२०२३ ते २६.०२.२०२३	'राष्ट्रीय पंचमाहाभुत लोकोत्सव' कन्हेरी मठ, कोल्हापूर येथे वनामकृवि विकसीत अवजारे प्रदर्शनी व शेतकऱ्यांना तांत्रिक मार्गदर्शन	३,००,०००
७.	२३.०२.२०२३ ते २५.०२.२०२३	'कृषी संजीवनी महोत्सव' परभणी येथे अवजारे प्रदर्शन व सहभाग.	४५०

अखिल भारतीय कोरडवाहु शेती संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि परभणी
शेतकरी प्रशिक्षण / शेतकरी मेळावे आयोजन

शेतकरी मेळावा विषय	शेतकरी संख्या	तारीख	गाव
खरीप हंगाम पीक नियोजन	३९	१०.०६.२०२२	उजळंबा, बाभुळगाव, सोत्रा
रबी हंगाम पीक नियोजन	३९	२१.१०.२०२२	उजळंबा, बाभुळगाव, सोत्रा
खरीप हंगाम पीक नियोजन	२८	१०.०६.२०२२	आडगाव ता. पालम जि.परभणी
रबी हंगाम पीक नियोजन	२८	१९.१०.२०२२	आडगाव ता. पालम जि.परभणी

प्रक्षेत्र दिवस आयोजन

विषय	शेतकरी संख्या	तारीख	गाव
खरीप हंगाम पीक नियोजन	१२ १२ १५	२५.०५.२०२२ २६.०५.२०२२ २८.०५.२०२२	उजळंबा बाभुळगाव सोत्रा
पावसाच्या पाण्याचा कार्यक्षम वापर	२४ १५	०६.०७.२०२२ २०.०७.२०२२	उजळंबा बाभुळगाव, सोत्रा
कीड व रोग नियंत्रण	१२ १५	०३.०८.२०२२ ते ११.०८.२०२२ १८.०८.२०२२	उजळंबा सोत्रा
पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन	२४ १५	०१.०९.२०२२ १६.०९.२०२२	बाभुळगाव उजळंबा,सोत्रा
रबी हंगाम पीक नियोजन	१० २१	०३.१०.२०२२ १७.१०.२०२२	उजळंबा बाभुळगाव,सोत्रा
कीड व रोग निरीक्षण	१५	१५.११.२०२२	बाभुळगाव
कीड व रोग यावर फवारणी नियोजन	१२ १६ १०	१६.१२.२०२२ २१.१२.२०२२ २९.१२.२०२२	बाभुळगाव सोत्रा उजळंबा
शेततळ्यातील पाण्याचा पुरक सिंचनासाठी वापर	१५	०४.०१.२०२३	आडगाव ता. पालम जि.परभणी
खरीप हंगाम नियोजन	२८	०८.०६.२०२२	आडगाव ता. पालम जि.परभणी
पेरणी व्यवस्थापन	२८	३०.०६.२०२२	आडगाव ता. पालम जि.परभणी
कीड व रोग नियंत्रण	२८	२५.०८.२०२२	आडगाव ता. पालम जि.परभणी
रबी हंगाम नियोजन	२८	०३.१०.२०२२	आडगाव ता. पालम जि.परभणी
कीड व रोग नियंत्रण	२८	१५.११.२०२२	आडगाव ता. पालम जि.परभणी
शास्त्रज्ञ मागदर्शन	२८	०४.०१.२०२३	आडगाव ता. पालम जि.परभणी

विद्यापीठ शास्त्रज्ञाची कार्यशाळा, सभा इत्यादी कार्यक्रमास उपस्थित राहिल्याचे विवरण

अ.क्र.	नांव	कार्यशाळा / सभा / प्रशिक्षण	ठिकाण	कालावधी
१.	डॉ. के.एस. बेग	कार्यशाळा	कोईंबतूर	०६-०८ एप्रिल, २०२२
२.	डॉ. व्ही.एन. चिंचाणे	कार्यशाळा	कोईंबतूर	०६-०८ एप्रिल, २०२२
३.	डॉ. ए.आर. गायकवाड	कार्यशाळा	कोईंबतूर	०६-०८ एप्रिल, २०२२
४.	डॉ. ए.डी. पांडागळे	कार्यशाळा	कोईंबतूर	०६-०८ एप्रिल, २०२२
५.	डॉ. बी.व्ही. भेदे	कार्यशाळा	कोईंबतूर	०६-०८ एप्रिल, २०२२
६.	डॉ. ए.टी. दौंडे	कार्यशाळा	कोईंबतूर	०६-०८ एप्रिल, २०२२
७.	डॉ. आर.एस. जाधव	सभा	बेंगळुरू	२३ एप्रिल, २०२२
८.	डॉ. व्ही.आर. घुगे	सभा	बेंगळुरू	२३ एप्रिल, २०२२
९.	डॉ. जी.आर. मुंढे	कार्यशाळा	अयोध्या	२८-३० एप्रिल, २०२२
१०.	डॉ. डी.के. पाटील	कार्यशाळा	पालमपूर	१०-११ मे, २०२२
११.	डॉ. पी.एच. घंटे	कार्यशाळा	पालमपूर	१०-११ मे, २०२२
१२.	डॉ. पी.एल. सोनटक्के	कार्यशाळा	पालमपूर	१०-११ मे, २०२२
१३.	डॉ. व्ही.के. गीते	कार्यशाळा	पालमपूर	१०-११ मे, २०२२
१४.	डॉ. के.एस. गाढे	कार्यशाळा	पालमपूर	१०-११ मे, २०२२
१५.	डॉ. व्ही.एस. पवार	कार्यशाळा	पालमपूर	१०-११ मे, २०२२
१६.	डॉ. पी.यु. घाटगे	कार्यशाळा	पालमपूर	१०-११ मे, २०२२
१७.	डॉ. टी.एन. खान	कार्यशाळा	भुवनेश्वर	१२-१३ मे, २०२२
१८.	डॉ. जे.आर. रोडगे	कार्यशाळा	भुवनेश्वर	१२-१३ मे, २०२२
१९.	डॉ. एस.जी. पुरी	कार्यशाळा	भुवनेश्वर	१२-१३ मे, २०२२
२०.	डॉ. के.एस. गाढे	सभा	जबलपूर	१६-१७ मे, २०२२
२१.	डॉ. आर.एस. जाधव	कार्यशाळा	इंदौर	१७-१८ मे, २०२२
२२.	डॉ. एस.पी. म्हेत्रे	कार्यशाळा	इंदौर	१७-१८ मे, २०२२
२३.	डॉ. के.के. डाखोरे	प्रशिक्षण	हैद्राबाद	०२-०४ जून, २०२२
२४.	डॉ. डब्ल्यु.एन. नारखेडे	कार्यशाळा	हैद्राबाद	०२-०४ जून, २०२२
२५.	डॉ. आर.एस. राऊत	कार्यशाळा	हैद्राबाद	०२-०४ जून, २०२२
२६.	डॉ. एम.एस. पेंडके	कार्यशाळा	हैद्राबाद	०२-०४ जून, २०२२
२७.	डॉ. पी.एच. गौरखेडे	कार्यशाळा	हैद्राबाद	०२-०४ जून, २०२२
२८.	डॉ. पी.ओ. भुतडा	सभा	भटिंडा	०६-०८ जून, २०२२
२९.	डॉ. एम.बी. पाटील	सभा	वैशाली, बिहार	१७-१९ जुलै, २०२२
३०.	डॉ. व्ही.एन. टोपरोपे	सभा	हैद्राबाद	२८ जुलै, २०२२

३१	डॉ. डी.डी. पटाईत	चर्चासत्र	उदयपूर	०८-१० ऑगस्ट, २०२२
३२	डॉ. के.एस. बेग	चर्चासत्र	उदयपूर	०८-१० ऑगस्ट, २०२२
३३	डॉ. व्ही.एन. चिंचाणे	चर्चासत्र	उदयपूर	०८-१० ऑगस्ट, २०२२
३४	डॉ. ए.आर. गायकवाड	चर्चासत्र	उदयपूर	०८-१० ऑगस्ट, २०२२
३५	डॉ. एडी. पांडागळे	चर्चासत्र	उदयपूर	०८-१० ऑगस्ट, २०२२
३६	डॉ. बी.व्ही. भेदे	चर्चासत्र	उदयपूर	०८-१० ऑगस्ट, २०२२
३७	डॉ. पी.के. ढोके	चर्चासत्र	उदयपूर	०८-१० ऑगस्ट, २०२२
३८	श्रीमती वर्षा ताटीकुंडलवार	चर्चासत्र	उदयपूर	०८-१० ऑगस्ट, २०२२
३९	डॉ. डी.के. पाटील	कार्यशाळा	रायपूर	१७-१८ ऑगस्ट, २०१८
४०	डॉ. पी.एल. सोनटक्के	कार्यशाळा	रायपूर	१७-१८ ऑगस्ट, २०१८
४१	डॉ. व्ही.एन. टोपरोपे	सभा	कोईंबतूर	२४-२५ ऑगस्ट, २०२२
४२	डॉ. ए.के. घोटमुकळे	सभा	कोईंबतूर	२४-२५ ऑगस्ट, २०२२
४३	डॉ. के.डी. दहीफळे	सभा	कोईंबतूर	२४-२५ ऑगस्ट, २०२२
४४	डॉ. एस.व्ही. वाघमारे	सभा	कोईंबतूर	२४-२५ ऑगस्ट, २०२२
४५	डॉ. एस.एम उमाटे	कार्यशाळा	ग्वाल्हेर	२९-३१ ऑगस्ट, २०२२
४६	डॉ. एस.बी. घुगे	कार्यशाळा	नागपूर	०१-०२ सप्टेंबर, २०२२
४७	डॉ. व्ही.आर. घुगे	कार्यशाळा	नागपूर	०१-०२ सप्टेंबर, २०२२
४८	डॉ. सी.व्ही. अंबाडकर	कार्यशाळा	नागपूर	०१-०२ सप्टेंबर, २०२२
४९	डॉ. एस.ए. शिंदे	कार्यशाळा	नागपूर	०१-०२ सप्टेंबर, २०२२
५०	डॉ. ए.के. गोरे	सभा	बेंगळुरू	२३ सप्टेंबर, २०२२
५१	डॉ. आर.एस. राऊत	चर्चासत्र	हैद्राबाद	२८-२९ सप्टेंबर, २०२२
५२	डॉ. पी.एच. गौरखेडे	चर्चासत्र	हैद्राबाद	२८-२९ सप्टेंबर, २०२२
५३	डॉ. सी.बी. लटपटे	गिरिसंवाद	बेंगळुरू	०६-०७ ऑक्टोबर, २०२२
५४	डॉ. डी.एन. मोहोड	गिरिसंवाद	बेंगळुरू	०६-०७ ऑक्टोबर, २०२२
५५	डॉ. आर.डी. बघेले	सभा	नवी दिल्ली	१०-१२ ऑक्टोबर, २०२२
५६	डॉ. एस.पी. कौसल्ये	कार्यशाळा	धारवाड	१४-१५ ऑक्टोबर, २०२२
५७	डॉ. एस.एम. उमाटे	प्रशिक्षण	हैद्राबाद	३१ ऑक्टो.-०२ नोव्हें., २०२२
५८	डॉ. एम.बी. पाटील	परिसंवाद	पुणे	०१-०२ नोव्हेंबर, २०२२
५९	डॉ. ए.सी. देवळे	परिसंवाद	पुणे	०१-०२ नोव्हेंबर, २०२२
६०	डॉ. एस.ए. अडकिणे	परिसंवाद	पुणे	०१-०२ नोव्हेंबर, २०२२
६१	डॉ. ए.डी. पांडागळे	प्रशिक्षण	पटंचेरु	०२-२२ नोव्हेंबर, २०२२
६२	डॉ. बी.आर. गजभिये	परिसंवाद	राहुरी	१५-१८ नोव्हेंबर, २०२२
६३	डॉ. पी.एच. गौरखेडे	परिसंवाद	राहुरी	१५-१८ नोव्हेंबर, २०२२

६४	डॉ. आर.एन. खंदारे	गिरिसंवाद	राहुरी	१५-१८ नोव्हेंबर, २०२२
६५	डॉ. एस.एस. धुरगुडे	प्रशिक्षण	ऑनलाईन	०९-२३ नोव्हेंबर, २०२२
६६	डॉ. एम.जी. जाधव	कार्यशाळा	बेंगलुरु	१२-१४ नोव्हेंबर, २०२२
६७	डॉ. आर.एन. खंदारे	कार्यशाळा	अकोला	१६-१७ डिसेंबर, २०२२
६८	डॉ. ए.एस. गुंजकर	सभा	हैद्राबाद	२२-२४ डिसेंबर, २०२२
६९	डॉ. एस. ए. शिंदे	सभा	हैद्राबाद	२२-२४ डिसेंबर, २०२२
७०	डॉ. पी. एच. गौरखेडे	सभा	वाराणसी	०८-०९ जानेवारी, २०२३
७१	डॉ. एम. एस. पेंडके	सभा	वाराणसी	०८-०९ जानेवारी, २०२३
७२	डॉ. ए. के. घोटमुकळे	सभा	हैद्राबाद	१७-२१ जानेवारी, २०२३
७३	डॉ. एस. पी. म्हेत्रे	सभा	हैद्राबाद	१७-२१ जानेवारी, २०२३
७४	डॉ. आर. एस. जाधव	सभा	हैद्राबाद	१७-२१ जानेवारी, २०२३
७५	डॉ. ए.एच. राठोड	सभा	हैद्राबाद	१७-२१ जानेवारी, २०२३
७६	डॉ. के. डी. दहिफळे	सभा	हैद्राबाद	१७-२१ जानेवारी, २०२३
७७	डॉ. एम. जी. पाटील	सभा	हैद्राबाद	१७-२१ जानेवारी, २०२३
७८	डॉ. एम. के. घोडके	सभा	हैद्राबाद	१७-२१ जानेवारी, २०२३
७९	डॉ.ए.एम. मिसाळ	सभा	हैद्राबाद	१७-२१ जानेवारी, २०२३
८०	डॉ. एस. व्ही. वाघमारे	सभा	हैद्राबाद	१७-२१ जानेवारी, २०२३
८१	डॉ. के. के. डाखोरे	कार्यशाळा	पुणे	३० जानेवारी, २०२३
८२	डॉ. एस. जी. पाटील	प्रशिक्षण	नागपूर	३० जाने-०३ फेब्रुवारी, २०२३
८३	डॉ. सी. व्ही. अंबाडकर	प्रशिक्षण	पालमपूर	०५-१४ फेब्रुवारी, २०२३
८४	डॉ. व्ही. के. गीते	सभा	नवी दिल्ली	१०-१२ फेब्रुवारी, २०२३
८५	डॉ. पी. ए. पवार	सभा	नवी दिल्ली	१०-१२ फेब्रुवारी, २०२३
८६	डॉ. डी. के. पाटील	सभा	नवी दिल्ली	१०-१२ फेब्रुवारी, २०२३
८७	डॉ. पी. एल. सोनटक्के	सभा	नवी दिल्ली	१०-१२ फेब्रुवारी, २०२३
८८	डॉ. एस. बी. सरोदे	सभा	कानपूर	१०-१२ फेब्रुवारी, २०२३
८९	डॉ. के. एस. कदम	सभा	कानपूर	१०-१२ फेब्रुवारी, २०२३
९०	डॉ. डी. एस. मुटकुळे	सभा	कानपूर	१०-१२ फेब्रुवारी, २०२३
९१	डॉ. डब्ल्यु. एन. नारखेडे	सभा	कानपूर	१०-१२ फेब्रुवारी, २०२३
९२	डॉ. व्ही. एस. खंदारे	परिसंवाद	जळगाव	११-१४ फेब्रुवारी, २०२३
९३	डॉ. के. के. डाखोरे	सभा	कोइंबतूर	१५-१७ फेब्रुवारी, २०२३
९४	डॉ. ए. एस. जाधव	सभा	कोइंबतूर	१५-१७ फेब्रुवारी, २०२३
९५	डॉ. एम. एस. पेंडके	सभा	हैद्राबाद	२१-२३ फेब्रुवारी, २०२३
९६	डॉ. एच. एच. भदगें	सभा	जोधपूर	२४-२६ फेब्रुवारी, २०२३

९७	डॉ. एस. बी. पवार	सभा	जोधपूर	२४-२६ फेब्रुवारी, २०२३
९८	डॉ. सी. बी. पाटील	सभा	जोधपूर	२४-२६ फेब्रुवारी, २०२३
९९	डॉ. एस. एस. कांबळे	सभा	जोधपूर	२४-२६ फेब्रुवारी, २०२३
१००	डॉ. ए. बी. बागडे	सभा	जोधपूर	२४-२६ फेब्रुवारी, २०२३
१०१	डॉ. ए. के. झोटे	सभा	जोधपूर	२४-२६ फेब्रुवारी, २०२३
१०२	डॉ. डी. जी. हिंगोले	सभा	जोधपूर	२४-२६ फेब्रुवारी, २०२३
१०३	डॉ. एन. आर. पतंगे	सभा	जोधपूर	२४-२६ फेब्रुवारी, २०२३
१०४	डॉ. एस. आर. बरकुले	प्रशिक्षण	जोधपूर	२४-२६ मार्च, २०२३

आंतरराष्ट्रीय भरडधान्य वर्ष – २०२३ : विविध कार्यक्रम

आंतरराष्ट्रीय भरडधान्य वर्ष - २०२३ : विविध कार्यक्रम

अँगो स्पेशल

मंगळवार, १४ मार्च २०२३

सुक्राळ अँगोवन

संतोष मुंडे

यंदाचे वर्ष आंतरराष्ट्रीय 'मिलेट्स', अर्थात भरडधान्ये वर्ष म्हणून साजरे करण्यात येत आहे. त्या पार्श्वभूमीवर संभाजीनगर येथील अखिल भारतीय समन्वयित बाजरी संशोधन प्रकल्पाद्वारे विकसित बाजरीच्या लोह व जस्ताने युक्त दोन वाणांचा देशभरात प्रसार होत आहे. यंदा उन्हाळी हंगामात ३० ते ४० शेतकऱ्यांकडे वाणांच्या चाचण्या सुरू आहेत. प्रक्रियेद्वारेही बाजरीचे मूल्यवर्धन होत असल्याने त्याची बाजारपेठ सशक्त होण्यास मदत मिळत आहे.

ईश्वर सपकाळ यांच्याकडील यंदा उन्हाळ्यातील एचबी-१२०० बाजरी वाणाची लागवड.

सन २०२३ हे आंतरराष्ट्रीय पौष्टिक तृणधान्य-भरडधान्य वर्ष (मिलेट्स) म्हणून साजरे केले जाते आहे. याच 'मिलेट्स' मधील महत्वाचे पीक म्हणजे बाजरी. अर्बुण प्रवण भागात येणाऱ्या व शेतकऱ्यांचे महत्वाचे पीक असलेल्या बाजरीचा क्षेत्र विस्तार व मूल्यवर्धनासाठी विविध स्तरावरून प्रयत्न सुरू आहेत. रायगात औरंगाबाद, नगर, धुळे, पुणे, सोलापूर, बीड आणि नाशिक जिल्ह्यांत या पिकाची सर्वाधिक लागवड पाहण्यास मिळते. अलीकडील काही वर्षांत नगदी पिकांकडे शेतकऱ्यांचा कल वाढला. त्यामुळे उच्च पोषणतत्वे असूनही भरडधान्यांखालील क्षेत्र घटले. मात्र नवे संशोधन, तंत्र व वाण व प्राहकांकडून मागणी याद्वारे बाजरीसारख्या पिकात पुन्हा चांगल्या प्रकारे चालना मिळू लागली आहे.

जैव संयुक्त वाणांवर संशोधन

एच नाईक मराठवाडा कृषी विद्यापीठ अंतर्गत संभाजीनगर (पूर्वीचे नाव :) येथे अखिल भारतीय समन्वयित बाजरी प्रकल्प कार्यान्वयित आहे. येथील शरमज्जानी जोधपूर येथील प्रकल्प केंद्र आणि इन्सिट (हैदराबाद) यांच्यासोबतच्या संयुक्त संशोधनातून बाजरीचे दोन जैवसंयुक्त (बायो फोर्टिफाइड) संकरित वाण विकसित केले आहेत. राष्ट्रीय स्तरावर ते शिफारसित झाले आहेत.

पौष्टिक गुणधर्मांनी युक्त बाजरी वाणांचा होतोय प्रसार

यंदाच्या खरिपातील वैजापूर येथील बाजरी संशोधन केंद्र प्रक्षेत्रावरील बीजोत्पादन.

...असे आहेत हे वाण

- एचबी-१२०० (२०१८ मध्ये प्रसारित)
- लोहचे प्रमाण ८७ मिलिग्रॅम प्रति किलोग्रॅम आहे. (नेहमीच्या वाणात ते ४० ते ४५ मिलिग्रॅम असते)
- जस्ताचे प्रमाण ३७ मिलिग्रॅम प्रति किलोग्रॅम.
- उत्पादनक्षमता - ३० ते ३२ क्विंटल प्रति हेक्टर
- एचबी-१२६९ (२०१९ मध्ये प्रसारित)
- लोह - ९१ मिलिग्रॅम प्रति किलोग्रॅम.
- जस्त - ४३ मिलिग्रॅम प्रति किलोग्रॅम.
- उत्पादनक्षमता - ३२ ते ३४ क्विं. प्रति हेक्टर

सामाईक गुणधर्म

- गोसावी व करपा रोगास प्रतिकारक.
- घट्ट कणीस व टपरे दाणे.
- रंग हिरवट. फुटण्याचे प्रमाण अधिक.
- प्रति १००० दाण्यांचे वजन १५ ते १८ ग्रॅम.

उन्हाळी हंगामासाठी चाचण्या

दोन्ही जैवसंयुक्त वाणांची खरीप शिफारस झाली आहे. उन्हाळी हंगामा शिफारस नसली, तरी सुमारे ३० ते ४० शेत वाणांच्या चाचण्या उन्हाळी हंगामासाठी सु दोन्ही वाणांचे पीक प्रात्यक्षिक खरिपात शेतकऱ्यांकडे येण्यात येत आहे. यंदाच्या खरिपात या वाणांचा उपयोग शेतकऱ्यांना करता येईल.

पान १४ वर

डॉ. सुर्यकांत पवार ९४२२१७८९८२

निवृत्ती कागदे ९०९६४७४१९९

ईश्वर सपकाळ ८२७५३२१३९

सामंजस्य करार

१. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ व मे.अॅक्टीक रेमीडीज लिमिटेड, मुंबई यांच्या दरम्यान दिनांक ७ ऑक्टोबर, २०२२ रोजी मा. कुलगुरू डॉ.इन्द्र मणि यांच्या प्रमुख उपस्थितीत सामंजस्य करार करण्यात आला. सामंजस्य करारावर विद्यापीठाच्या वतीने संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर यांनी तर अॅक्टीक रेमीडीज लिमिटेडच्या वतीने श्री. भरत मेहता यांनी स्वाक्षरी केली. सोयाबीन बियाणाची उगवणक्षमता वृद्धीगत करण्याकरीता मे.अॅक्टीक रेमीडीज लिमिटेड यांनी इलेक्ट्रॉनिक उपकरण तयार केले आहे. या उपकरणाचे विद्यापीठातील बीज तंत्रज्ञान संशोधन विभागामार्फत संशोधनात्मक प्रयोग घेण्यात येणार आहेत. यावेळी सहयोगी संचालक (बियाणे) डॉ. के.एस.बेग, बीज संशोधन अधिकारी डॉ.आर.आर.धुतमल, जनसंपर्क अधिकारी डॉ.प्रविण कापसे, श्री.प्रणेश चांडक आदींची उपस्थिती होती.
२. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ आणि लखनौ येथील भारतीय ऊस संशोधन संस्था यांच्यात दिनांक २३ नोव्हेंबर, २०२२ रोजी सामंजस्य करार झाला. सामंजस्य करारावर मा. कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि आणि भारतीय ऊस संशोधन संस्थेचे संचालक डॉ. ए.डी.पाठक यांनी स्वाक्षरी केली. यावेळी डॉ. ए.के.सिंग, डॉ.गंगावार आदींची उपस्थिती होती. सदर करारावर विद्यापीठाचे संशोधन संचालक डॉ.दत्तप्रसाद वासकर आणि कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालयाचे सहयोगी अधिष्ठाता डॉ.उदय खोडके यांच्या स्वाक्षऱ्या आहेत. सदर करारामुळे ऊस पिकांतील अत्याधुनिक दीर्घकालीन संशोधन कार्यक्रम राबविण्यात येणार असुन विद्यापीठातील पदव्युत्तर आणि आचार्य पदवीच्या विद्यार्थ्यांच्या संशोधनाकरीता मदत होणार आहे. या संशोधनाचा लाभ मराठवाडा आणि राज्यातील ऊस उत्पादकांना होणार असुन ऊस उत्पादक, संशोधक आणि विद्यार्थ्यांना वेळोवेळी प्रशिक्षण देण्यात येणार आहे.
३. अमेरिकेतील नामांकित कन्सस स्टेट युनिव्हर्सिटी आणि वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ यांच्यात दिनांक १० फेब्रुवारी, २०२३ रोजी सामंजस्य करार झाला. कन्सस स्टेट युनिव्हर्सिटी येथे आयोजित कार्यक्रमात या करारावर विद्यापीठाचे मा. कुलगुरू डॉ.इन्द्र मणि आणि कन्सस स्टेट युनिव्हर्सिटीचे संशोधन उपाध्यक्ष मा. डॉ. डेव्हिड व्ही. रोसोन्स्की यांनी स्वाक्षरी केली. या सामंजस्य कराराच्या माध्यमातुन विद्यापीठातील शिक्षण व संशोधन क्षेत्रातील ज्ञान व तंत्रज्ञानाचे देवाणघेवाण होणार आहे. तसेच राज्यातील व देशातील डिजीटल शेतीत करीता मनुष्यबळ निर्मिती करणे आणि शेतकऱ्यांकरीता उपयुक्त डिजीटल तंत्रज्ञान विकसित करण्यास मदत होणार आहे. कार्यक्रमास कन्सस स्टेट युनिव्हर्सिटीतील शास्त्रज्ञ डॉ. वारा प्रसाद, डॉ. एरनेस्ट मिंग्टन, डॉ. जॉन मिडेनडॉर्फ, डॉ. नाझा लिलजा, डॉ. ग्रॅंट चॅपमन, डॉ. राज खोसला आदीसह अनेक शास्त्रज्ञ व प्राध्यापक उपस्थित होते.
४. केंद्रीय कापूस तंत्रज्ञान संशोधन संस्था, मुंबई आणि वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ यांच्यात दिनांक १६ फेब्रुवारी, २०२३ रोजी सामंजस्य करार करण्यात आला. या करारावर मा.कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, केंद्रीय कापूस तंत्रज्ञान संशोधन संस्थेचे वरिष्ठ शास्त्रज्ञ डॉ. अशोककुमार भारीमल्ला, शास्त्रज्ञ डॉ. मनोजकुमार माहावार, शास्त्रज्ञ डॉ. ज्योती ढाकणे लाड, डॉ. खिजर बेग यांनी स्वाक्षऱ्या केल्या. या करारामुळे दोन्ही संस्था एकत्रित कापूस पिकांवर अत्याधुनिक संशोधन प्रकल्प राबविणार असुन यात कापूस पिकांतील यांत्रिकीकरण, मुल्यवर्धन, काढणीपश्चात प्रक्रिया, कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा वापर, पीक उत्पादन व संरक्षण तंत्रज्ञान विकसित करणे, नॅनो तंत्रज्ञान, जैवतंत्रज्ञान आदी क्षेत्रात दीर्घकालीन संशोधनास चालना मिळणार आहे. विद्यापीठातील शास्त्रज्ञ, पदव्युत्तर विद्यार्थी आणि शेतकरी बांधव यांच्याकरीता प्रशिक्षण आयोजित करण्यात येणार असुन दोन्ही संस्थेच्या वैज्ञानिकांचे माहिती, ज्ञान व कौशल्य यांची देवाणघेवाण करण्यास मदत होणार आहे.
५. भारतीय कृषि अनुसंधान परिषदेची राष्ट्रीय मृदा सर्वेक्षण व भुमी उपयोग नियोजन संस्था, नागपुर आणि वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ यांच्यात दिनांक १६ फेब्रुवारी, २०२३ रोजी सामंजस्य करार करण्यात आला. करारावर कुलगुरू मा.डॉ. इन्द्र मणि, राष्ट्रीय मृदा सर्वेक्षण व भुमी उपयोग नियोजन संस्थेचे संचालक डॉ. पी.बी. भास्कर, संचालक संशोधन डॉ. दत्तप्रसाद वासकर आणि मृदा विज्ञान व कृषि रसायनशास्त्र विभागाचे विभाग प्रमुख डॉ. प्रविण वैद्य यांनी स्वाक्षरी केल्या. यावेळी विद्यापीठ कार्यकारी परिषदेचे सदस्य मा. आ. श्री. सतीश चव्हाण, मा.आ.श्री. रमेशराव कराड, मा.आ.श्री. अभिमन्यु पवार, विधानसभा सदस्य, शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले आदींची उपस्थिती होती. या करारामुळे संशोधन व सर्वेक्षणाच्या

- माध्यमातुन दोन्ही संस्था रिमोट सेन्सिंग, भौगोलिक माहिती प्रणाली या आधुनिक तंत्रज्ञानाचा उपयोग करून मराठवाडा विभागातील डिजिटल मृदा नकाशे तयार करणार आहेत. या संशोधनाव्दारे निर्णय समर्थन प्रणाली विकसित करण्यात येणार आहे, मृदा स्थळ उपयुक्तता, मातीची सुपीकता, स्थळनिहाय विशिष्ट माती आणि अन्नद्रव्य व्यवस्थापन याकरीता ही प्रणाली मार्गदर्शक ठरेल. कराराच्या माध्यमातुन दोन्ही संस्थेतील वैज्ञानिकांचे ज्ञान, माहिती आणि कौशल्य यांची देवाणघेवाण करण्यात येऊन पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांचा संशोधनासही हातभार लाभणार आहे.
६. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी आणि दुर्गा अँग्रो वर्क्स, दर्यापुर, अमरावती यांच्यात दिनांक १६ फेब्रुवारी, २०२३ रोजी सामंजस्य करार करण्यात आला. पशुशक्तीचा योग्य वापर योजनेच्यावतीने विकसित १४ कृषि अवजारे जास्तीत जास्त शेतकरी बांधवापर्यंत पोहचण्याकरीता या अवजारांच्या निर्मितीचे अधिकार दुर्गा अँग्रो वर्क्स यांना देण्यात आले आहेत. सामंजस्य कराराचा कार्यक्रम मा.कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडला. याप्रसंगी संचालक संशोधन डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, कुलसचिव डॉ. धिरजकुमार कदम, विद्यापीठ नियंत्रिका श्रीमती दिपाराणी देवतराज, सहयोगी अधिष्ठाता डॉ. उदय खोडके, योजनेच्या प्रमुख डॉ. स्मिता सोलंकी, विभाग प्रमुख डॉ. राहुल रामटेके, कृषि उद्योजक दुर्गा अँग्रो वर्क्सचे श्री. सुरज चंदेल आदींची उपस्थिती होती.
  ७. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी आणि सुशील मॉडेल अँड सायंटिफिक वर्क्स, अंबाला कॅन्ट यांच्यात दिनांक २ मार्च, २०२३ रोजी सामंजस्य करार करण्यात आला. कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालयाच्या कृषि प्रक्रिया अभियांत्रिकी विभागाच्यावतीने विकसित विविध धान्यापासुन लाहया व फुटाणे तयार करण्याकरीता विद्युतचलित कढईच्या निर्मितीचा तर मे.बाबाजी ट्रेडर्स, परभणी यांना विक्रीचा परवाना देण्यात आला. सामंजस्य कराराचा कार्यक्रम मा.कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडला. या सामंजस्य करारावर संचालक संशोधन डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, प्राचार्य डॉ. उदय खोडके, विभाग प्रमुख डॉ. स्मिता खोडके यांनी स्वाक्षऱ्या केल्या. याप्रसंगी संचालक शिक्षण डॉ. धर्मराज गोखले, विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. देवराव देवसरकर, प्राचार्य डॉ. सय्यद इस्माईल, डॉ. दिगांबर पेरके, डॉ. स्मिता सोलंकी, श्री. कोल्हे, डॉ. प्रमोदिनी मोरे, डॉ. शाम गरुड आदी उपस्थित होते.
  ८. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी आणि पाणी फाउंडेशन, नवी दिल्ली यांच्यात दिनांक २९ मार्च, २०२३ रोजी सामंजस्य करार करण्यात आला. सामंजस्य कराराचा कार्यक्रम मा.कुलगुरू डॉ. इन्द्र मणि यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडला. या सामंजस्य करारावर संचालक संशोधन डॉ. दत्तप्रसाद वासकर आणि पाणी फाउंडेशनचे कार्यक्रम समन्वयक श्री. नामदेव ननावरे यांनी स्वाक्षऱ्या केल्या. या करारामुळे विद्यापीठ शास्त्रज्ञ पाणी फाउंडेशनच्या वतीने आयोजित केलेल्या डिजिटल शेती शाळेमध्ये सहभागी होऊन शेतकऱ्यांची उत्पादकता व उत्पन्न वाढीसाठी पिकांची लागवड, पाणी व्यवस्थापन, अन्नद्रव्य व्यवस्थापन, किड व रोग व्यवस्थापन इत्यादींबाबत शेतकरी गटांना मार्गदर्शन करणार आहेत. याचा राज्यातील ३९ तालुक्यातील शेतकरी गटांना होणार आहे.
  ९. राजीव गांधी विज्ञान आणि तंत्रज्ञान आयोग यांच्याशी संशोधनाकरिता सामंजस्य करार - राजीव गांधी विज्ञान आणि तंत्रज्ञान आयोगाच्या माध्यमातुन नाविन्यपूर्ण संशोधनाकरिता परभणी कृषिविद्यापीठास ५० लाख रुपयांचा निधी मंजूर करण्यात आला आहे. यामुळे विद्यापीठातील तरूण संशोधकांना मोठी संधी असुन तरूणांकडे नवनवीन संशोधन संकल्पना असतात, त्यास व्यासपीठ देण्याचा यामागे हेतु आहे.
  १०. नोएडा येथील सीएनएच इंडस्ट्रियल (इंडिया) प्रायव्हेट लिमिटेड यांच्याशी सामंजस्य करार - देशातील कृषियांत्रिकीकरणात अग्रगण्य असलेली नोएडा येथील सीएनएच इंडस्ट्रियल (इंडिया) प्रायव्हेट लिमिटेड यांच्याशी सामंजस्य करार करण्यात आला असुन या अंतर्गत कृषी यांत्रिकीकरणात शेतकरी आणि ग्रामीण युवक कौशल्यविकास प्रकल्पास ५० लाख रुपये मंजूर झाले आहेत. प्रकल्पांतर्गत कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालयात कृषि यांत्रिकीकरण प्रशिक्षणाचे प्रमुख केंद्र राहणार असुन खामगाव; औरंगाबाद; तुळजापूर आणि जालना येथील कृषी विज्ञान केंद्राचे उपकेंद्राची स्थापना करण्यात येणार आहे. प्रमुख पिकांची उत्पादकता वाढवण्यासाठी संपूर्ण यांत्रिकीकरणाकरिता प्रयत्न केला जाणार आहे. डिसेंबर २०२४ पर्यंत १५०० शेतकरी, तंत्रज्ञ आणि ग्रामीण युवकांना प्रशिक्षण देण्यात येणार आणि प्रशिक्षणार्थी नाम आत्मनिर्भर भारत मिशन अंतर्गत त्यांचे स्वतःचे उद्योग/सेवा केंद्र सुरू करण्यासाठी प्रोत्साहित करण्यात येणार.

११. अहमदाबाद येथील इस्रोचे अंतरिक्ष उपयोग केंद्रासोबत सामंजस्य करार - भारतीय अंतराळसंशोधन संस्थेचे (इस्रो) अहमदाबाद येथील अंतराळ उपयोग केंद्र आणि विद्यापीठ सामंजस्य करार झाला असून अचुकहवामान अंदाजव त्या आधारे ठोस कृषीसल्ला तालुकानिहाय शेतकरी बांधवापर्यंत पोहचविण्याकरिता मदत होणार आहे. कृषि क्षेत्रात अंतराळ विज्ञानाच्या मोठा वापर होणार असून अहमदाबाद अंतराळ उपयोग केंद्राच्या माध्यमातून परभणी कृषिविद्यापीठात संशोधनात्मक केंद्र स्थापनाचा प्रयत्न केला जात आहे. करारामुळे अंतरिक्ष उपयोग केंद्र व परभणी कृषी विद्यापीठ यांच्यासंयुक्तसंशोधन कार्यास चालनामिळणार असून विद्यापीठातील विद्यार्थी, संशोधक आणि शेतकरी बांधव यांना लाभ होईल
१२. लुधियाना येथील केंद्रीय काढणी पश्चात अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान संस्था यांच्याशी सामंजस्य करार - काढणी पश्चात तंत्रज्ञानात कराराच्या माध्यमातून दोन्ही संस्थेतील पदव्युत्तर आणि आचार्य पदवीच्या विद्यार्थ्यांचे प्रशिक्षण व संशोधन, अभ्यास दौरे आदी सहकार्यात्मक कार्य करण्यात येणार आहे. पिकांचे कापणीनंतरचे नुकसान कमी करणारे तंत्रज्ञान विकासावर भर देण्यात येणार आहे. कृषीशैक्षणिक, संशोधन आणि प्रशिक्षण उद्देशांसाठी दोन्ही संस्थेतील विद्यार्थ्यांना लाभ होणार आहे.
१३. अधिकृत ड्रोन पायलट प्रशिक्षण संस्था विद्यापीठात स्थापन करण्याच्या दृष्टीने विद्यापीठ आणि आईओटेकवर्ल्ड एविएशन प्राइवेट लिमिटेड यांच्यात करार करण्यात आला. कृषि क्षेत्रात काटेकोर आणि अचूक पद्धतीने विविध कामे करण्याकरिता ड्रोनचा वापर वाढणार असून विविध पिकात किड-रोग व्यवस्थापन, अन्नद्रव्य व्यवस्थापन, पाणी व्यवस्थापन, शेतातील माहिती संकलनासाठी ड्रोनचा वापर करण्याचे प्रयत्न केले जात आहेत. ड्रोनचा वापर करण्यासाठी नागरी विमान वाहतूक संचालनालयाने ड्रोन वापराबाबत नियम आखून दिलेले आहेत. त्यानुसार ड्रोन चालवण्यासाठी ड्रोन पायलट परवाना आवश्यक आहे. हा परवाना नागरी विमान वाहतूक संचालनालयाने अधिकृत केलेल्या ड्रोन पायलट प्रशिक्षणसंस्थेकडून घ्यावा लागतो. करारामुळे पिकनिहाय ड्रोन वापराच्या संशोधनास चालनामिळणार असून ड्रोन आधारित शास्त्रशुद्ध पद्धतीने फवारणी करणे, विविध प्रकाराचे फवारणी नोजल तयार करणे, कृत्रिम बुद्धिमत्ता व मशीन लर्निंग तंत्रज्ञानाचा वापर करून योग्य गतीने आणि काटेकोरपणे फवारणी करणेबाबत प्रशिक्षण व संशोधन कार्यास चालनामिळणार आहे. केवळ फवारणी पुरते ड्रोनचा वापर मर्यादित न राहता, भविष्यात रोग व कीडींचे सर्वेक्षण, खतव अन्नद्रव्य व्यवस्थापन आदीकरिताही उपयोगात येणार आहे. याकरिता अद्ययावत केंद्र विद्यापीठात राहणार आहे.
१४. शिक्षण व संशोधनाकरिता आभासी माध्यमातून आयआयटी खरगपुर यांच्याशी सामंजस्य करार करण्यात आला, यावेळी आयआयटी खरगपुर चे संचालक डॉ. व्ही के तिवारी, डॉ. टि. के. भट्टाचार्य, डॉ. राजेंद्र माचेवरम आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. याप्रसंगी डॉ. व्ही के तिवारी म्हणाले की, तंत्रज्ञानाच्या जोरावर शेतीतील अनेक समस्या सुटू शकतात, सदर सामंजस्य करारामुळे विद्यापीठातील पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांच्या संशोधनास मदत होणार आहे.

सामंजस्य करार

सामंजस्य करार - अँक्काटीक रेमिडीज, मुंबई

सामंजस्य करार - आयआयटी, खरगपूर

सामंजस्य करार - आयआयएसआर, लखनऊ

सामंजस्य करार

सामंजस्य करार - केंद्रीय कापूस संशोधन संस्था, मुंबई

सामंजस्य करार - राष्ट्रीय मृदा सर्वेक्षण तथा भूति उपयोग नियोजन ब्युरो, नागपूर

सामंजस्य करार - पाणी फाऊंडेशन

सामंजस्य करार

सामंजस्य करार - कंसास विद्यापीठ, अमेरिका

सामंजस्य करार - में.दुर्गा अग्रोवर्क्स, दर्यापूर

सामंजस्य करार - राजीव गांधी विज्ञान व तंत्रज्ञान अभियान

पुरस्कार

अ.क्र	पुरस्कार प्राप्त संशोधन केंद्र/शास्त्रज्ञाचे नाव	पुरस्काराचे नाव	वर्ष	पुरस्कार प्रदान करण्याच्या संस्थेचे नाव
१	अ.भा.स.कोरडवाहु शेती संशोधन केंद्र, परभणी	उत्कृष्ट प्रतिसाद केंद्र पारितोषक	२०२२	भाकृअप-केंद्रीय कोरडवाहु शेती संशोधन संस्था, हैद्राबाद
२	कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड	शासकीय संस्था-खाजगी संस्था भागीदारी पारितोषक	२०२२	कापूस संशोधन आणि विकास संघटना, महाराणा प्रताप कृषि तंत्रज्ञान विद्यापीठ, उदयपुर
३	सॅंद्रीय शेती संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र, परभणी	जैविक भारत पारितोषक	२०२२	आंतरराष्ट्रीय सॅंद्रीय शेती क्षमता निर्माण केंद्र, बंगलोर आणि कृषि आणि किसान कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली
४	डॉ.शिवाजी म्हेत्रे, सोयाबीन संशोधन केंद्र, परभणी	वसंतराव नाईक पारितोषक	२०२२	वसंतराव नाईक कृषि प्रतिष्ठाण, पुसद
५	डॉ.खिजर बेग, कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड		२०२२	कापूस संशोधन आणि विकास संघटना, महाराणा प्रताप कृषि तंत्रज्ञान विद्यापीठ, उदयपुर
६	डॉ.पपीता गौरखेडे, कोरडवाहु शेती संशोधन केंद्र, परभणी	उत्तम भीत्तीपत्र सादरीकरण पारितोषक-राष्ट्रीय परीसंवाद	२०२२	भाकृअप-केंद्रीय कोरडवाहु शेती संशोधन संस्था, हैद्राबाद
७	डॉ.म.श्री.पेंडके कोरडवाहु शेती संशोधन केंद्र, परभणी	उत्तम भीत्तीपत्र सादरीकरण पारितोषक-आंतरराष्ट्रीय परीसंवाद	२०२२	भाकृअप-केंद्रीय कोरडवाहु शेती संशोधन संस्था, हैद्राबाद
८	डॉ.आनंद गोरे सॅंद्रीय शेती संशोधन व प्रशिक्षण केंद्र, परभणी	उत्तम भीत्तीपत्र सादरीकरण पारितोषक-आंतरराष्ट्रीय परीसंवाद	२०२२	भाकृअप-केंद्रीय कोरडवाहु शेती संशोधन संस्था, हैद्राबाद
९	डॉ.हनुमान गरूड कृषि विज्ञान केंद्र, खामगाव	उत्कृष्ट आचार्य पदवी प्रबंध पारितोषक	२०२२	भारतीय कोरडवाहु शेती संघटना, भाकृअप-केंद्रीय कोरडवाहु शेती संशोधन संस्था, हैद्राबाद
१०	डॉ.स्मिता सोलंकी संशोधन अभियंता	'वर्ल्ड वुमेन आयकॉन २०२२' पुरस्कार	२०२२	ग्लोबल ट्रस्ट फाऊंडेशन
११	डॉ.खिजर बेग, कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड	उत्कृष्ट कृषि शास्त्रज्ञ पुरस्कार	२०२२	संयुक्त कृषि संशोधन आणि विकास समिती बैठक - २०२२ डॉ.बाळासाहेब सावंत कोंकण कृषि विद्यापीठ, दापोली
१२	डॉ. एस. एन. सोलंकी संशोधन अभियंता	नेल्सन मंडेला ग्लोबल ब्रिलियन्स पुरस्कार-२०२२	२०२२	आंतरराष्ट्रीय मानवता अभियान संस्थेतर्फे भारत सरकार सामाजिकशास्त्र व सक्षमीकरण

१३	डॉ.खिजर बेग, कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड	नॉर्मन बोरलॉग पारीतोषक	२०२३	
१४	डॉ.संदीप शिंदे बीज तंत्रज्ञान विभाग	उत्कृष्ट आचार्य पदवी प्रबंध पारीतोषक	२०२३	
१५	डॉ. एस. एन. सोलंकी संशोधन अभियंता	उत्कृष्ट शास्त्रज्ञ पुरस्कार	२०२३	विस्तार शिक्षण संचनालय, वनामकृवि परभणी
१६	डॉ. एस. एन. सोलंकी संशोधन अभियंता	राष्ट्रीय प्रतिष्ठा पुरस्कार	२०२३	वर्दी वेलनेस फाऊंडेशन
१७	डॉ.स्मिता खोडके डॉ.स्मिता सोलंकी डॉ.खिजर बेग डॉ.अरविंद पंडागळे डॉ.बस्वराज भेदे डॉ.पवन ढोके डॉ.लक्ष्मण जावळे डॉ.मोहम्मद इलियास डॉ.विक्रम घोळवे डॉ.कमलाकर कांबळे डॉ.कैलास नवगीरे डॉ.प्रीतम भुतडा डॉ.प्रशांत पगार	प्रशंसा प्रमाणपत्र	२०२३	पाणी फाउंडेशन
१८	डॉ. गणेश गायकवाड पाणी व्यवस्थापन योजना, परभणी	उत्तम सादरीकरण पारितोषक-आंतरराष्ट्रीय परीसंवाद	२०२३	आंतरराष्ट्रीय परिसंवाद राजस्थान विद्यापीठ, जयपुर फेब्रुवारी २-४, २०२३

पुरस्कार

डॉ. शिवाजी म्हेत्रे - वसंतराव नाईक पुरस्कार

कोरडवाहू शेती संशोधन योजना - उत्कृष्ट संशोधन योजना पुरस्कार

डॉ. आनंद गोरे - जैविक इंडिया पुरस्कार

डॉ. आनंद गोरे - सहाद्री पुरस्कार

डॉ. खिजर बेग - उत्कृष्ट शास्त्रज्ञ पुरस्कार

कापूस संशोधन योजना, नांदेड
शासकीय - खाजगी संस्था भागिदारी पुरस्कार

पुरस्कार

डॉ. स्मिता सोलंकी - पाणी फाउंडेशन पुरस्कार

डॉ. स्मिता सोलंकी - उत्कृष्ट महिला शास्त्रज्ञ पुरस्कार

डॉ. मदन पेंडके - उत्कृष्ट सादरीकरण पुरस्कार

डॉ. दिनेश सिंह चव्हाण - उत्कृष्ट सादरीकरण पुरस्कार

उत्कृष्ट कोरडवाहू शेतकरी पुरस्कार - क्रीडा, हैद्राबाद

उत्कृष्ट निक्का शेतकरी पुरस्कार - कृषि हवामानशास्त्र

बीजोत्पादन कार्यक्रम २०२२-२३

अ.क्र.	तपशील	बियाण्यांचा प्रकार	उत्पादन किं.हे	एकुण उत्पादन किं.हे
अ	खरीप			
१.	सोयाबीन	पैदासकार	४२८०.९४	४८६७.२८
		सत्यतादर्शक	५८६.३५	
२.	तूर	पैदासकार	५१३.१७	५२९.६२
		सत्यतादर्शक	१६.४५	
३.	मुग	पैदासकार	९५.८२	१००.२२
		सत्यतादर्शक	०४.४०	
४.	उडीद	पैदासकार	०५.८१	०५.८१
५.	ज्वार	पैदासकार	५१.००	५१.००
६.	बाजरा	पैदासकार	०७.३८	०७.३८
७.	साळ	पैदासकार	०४.३१	१७.९१
		सत्यतादर्शक	१३.६०	
८.	भेंडी	पैदासकार	०२.८९	०२.८९
९.		पैदासकार	०१.३९	०१.३९
एकुण खरीप				५५३२.५१
ब	रबी			
१.	रबी	पैदासकार	४६.१८	५०.४४
	ज्वार			
		सत्यतादर्शक	०४.२६	
२.	हरभरा	पैदासकार	२६१.५६	२६९.२७
		सत्यतादर्शक	०७.७१	
३.	करडई	पैदासकार	१०९.८०	१०९.८०
४.	गहु	पैदासकार	१२.००	१२.००
५.	जवस	सत्यतादर्शक	००.५१	००.५१
एकुण रबी				४४२.०२
एकुण खरीप रबी				५९७४.७१
बियाणे विक्री				
	अ. खरीप	रु. ७५,००,०००/-		
	ब. रबी	रु. १,४२,९२,७९३/-		
	एकुण	रु. २,१७,९२,७९३/-		

फळझाडांच्या कलमा व रोपांची विक्री

मध्यवर्ती रोपवाटीका योजना

अ.क्र.	फळपिकाचे नांव कलमे/रोपे	संख्या	दर (रु)	मिळालेले उत्पन्न रु
१	आंबा (केसर व इतर)	५३८८	८०	४२८६४०
२	पेरु (सरदार)	६१६१	६०	३६८४६०
३	सिताफळ (बाळानगर)	४५१७	५०	२२५८००
४	चिकु (कालीपत्ती)	२१६९	९०	१९३५९०
५	जांभुळ (कोंकण बहाडोली)	१०८२	७०	७४९००
६	चिंच (नं.-२६३, प्रतिष्ठान व अजिंठा)	९७१	७०	६७९७०
७	मोसंबी (न्युसेलर/काटोल गोल्ड)	५३२	८०	४२५६०
८	डाळिंब (भगवा)	४३६	३०	१२९९०
९	आवळा (एनए-७)	३२८	५०	१६३५०
१०	कागदी लिंबु रोपे	३७५२	३५	१३०७६०
११	करवंद	४६०७	१५	६९०४५
१२	नारळ रोपे	१९९३	१००	१९९३००
१३	संत्रा (नागपुर)	३३	८०	२६४०
१४	अंजीर (दिनकर)	७९	४०	३०८०
१५	बांबु रोपे	३३९०	२०	६७८२०
१६	शोभीवंत	२४०९	२५	६९२००
१७	चिंच, जांभुळ, कढीपत्ता रोप	११०१	२५	२७५२५
१८	ईतर (बकुळ, अशोक, करंज, गुलमोहर, अर्जुन, बदाम, रोपे)	३९८९	२५	१००७२५
१९	रंगपूर लाईम रोपे	६६१	३०	१९८३०
२०	शेवगा	३९	१०	३८०
२१	मोसंबी फळांचा लिलाव	-	-	४२००
२२	रंगपूर फळांचा लिलाव	-	-	२८५४५
२३	वाळलेल्या झाडांचा लिलाव	-	-	९५००
२४	आंबा फळांची विक्री	-	-	४५००
२५	उधारी वसुली व इतर			१७८०८५
	एकुण नगदी विक्री			२३,४६,३९५/-
	विदयापीठातील इतर कार्यालयाकडून येणे बाकी			२,६०,४५५/-
	एकुण			२६,०६,८५०/-

ऊती संवर्धन प्रकल्प, परभणी

ऊती संवर्धित रोपे	विक्री केलेल्या रोपांची संख्या	दर प्रती रोप रु.	एकुण रुपये
केळी रोपे (ग्रॅन्ड नैन)	४७२२५	१४/-	६,६१,१५०.००/-

सिताफळ संशोधन योजना, अंबाजोगाई

रोपे	विक्री केलेल्या रोपांची संख्या	दर प्रती रोप रु.	एकुण रुपये
सिताफळ रोपे	४२३५	४०/	१,६९,४००.००

फळ संशोधन केंद्र, औरंगाबाद

रोपे	विक्री केलेल्या रोपांची संख्या	दर प्रती रोप रु.	एकुण रुपये
आंबा	११२०८	८०	८९६६४०
चिंच	४४६३	७०	३१२४१०
सिताफळ	३७११	५०	१८५५५०
मोसंबी	१६५५	८०	१३२४००
लिंबु	१४९८	४०	५९९२०
आवळा	९१६	२५	२२९००
कवठ	३३५	२५	८३७५
रामफळ	३९२	२५	९८००
पेरु	९९	६०	५९४०
इतर	३७०	२५	९२५०
एकुण आर्थिक उत्पन्न रु.			१६,४३,१८५

उत्पादन चाचणी प्रयोगांची माहिती २०२२-२३

वर्ष	पिकाचे नाव	संशोधन केंद्राचे नाव	तपासणीसाठी प्राप्त संकरीत/सुधारीत वाणांची संख्या
२०२२-२३	कापूस	कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड	०२
	कापूस	कापूस संशोधन योजना, परभणी	०७
	भाजीपाला	उद्यानविद्या संशोधन केंद्र (भाजीपाला), परभणी	४७९
	तूर	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	०६
	मुग	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	०१
	उडीद	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	०३
	हरभरा	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	१०
	सोयाबीन	सोयाबीन संशोधन केंद्र, परभणी	३७
	ज्वारी	ज्वार संशोधन केंद्र, परभणी	०१
	ज्वारी चारापीक	ज्वार संशोधन केंद्र, परभणी	०१
	ज्वारी	कृषि संशोधन केंद्र, सोमनाथपूर	०१
	ज्वारी चारापीक	कृषि संशोधन केंद्र, सोमनाथपूर	०१
	गहु	गहु व मका संशोधन केंद्र, परभणी	१८
	मका	राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प, औरंगाबाद	६८
	मधु मका	राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प, औरंगाबाद	०८
	बाजरी	राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प, औरंगाबाद	१८
	सूर्यफुल	गळीतधान्ये संशोधन केंद्र, लातूर	०४
		एकुण	६६५
		प्राप्त तपासणी शुल्क (रु.)	४,७१,१७,५००/-
वर्ष	पिकाचे नाव	संशोधन केंद्राचे नाव	तपासणीसाठी प्राप्त उत्पादनांची संख्या
२०२२-२३	कापूस	कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड	०१
	कापूस	कापूस संशोधन योजना, परभणी	०१
	सोयाबीन	कापूस संशोधन योजना, परभणी	०१
	सोयाबीन	सोयाबीन संशोधन केंद्र, परभणी	१४
	मुग	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	०१
	सोयाबीन	सहयोगी संचालक (बियाणे), परभणी	०१
	सोयाबीन	मृद विज्ञान कृषि रसायनशास्त्र विभाग, परभणी	०२
	मका	कृषि कीटकशास्त्र विभाग, परभणी	०१
	मिरची	भाजीपाला संशोधन केंद्र, परभणी	०२

	काकडी	भाजीपाला संशोधन केंद्र, परभणी	०१
	भुईमुग	सेंद्रीय शेतीसंशोधन केंद्र, परभणी	०४
	टोमॅटो	सेंद्रीय शेतीसंशोधन केंद्र, परभणी	०४
	मिरची	सेंद्रीय शेतीसंशोधन केंद्र, परभणी	०३
	कापूस	सेंद्रीय शेतीसंशोधन केंद्र, परभणी	०३
	पेरसाळ	सेंद्रीय शेतीसंशोधन केंद्र, परभणी	०३
	सुर्यफुल	सेंद्रीय शेतीसंशोधन केंद्र, परभणी	०१
	मका	सेंद्रीय शेतीसंशोधन केंद्र, परभणी	०२
	मिरची	करडई संशोधन केंद्र, परभणी	०१
	मका	गहु व मका संशोधन केंद्र, परभणी	११
	मोसंबी	मोसंबी संशोधन केंद्र, बदनापूर	०१
	भुईमुग	गळीतधान्ये संशोधन केंद्र, लातूर	०२
		एकुण	६०
		प्राप्त तपासणी शुल्क (रु.)	१,१३,८३,८५०/-
		एकुण प्राप्त तपासणी शुल्क (रु.)	५,८५,०१,३५०/-

मान्यताप्राप्त नवीन प्रकल्प (राज्यशासन अर्थसहाय्य)

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नाव	मार्फत	निधी (रु.लाख)
०१	बीटी कापूस बियाणा संदर्भातील समस्या निवारण प्रयोगशाळा, कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड	महाराष्ट्र शासन	२५५.००
०२	पीक व प्रजोत्पत्ती मधील सुक्ष्म हवामान प्रयोगशाळा, कृषि हवामानशास्त्र संशोधन प्रकल्प	महाराष्ट्र शासन	१७०.००
०३	अत्याधुनिक जैवतंत्रज्ञान प्रयोगशाळा, विलासराव देशमुख कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, लातूर	महाराष्ट्र शासन	५८५.००
०४	जैविक औषधी निर्मिती प्रयोगशाळा, राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प, औरंगाबाद	महाराष्ट्र शासन	३५६.००
०५	जैविक खते निर्मिती प्रयोगशाळा, राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प, औरंगाबाद	महाराष्ट्र शासन	१६०.००
०६	स्वयंचलित माती परिक्षण प्रयोगशाळा, परभणी	महाराष्ट्र शासन	२७०.००
०७	वनस्पती आरोग्य चिकित्सा प्रयोगशाळा, परभणी	महाराष्ट्र शासन	३१२.००
०८	सिताफळ संशोधन व प्रक्रिया प्रयोगशाळा, सिताफळ संशोधन केंद्र, अंबाजोगाई	महाराष्ट्र शासन	३९२.००

बियाणे साठवण गृह उद्घाटन समारंभ

गळीतधान्ये संशोधन केंद्र, लातूर येथील बियाणे साठवण गृहाचे मा.ना.श्री. अब्दुल सत्तार, कृषि मंत्री यांचे हस्ते उद्घाटन

मा.ना.श्री. अब्दुल सत्तार, कृषि मंत्री यांची कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्रास भेट

पडीक जमीन विकास व शेततळे निर्मिती

प्रस्तावना :

विस्तार शिक्षण संचालनालय, कृषि विद्यापीठात होणारे नविन संशोधन शेतक-यांपर्यंत पोचविण्याचे कार्य विभागीय कृषि विस्तार शिक्षण केंद्र, कृषि विज्ञान केंद्र, विस्तार शिक्षण योजना व कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्राद्वारे करण्यात येते. विद्यापीठातील महाविद्यालये आणि संशोधन केंद्रही विविध विस्तार उपक्रमाचे आयोजन करतात. तसेच या संचालनालयामार्फत आयोजित विस्तार उपक्रमात सक्रिय सहभाग घेतात. विद्यापीठाचे कृषि तंत्रज्ञान शेतक-यांच्या शेतावर पोहचविणे व प्रत्याभरण जमा करणे हा यामागील प्रमुख हेतू होता.

औरंगाबाद, लातूर, परभणी व अंबेजोगाई येथे असेएकूण ०४ विभागीय कृषि विस्तार शिक्षण केंद्रे कार्यरत आहेत. प्रत्येक विभागीय विस्तार शिक्षण केंद्राच्या कार्यक्षेत्रात मराठवाडा विभागातील दोन जिल्ह्यांचा समावेश करण्यात आला आहे. विस्तार शिक्षण योजना व कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र या योजना विद्यापीठ मुख्यालया परभणी येथे कार्यरत आहेत. कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्राच्या स्थापनेमुळे विद्यापीठ विकसित तंत्रज्ञाना बाबत माहिती व सल्लासेवा, बी-बीयाणे, रोपे व कलमे, प्रकाशने, पीकांवरील कीड व रोगनिदान व इत्यादी सुविधा शेतक-यांसाठी एकाच छत्राखाली उपलब्ध झाल्या आहेत.

मराठवाडा विभागात १२ कृषि विज्ञान केंद्र कार्यरत असून त्यापैकी औरंगाबाद, तुळजापूर जि.उस्मानाबाद, खामगांव जि.बीड व बदनापूर जि.जालना येथील ४ कृषि विज्ञान केंद्र विद्यापीठा मार्फत चालविली जाताततर उर्वरीत ८ कृषि विज्ञान केंद्र बिगर सरकारी/स्वयंसेवी संस्थामार्फत चालविली जातात. कृषि विज्ञान केंद्र ही मुलभूत व्यवसायीक प्रशिक्षण संस्था असून त्याचा मुळ उद्देश उपलब्ध असलेले आधुनीक तंत्रज्ञान व शेती उत्पादन वाढीसाठी त्याचा अवलंब यामधीलदरी भरून काढणे हा होय.

या केंद्रामार्फत विविध विस्तार उपक्रम आयोजित केल्या जातात. जसे कृषि विकासा संबंधीत विभाग आणि सेवाभावी संस्थांतील अधिकारी, कर्मचारी व विस्तार कर्मचा-यांना प्रशिक्षण, जिल्हा मासिक चर्चासत्र, शेतक-यांच्या शेतावर प्रक्षेत्र भेटी आणि निदान चमुच्या भेटी, शेतकरी मेळावे, कृषि प्रदर्शने, शेतीदिन, पीक परिसंवाद, कार्यशाळा, गटचर्चा, पीक प्रात्यक्षिके, गुलाबी बोंड अळी नियंत्रण मोहिम, मक्यावरील लष्करी अळी नियंत्रण मोहिम, विद्यापीठ आपल्या दारीतंत्रज्ञान शेतावरी इत्यादी विस्तार उपक्रम आयोजितकेल्या जातात. कृषि विज्ञान केंद्रामार्फत शेतकरी, युवक, युवतीकरिता कौशल्याधारीत तसेच कृषि आधारीत जोडधंद्यांवर प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित केले जातात.

कृषि शास्त्रज्ञांनी पिकांच्यातंत्रज्ञानाबाबत ध्वनीफिती, चलचित्रफिती, संदेश, पॉवर पॉइंट प्रझेन्टेशन तयार करून ते युट्युब, फेसबुक, टिवटर, वॉट्स अॅप, आकाशवाणी, दूरदर्शन इत्यादी द्वारा प्रसारीत करण्यात आले. फेसबुक, युट्युब, झुम, वेबेक्स, गुगलमीट या सामाजिक माध्यमांचा वापर करून मोठ्या प्रमाणात ऑनलाईन (आभासी) प्रशिक्षण, शेतकरी मेळावे, गटचर्चा, परीसंवाद आयोजित करण्यात आले.

उपलब्धी

१. प्रक्षेत्र भेटी/निदान चमू भेटी : सन २०२२-२३ या वर्षातशेतक-यांचे प्रश्न सोडविण्यासाठी शेतक-यांच्या शेतावर शास्त्रज्ञ आणि विस्तार कार्यकर्ते यांच्या १२२३ प्रक्षेत्र भेटी, निदान चमू भेटी आयोजित करण्यात आल्या. या भेटीमध्ये २३२३४ शेतक-यांच्या समस्यांचे निरसन करण्यात आले.

२. शेतकरी मेळावे : विद्यापीठ वर्धापनदिनानिमित्त दि.१८ मे, २०२२ रोजीखरीप शेतकरी मेळावा, मराठवाडा मुक्ती संग्राम दिनानिमित्त दि.१७ सप्टेंबर, २०२२ रोजीरबी शेतकरी मेळावा व सावित्रीबाई फुले जयंतीनिमित्त दि.०३ जानेवारी, २०२३ रोजी महिला शेतकरी मेळाव्याचे पध्दतीने आयोजन करण्यात आले. या मेळाव्यात ७६०० शेतकरी, महिला शेतकरी, उद्योजक आणि विस्तार कार्यकर्त्यांनी सहभाग नोंदविला. तसेच सन २०२२-२३ यावर्षात विद्यापीठांतर्गत विस्तार/संशोधन केंद्र, एकूण ११५ शेतकरी मेळाव्यांचे आयोजन करण्यात आले. या मेळाव्यात ५५४५७ शेतक-यांनी सहभाग नोंदविला.

३. प्रशिक्षण : सन २०२२-२३ या वर्षात कृषि विभागातील अधिकारी, शेतकरी, महिला शेतकरी, युवक-युवती, ग्रामीण कारागीर, उद्योजक, महिला बचतगट, बिगर संस्थांचे विस्तारकार्यकर्ते यांच्यासाठी ग्रेजुएट शेततीतज्ञान व शेततीवर आधारित इतर पुरक व्यवसायावर ५३७ ऑनलाईन/ऑफलाईन प्रशिक्षण आयोजित करण्यात आले. यात १९०६९ शेतकरी, महिला शेतकरी, युवक-युवती, उद्योजक, महिला बचतगट, यांना प्रशिक्षित करण्यात आले.

४. कृषि प्रदर्शन : आधुनिक कृषि तंत्रज्ञान शेतक-यांपर्यंत पोहचविण्यासाठी विद्यापीठामार्फत कार्यक्षेत्रात कृषि प्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले. ही कृषि प्रदर्शने प्रामुख्याने विविध कार्यक्रम जसे, शेतकरी मेळावे, यात्रा, परीसंवाद इ.च्या निमित्ताने आयोजित केली. विद्यापीठाच्या महाविद्यालये, संशोधन केंद्रे आणि विस्तार शिक्षण केंद्रांनी सन २०२२-२३ या वर्षात विविध संस्थामार्फत राज्य आणि राष्ट्रीय स्तरावर आयोजित केलेल्या एकूण २७ कृषि प्रदर्शनात सहभाग नोंदविला. ६९३९४३ शेतक-यांनी या कृषि प्रदर्शनाचा लाभ घेतला. दि.०१ ते ०५ जानेवारी, २०२३ या कालावधीत मौजे.सिल्लोड जि.औरंगाबाद येथे राज्यस्तरीय कृषि प्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले. जवळपास ३ लाख शेतक-यांनी या कृषि प्रदर्शनास भेट दिली.

५. जिल्हा मासीक चर्चासत्र : सन २०२२-२३ या वर्षात ९६ जिल्हा मासीक चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले असून यात ७२४५ अधिका-यांनी सहभाग नोंदविला. या चर्चासत्रात पुढील महिन्यासाठी कृषि विस्तारा विषयीचे उपयुक्त संदेश तयार करण्यात आले. सर्व कर्मचा-यासमवेत प्रक्षेत्र भेटी आयोजित करण्यात आल्या.

६. कृषि संजीवनी सप्ताह : महाराष्ट्राचे माजी मुख्यमंत्री तथा हरीतक्रांतीचे प्रणेते स्व.वसंतराव नाईक यांचा जन्मदिवस १ जुलै २०२२ कृषिदिन म्हणून साजरा करण्यात आला. या निमित्ताने महाराष्ट्र शासनाने २४ जुन ते १ जुलै २०२२ हा आठवडा “कृषि संजीवनी सप्ताह” म्हणून साजरा केला. कृषि तंत्रज्ञान शेतक-यांच्या थेट बांधावर पोहचविणे हा या सप्ताहाचा प्रमुख उद्देश होता. विद्यापीठातील शास्त्रज्ञांनी कृषि विभागाच्या सहकार्याने शेतक-यांच्या शेतावर भेटी आयोजित करून शेतक-यांना मार्गदर्शन केले. तसेच शेतक-यांच्या प्रश्नांची जागेवरच सोडवणुक करण्यात आली. विद्यापीठातील महाविद्यालये, संशोधन केंद्रे, विस्तार शिक्षण केंद्रे आणि कृषि विज्ञान केंद्रांनी सक्रिय सहभाग नोंदवून या आठवड्यात एकूण २१५ कार्यक्रमाचे आयोजन केले. या उपक्रमाचा १८९०० शेतक-यांनी लाभ घेतला.

७. गट चर्चा : समान प्रश्नघेवून येणा-या शेतक-यांच्या गटासाठी सन २०२१-२२ या वर्षात ३१५ गटचर्चा आयोजित करण्यात आल्या. गटचर्चेमध्ये ६८०३ शेतक-यांच्या समस्यांवर चर्चा करून शंका समाधान करण्यात आले.

८. विद्यापीठ आपल्या दारीतंत्रज्ञान शेतावरी : विस्तार शिक्षण संचालनालयाच्या वतीने सन २०२२-२३ या वर्षात विद्यापीठ आपल्या दारीतंत्रज्ञान शेतावरी हे अभियान राबविण्यात आले. आधुनिक कृषि तंत्रज्ञान सर्व शेतक-यांपर्यंत पोचविणे हा या अभियानाचा प्रमुख उद्देश होता. अभियान यशस्वीपणे राबविण्यासाठी व शेतक-यांना तांत्रिक माहिती देण्यासाठी विद्यापीठातील शास्त्रज्ञांचे चमू गठीत करण्यात आले. शास्त्रज्ञ आणि विस्तार कार्यकर्ते यांच्या २१८ खेडेगावात भेटी आयोजित करण्यात आल्या. या भेटीमध्ये ८२७६ शेतक-यांच्या समस्यांचे निरसन करण्यात आले.

९. पीक संरक्षण अभियान : गुलाबी बोंड अळीच्या प्रादुर्भावामुळे कपाशी पीकाचे, मक्यावरील लष्करी अळीच्या प्रादुर्भावामुळे मकापिकाचे मोठ्या प्रमाणावर नुकसान झाल्याचे आढळून आले. त्यानुषंगाने गुलाबी बोंड अळी व मक्यावरील लष्करी अळी या किडीच्या नियंत्रणाकरिता पीक संरक्षण अभियान राबविण्यात आले. मोहिमेत गुलाबी बोंड अळी व मक्यावरील लष्करी अळी तसेच हुमणी कीडीचा प्रादुर्भाव व त्यावरील उपाययोजना या बाबत शेतक-यांना अवगत करण्यासाठी विशेष विस्तार कार्यक्रम राबविण्यात आले. तसेच किटकनाशक फवारणी वेळी घ्यावयाच्या काळजीबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले. सन २०२२-२३ या वर्षात २०० प्रक्षेत्र भेटी आयोजित करण्यात आल्या. याचा ७८२७ शेतक-यांना लाभ झाला.

१०. माझा एक दिवस माझ्या बळीराजासाठी उपक्रम : कृषि व पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचे प्राप्त निर्देशानुसार मराठवाडा विभागात वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणीच्या वतीने संपूर्ण मराठवाड्यात १ सप्टेंबर ते ३० नोव्हेंबर २०२२ दरम्यान ‘माझा एक दिवस माझ्या बळीराजासाठी’ हा उपक्रम राबविण्यात आला. मा.डॉ.इन्द्र मणि, कुलगुरू, वनामकृषि, परभणी यांच्या हस्ते दिनांक १ सप्टेंबर रोजी या उपक्रमाचे उद्घाटन विद्यापीठ शास्त्रज्ञांच्या पथकांना हिरवा झेंडा दाखवून करण्यात आले. हा उपक्रम राबविण्यासाठी विद्यापीठातील शास्त्रज्ञांच्या एकूण २७ पथकांचे गठन करण्यात आले. उपक्रम ३० नोव्हेंबर, २०२२ पर्यंत राबविण्याचे सुक्ष्म नियोजन करण्यात आले. उपक्रमांतर्गत अनुक्रमे दि.०१ सप्टेंबर, दि.०३ ऑक्टोबर, दि.०८ नोव्हेंबर, २०२२ रोजी विशेष मोहिम राबविण्यात आली. याच धर्तीवर दि.०१ डिसेंबर, २०२२ रोजीही विशेष मोहिम राबविण्यात आली. या मोहिमात विद्यापीठाच्या ४५० शास्त्रज्ञांनी वेगवेगळ्या २४० गावांना भेटी देऊन ६००० पेक्षा जास्त शेतक-यांना मार्गदर्शन

केले. याभेटीदरम्यान विद्यापीठाच्या तंत्रज्ञान प्रसारासोबतच शेतक-यांना भेडसावणा-या निरनिराळ्या अडचणीबाबत विचारणा करण्यात आली. मराठवाड्यातील विद्यापीठ अंतर्गत कृषी विज्ञान केंद्रे, संशोधन केंद्रे, कृषी महाविद्यालयांनी, कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य यांच्या समन्वयाने सहभाग या उपक्रमात नोंदविला.

शेतीदिन : प्रगतशिल शेतक-यांच्या शेतावर, पीक प्रात्यक्षिके आयोजनकेलेल्या ठिकाणी तसेच संशोधनकेंद्राच्या प्रक्षेत्रावरसन २०२२-२३ या वर्षात ४३ शेतीदिन आयोजितकरण्यात आले.यात ७०९५ शेतक-यांनी सहभाग नोंदविला.

११. पीक प्रात्यक्षिके : वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाने विकसीत केलेल्या वाणांची गुणवत्ता दर्शविण्यासाठी पीक प्रात्यक्षिके आयोजन करण्यात आले. ही पीक प्रात्यक्षिके विद्यापीठाच्या प्रक्षेत्रावर तसेच शेतक-यांच्या शेतावर आयोजित करण्यात आल्या. सन २०२२-२३ या वर्षात एकूण ९४७ पीक प्रात्यक्षिकाचे आयोजन करण्यात आले. या पीक प्रात्यक्षिकांना २७०७ शेतक-यांनी भेटी दिल्या.

१२. आकाशवाणी/ दुरदर्शन कार्यक्रम : सन २०२२-२३ या वर्षात शेती विषयक माहिती संकलीत करून ती २७० आकाशवाणीच्या कार्यक्रमातून व ७२ दुरदर्शन व खाजगी केबल वाहिणीच्या माध्यमातून प्रसारीत करण्यात आली.

१३. कृषि माहिती वाहिनी : शेतक-यांनी विचारलेल्या प्रश्नांची कृषि माहिती वाहिणी मार्फत तात्काळ उत्तरे दुरध्वनीवरून दिली गेली. सन २०२२-२३ या वर्षात ६००० हून अधिक शेतक-यांनी विचारलेल्या कृषि विषयक प्रश्नांची उत्तरे दुरध्वनीवरून दिली गेली.

१४. कृषि प्रकाशने : सन २०२२-२३ या वर्षात विद्यापीठामार्फत कृषि दैनंदिनी (५००० प्रती), कृषि दिनदर्शिका (२००० प्रती), विविध विषयांवरील माहिती पुस्तिका (०७ प्रकाशने) व घडी पत्रिका (१४) प्रकाशितकरण्यात आल्या आहेत. शेतीभाती हे मासिक (१२ मासिक) प्रकाशित केले.

१५. वर्तमानपत्रातून लेख प्रसिद्ध करणे : वद्यापीठ शास्त्रज्ञानेविविध पिकांच्यातंत्रज्ञानावर आधारित लिहिलेले लेख, संदेश, बातम्या यांना वर्तमानपत्रातून प्रसिद्धीदेण्यात आली आहे.

१६. शेतकरी-शास्त्रज्ञ मंच : विस्तार शिक्षण संचालनालया अंतर्गत कृषि विज्ञान केंद्राद्वारे पीक पद्धती आणि पीक निहाय शेतकरी-शास्त्रज्ञ मंचाची प्रत्येक जिल्ह्यात स्थापना केली आहे. त्यात डाळींब उत्पादक गट, मोसंबी उत्पादक गट, केशर आंबा निर्यात गट, पुष्प उत्पादन गट, कापूस उत्पादन समुह, उस उत्पादन समुह, भाजीपाला उत्पादन समुह, सिताफळ उत्पादक गट यांचा समावेश आहे. या मंचाच्या माध्यमातून शेतक-यांना शेतमाल विक्री, बाजारपेठा काढणी पश्चात तंत्रज्ञान मुल्यवर्धी या विषयी मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच शेतक-यांच्या संशोधन नियोजनात सहभाग घेतला गेला.

१७. समाजमाध्यमे आणि माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर : कृषि तंत्रज्ञानाच्या प्रचारासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर ही आवश्यक बाबत बनली आहे. कृषि तंत्रज्ञान विषयक चलचित्र फिती तयार करून त्या युट्यूब आणि फेसबुकवर उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. तसेच झुम, गुगल मीट, वेबेक्स, युट्यूब आणि फेसबुक या समाजमाध्यमाचा प्रशिक्षण आणि परिसंवाद आयोजनाकरिता मोठ्या प्रमाणावर वापर करण्यात आला. तसेच व्हॉट्स अॅपद्वारे संदेश पाठवून तंत्रज्ञान प्रसार करण्यात आला.विस्तार शिक्षण संचालनाअंतर्गत विस्तार केंद्रांनी झुम, वेबेक्स, गुगलमिट, युट्यूब आणि फेसबुकवर विविध विषयावरील १४० वेबीनारचे आयोजन केले. यामध्ये ३५००० शेतकरी, महिला शेतकरी, युवक-युवती, उद्योजक, यांनी ऑनलाईन सहभाग नोंदविला.

१८. जिल्हा कृषि मौसम केंद्र : विद्यापीठांतर्गत कृषि विज्ञानकेंद्र औरंगाबाद व तुळजापूर येथे सन २०१९ पासून जिल्हा कृषि मौसम केंद्र कार्यरत आहेत. या कृषि विज्ञानकेंद्रामार्फतदर मंगळवार व शुक्रवार रोजी शेतक-यांकरिता पोर्टल आणि व्हॉट्सअॅपद्वारे हवामानाचा अंदाज प्रसारीतकरण्यात येतो. ४ लाखाहून अधिक शेतक-यांना हे संदेशनियमितपणे पाठविण्यात येतात.

१९. जागतीक मृदा दिन : विद्यापीठ व कृषि विज्ञान केंद्रामार्फत दि.०५ डिसेंबर, २०२२ रोजी जागतीक मृदा दिन साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी जमीनीच्या आरोग्याबाबत जनजागृती कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले.

२०. मोबाईल ॲप : विविध पिकांच्या तंत्रज्ञानावर आधारित ११ मोबाईल ॲप विकसीत करण्यात आलेले आहेत. सद्यस्थितीत कापूस, हळद, ज्वार, मोसंबी, पिक संरक्षण, कोरडवाहू शेती तंत्रज्ञान, मुलद्रव्य व्यवस्थापन लिंबुवर्गीय फळपिके, तण व्यवस्थापन, कृषि दैनंदिनी आणि महिलांसाठी कृषि तंत्रज्ञान या विषयावर मोबाईल ॲप विकसीत करण्यात आले आहेत.

२१. आंतरराष्ट्रीय भरडधान्य वर्ष : सन २०२३ हे वर्ष आंतरराष्ट्रीय भरडधान्य वर्ष म्हणून साजरे करण्यात येत आहे. भरडधान्याचे उत्पादन आणि त्याचा मानवी आहारातील प्रमाण वाढविण्याच्या अनुषंगाने वर्षभर विविध उपक्रमाचे आयोजन करण्याचा आराखडा तयार करण्यात आला आहे. जानेवारी ते मार्च २०२३ या कालावधीत एकूण ३० उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. यात १०,५०० शेतकरी आणि महिलांनी सहभाग नोंदविला.

खरीप शेतकरी मेळावा - १८ मे, २०२२

रबी शेतकरी मेळावा - १७ सप्टेंबर, २०२२

रबी शेतकरी मेळावा - १७ सप्टेंबर, २०२२

रबी शेतकरी मेळावा - १७ सप्टेंबर, २०२२

महिला शेतकरी मेळावा - ३ जानेवारी, २०२३

माझा एक दिवस - माझ्या बळीराजासाठी : उपक्रम

माझा एक दिवस - माझ्या बळीराजासाठी उपक्रमाचे डॉ.इन्द्र मणि, मा.कुलगुरु यांच्या हस्ते उद्घाटन
१ सप्टेंबर, २०२२

माझा एक दिवस – माझ्या बळीराजासाठी : उपक्रम

मा.ना.श्री. अब्दुल सत्तार, कृषि मंत्री यांची
विद्यापीठ दालनास भेट

कृषि तंत्रज्ञान महिती केंद्र - प्रशिक्षण कार्यक्रम

जागतिक मृदा दिन - डॉ.इन्द्र मणि, मा.कुलगुरु
यांचे मार्गदर्शन

आंतरराष्ट्रीय भरडधान्य चर्चासत्र (श्री अन्न)

पीक संरक्षण अभियान

विद्यापीठ आपल्या दारी - तंत्रज्ञान शेतावरी, उपक्रम

कीटनाशकांचा सुरक्षित वापर - चर्चासत्र

विद्यापीठ प्रशासन

१. विद्यापीठ अधिकारी :

महाराष्ट्र कृषि विद्यापीठे परिनियम, १९८३ मधील कलम १४ व परिनियम, १९९० नुसार वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी मधील सन २०२२-२३ या वर्षामध्ये कार्यकारी, विद्याविषयक व इतर अधिकारी खालीलप्रमाणे होते.

१. कार्यकारी अधिकारी :

कुलपती	: मा.श्री. रमेश बैस
प्रतिकुलपती	: मा.ना.श्री. अब्दुल सत्तार
कुलगुरु	: डॉ. इन्द्र मणि

२ पदाधिकारी / उच्च अधिकारी

अ.क्र.	पद	नाव
१	संचालक शिक्षण तथा अधिष्ठाता (कृषि)	डॉ. ध.नि. गोखले
२	संचालक संशोधन	डॉ. द.प्र. वासकर
३	संचालक विस्तार शिक्षण	डॉ. दे.बा. देवसरकर
४	कुलसचिव	डॉ. धिरजकुमार कदम
५	नियंत्रक	श्रीमती दी. मा. देवतराज
६	विद्यापीठ अभियंता	श्री. दिपक काशाळकर

सहयोगी अधिष्ठाता व प्राचार्य		
१	कृषि महाविद्यालय, परभणी	डॉ. सय्यद इस्माईल
२	अन्नतंत्र महाविद्यालय, परभणी	डॉ. आर.बी. क्षीरसागर
३	कृषि महाविद्यालय, लातूर	डॉ. बी.एम. ठोंबरे
४	कृषि महाविद्यालय, अंबाजोगाई	डॉ. एस.डी. बंटेवाड
५	कृषि महाविद्यालय, बदनापूर	डॉ. आर.डी. आहिरे
६	कृषि महाविद्यालय, उस्मानाबाद	डॉ. के.आर. कांबळे
७	कृषि महाविद्यालय, गोळेगांव	डॉ. बी.व्ही. आसेवार
८	कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, परभणी	डॉ. यु.एम. खोडके
९	सामाजिक विज्ञान महाविद्यालय, परभणी	डॉ. जया बंगाळे
१०	विलासराव देशमुख कृषि जैवतंत्र महाविद्यालय, लातूर	डॉ. जे.ई. जहागीरदार
११	उद्यानविद्या, महाविद्यालय, परभणी	डॉ. जी.एम. वाघमारे
१२	कृषि विपणन व व्यवस्थापन संस्था, चाकूर	प्रा. हे.भ. पाटील
१३	सहयोगी अधिष्ठाता, निम्न शिक्षण	डॉ. जी.के. लोंढे

विभाग प्रमुख - कृषि विद्या		
१	कृषि विद्या	डॉ. डब्ल्यू.एन. नारखेडे
२	मृद विज्ञान व कृषि रसायन	डॉ. पी.एच. वैद्य
३	कृषी वनस्पती विकृतीशास्त्र	डॉ. के.टी. आपेट
४	कृषि विस्तार शिक्षण	डॉ. आर.पी. कदम
५	कृषि वनस्पतीशास्त्र	डॉ. एच.व्ही. काळपांडे
६	कृषि कीटकशास्त्र	डॉ. पी.एस. नेहरकर
७	कृषि अर्थशास्त्र	डॉ. डी.एस. पेरके
८	उद्यानविद्या	डॉ. जी.एम. वाघमारे
९	पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय	डॉ. जी.के. लोंढे
१०	कृषि अभियांत्रिकी	डॉ. आर.जी. भाग्यवंत
११	प्रभारी अधिकारी कृषि हवामान शास्त्र	डॉ. एम.जी. जाधव
अन्नतंत्र शाखा		
१	अन्न व औद्योगिक सुक्ष्मजीवशास्त्र विभाग	प्रा. हे.बा. देशपांडे
२	अन्न अभियांत्रिकी शास्त्र	डॉ. रा.व. क्षीरसागर
३	अन्न व्यापार व व्यवसाय व्यवस्थापन विभाग	डॉ. व्ही.डी. सुर्वे
४	अन्न विज्ञान व तंत्रज्ञान विभाग	डॉ. विजया पवार
५	अन्न जीव रसायन व पोषणशास्त्र विभाग	डॉ. कै.स. गाढे
सामुदायिक विज्ञान शाखा		
१	मानव विकास व कौटुंबिक अभ्यास	डॉ. जया बंगाळे
२	वस्त्र व परिधान अभिकल्पना विभाग	प्रा. सुनिता काळे
३	कौटुंबिक साधन संपत्ती व्यवस्थापन विभाग	डॉ. माधुरी कुलकर्णी
४	अन्न विज्ञान व पोषण विभाग	डॉ. टी. नाहेद खान
५	सामुदायीक विस्तार व संदेशवहन व्यवस्थापन विभाग	डॉ. एस.जी. पुरी
कृषि अभियांत्रिकी शाखा		
१	सिंचन व निचरा	डॉ. एच.डब्ल्यू. आवारी
२	कृषि यंत्र व शक्ती	डॉ. स्मिता सोळंकी
३	मृद व जलसंधारण	प्रा. भा.वा. भुईभार
४	विद्युत यांत्रिकी आणि ऊर्जा	डॉ. रा.ता. रामटेके
५	काढणी पश्चात तंत्रज्ञान	डॉ.स्मिता खोडके

इतर अधिकारी :

१	विद्यापीठ कल्याण अधिकारी	डॉ. एस.एस. मोरे
२	उप कुलसचिव (परीक्षा)	डॉ. ग.अ. भालेराव
३	उप कुलसचिव (आस्था)	श्री. पु.कों. काळे
४	सहायक कुलसचिव (आस्था)	श्री. आर.व्ही. खोबे
५	विद्यापीठ ग्रंथपाल	डॉ. एस.डी. कदम

दिनांक ३१.३.२०२३ रोजीची संवर्ग निहाय मंजूर पदे, भरलेली पदे व रिक्त पदांची माहिती

गोषवारा

अ.क्र.	गट	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
१	अ	५७५	३१५	२६०
२	ब	१९५	११९	७६
०२ पदे (कक्ष अधिकारी) शासन प्रतिनियुक्तीने भरलेली आहे.		०२	०२	००
३	क	७२९	३८९	३४०
४	ड	१३८६	४६५	९२१
एकूण		२८८५	१२८८	१५९७

गट अ

अ.क्र.	पदाचे नाव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
१	कुलगुरू	०१	०१	००
२	संचालक	०३	००	०३
३	सहयोगी अधिष्ठाता	१२	००	१२
४	विभागप्रमुख	१०	०६	०४
५	प्राध्यापक	४४	२२	२२
६	सहयोगी प्राध्यापक	१८३	९६	८७
७	कार्यक्रम समन्वयक	०४	०२	०२
८	सहाय्यक प्राध्यापक	२८४	१६१	१२३
९	विषय विशेषज्ञ	२४	२३	०१
१०	कुलसचिव	०१	००	०१
११	नियंत्रक	०१	००	०१
१२	विद्यापीठ अभियंता	०१	०१	००
१३	उप-विद्यापीठ अभियंता	०३	००	०३
१४	वैद्यकीय अधिकारी	०१	०१	००
१५	विद्यार्थी कल्याण अधिकारी	०१	००	०१
१६	उपकुलसचिव	०२	०२	००
एकूण		५७५	३१५	२६०

गट ब

अ.क्र.	संवर्ग	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
१	सुरक्षा व निगराणी अधिकारी	०१	०१	००
२	सहाय्यक कुलसचिव / सहाय्यक नियंत्रक	१८	१०	०८
३	मा. कुलगुरू यांचे खाजगी सचिव / स्वीय सहाय्यक	०२	०१	०१
४	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक-कृषि	६७	४५	२२
५	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक-अन्नतंत्र	०६	०२	०४
६	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक जैवतंत्रज्ञान	०४	००	०४
७	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक-कृषि अभियांत्रिकी	०१	००	०१
८	पशुवैद्यकीय अधिकारी	०१	००	०१
९	कार्यक्रम सहा-प्रयोगशाळा तंत्रज्ञ	०४	०३	०१
१०	कार्यक्रम सहा-संगणक	०४	०३	०१
११	कार्यक्रम सहा-प्रक्षेत्र व्यवस्थापक	०४	०३	०१
१२	कक्ष अधिकारी	२५	१९	०६
१३	कक्ष अधिकारी शासन प्रतिनियुक्तीने	०२	००	०२
१४	सहाय्यक कक्ष अधिकारी	२५	१९	०६
१५	सहाय्यक अधीक्षक	०४	०३	०१
१६	लघुलेखक	२१	०६	१५
१७	तांत्रिक सहाय्यक	०४	०२	०२
एकूण		१९५	११९	७६

गट क

अ.क्र.	संवर्गाचे नाव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
१	कनिष्ठ पशुवैद्यकीय अधिकारी	०१	००	०१
२	कनिष्ठ संशोधन सहा. -कृषि	७४	३६	३८
३	कनिष्ठ अभियंता	०६	०३	०३
४	कार्यक्षेत्र पर्यवेक्षक	०१	०१	००
५	पर्यवेक्षक गृहविज्ञान	०१	००	०१
६	आरेखक	०१	०१	००
७	वरिष्ठ यांत्रिक	०२	०१	०१
८	कनिष्ठ यांत्रिक	०१	००	०१
९	ट्रॅक्टर चालक	०५	००	०५
१०	वाहन चालक	४२	१४	२८
११	ट्रक चालक	०४	०३	०१
१२	के.व्ही.के.वाहन चालक	०८	०५	०३
१३	कृषि सहाय्यक/तत्सम पदे	२८२	१७४	१०७

१४	कृषि सहाय्यक (अभियांत्रिकी)	०२	००	०२
१५	कृषि सहाय्यक (जैवतंत्रज्ञान)	०२	००	०२
१६	प्रयोगशाळा सहाय्यक	१५	००	१५
१७	फिल्डमन/तांत्रिक प्रशिक्षक	०१	०१	००
१८	बीजतंत्री	०८	०१	०७
१९	सुतार	०३	०२	०१
२०	कलाकार	०२	०२	०
२१	उप -आवेक्षक/तांत्रिक सहाय्यक	०५	०१	०४
२२	कॉम्प्युटर	०१	००	०१
२३	प्रशिक्षित मॉन्टेसरी शिक्षक	०१	००	०१
२४	प्रयोगशाळा सहाय्यक (गृहविज्ञान)	०५	००	०५
२५	दुग्धनी चालक	०२	००	०२
२६	नळ कारागीर	०४	०२	०२
२७	मिस्त्री	०१	००	०१
२८	बाष्पक सहाय्यक	०१	००	०१
२९	संधाता	०१	०१	००
३०	कातारी	०१	००	०१
३१	जोडारी	०२	००	०२
३२	दृक्श्राव्य यंत्र चालक	०२	००	०२
३३	संगणक चालक/संगणक प्रोग्रामर	०२	००	०२
३४	वरिष्ठ लिपीक	६६	५६	१०
३५	लघुटंकलेखक	०४	०२	०२
३६	लघुलेखक ग्रेड -३	०४	०१	०३
३७	संगणक चालक	०१	००	०१
३८	कनिष्ठ लिपीक	१५७	७८	७९
३९	ग्रंथालय सहाय्यक	०६	०३	०३
४०	रिप्रोग्राफीक सहाय्यक	०१	००	०१
४१	मिश्रक	०२	०१	०१
	एकूण	७२९	३८९	३४०

गट ड

अ.क्र.	संवर्गाचे नांव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
१	प्रयोगशाळा सेवक	५२	१३	३९
२	मजुर	९३८	३३०	६०८
३	पहारेकरी	१४९	३३	११६
४	शिपाई	११०	२८	८२
५	गुराखी	६	००	६
६	परिचर	९	१	८
७	दोग्धा	४	०	४
८	पुस्तक वाहक	१	१	०
९	मिस्त्री	१	०	१
१०	ट्रेसर	१	०	१
११	फरास	१	१	०
१२	सफाई कामगार	२७	१०	१७
१३	खानसामा	३	१	२
१४	जमादार	१	१	०
१५	माळी	१९	४	१५
१६	रुखी/वाल्मीकी	४	२	२
१७	पशुधन परिचर	१	०	१
१८	ग्रंथालय परिचर	५	१	४
१९	प्रयोगशाळा परिचर	५४	३९	१५
	एकूण	१३८६	४६५	९२१

विद्यापीठ प्राधिकरणे :

अहवाल कालावधीत विद्यापीठाची कार्यकारी परिषद, विद्या परिषद, संशोधन परिषद, विस्तार शिक्षण परिषद, विद्याशाखा व अभ्यास मंडळे या प्राधिकरणांच्या वेळोवेळी सभा घेण्यात आल्या.

कार्यकारी परिषद : अहवाल कालावधीत कार्यकारी परिषदेच्या एकूण ४ नियमित सभा झाल्या.

विद्या परिषद : अहवाल कालावधीत विद्या परिषदेच्या २ सभा झाल्या.

कृषि संशोधन परिषद : अहवाल कालावधीत कृषि संशोधन परिषदेची एक सभा घेण्यात आली.

विस्तार शिक्षण परिषद : अहवाल कालावधीत विस्तार शिक्षण परिषदेची एक सभा घेण्यात आली.

विद्या शाखा : विद्यापीठांतर्गत कृषि, मत्स्य आणि कृषि अभियांत्रिकी या तीन विद्याशाखा अहवालाच्या काळात कार्यरत होत्या.

अभ्यास मंडळे : अहवाल कालावधीत सर्व अभ्यास मंडळांच्या सभा नियमितपणे घेण्यात आल्या.

विद्यापीठ वित्त व्यवस्था

MAU 2022-23
REVENUE INCOME
Group Summary
1-Apr-2022 to 31-Mar-2023

Particulars	Closing Balance	
	Debit	Credit
ANIMAL HUSBANDRY RECEIPTS		44,92,152.00
Animal Grazing Penalty		82,800.00
Sale of Fym(Senkhat)		3,600.00
Sale of Milk & Milk Produce		41,92,174.00
Sale of Poultry Products		2,13,578.00
CAPITAL RECEIPTS		46,06,970.00
Sale of Books & Periodicals		8,41,415.00
Sale of Furniture/tools/dead Stock (Auction)		29,41,698.00
Sale of Live Stock		8,23,857.00
EDUCATIONAL RECEIPTS		16,91,42,232.00
Admission / Regi. Fees		3,27,503.00
Bonafide Fees		2,46,502.00
Convocation Fees		2,500.00
Electricity Charges (Student)		1,15,07,353.00
Eligibility Fees		4,51,050.00
Enrolment Fees		20,88,110.00
Examination Fee 25%		10,26,752.00
Examination Fees 75%		7,72,09,152.00
Fine & Dues		1,59,257.00
Grade Card Fees		14,63,710.00
Hostel Room Rent		60,72,910.00
Identity Card Fees		27,150.00
Insurance Charges From Student		30,156.00
Library Fee		58,32,401.00
Marklist & Provisional Certificate Fees		10,000.00
Medical Examination Fees		7,75,593.00
Migration Fees		8,50,150.00
ODC PDC Fees / Verification		32,53,580.00
Other Educational Receipts		97,23,215.00
Post Entry Quarantine Certificate Charges		17,60,000.00
Registration Fees (Income)		9,62,310.00
Re-Recognition/Proceessing Fee Pvt School		13,33,600.00
Re-Recognition / Proceessing Fees Pvt Colleges		4,59,301.00
Sale of Prospectus		73,960.00
Transfer Certificate Fees		9,88,231.00
Tution Fees		4,25,07,786.00
FARM RECEIPTS		3,25,16,151.16
Sale of Bio Fertilizer		2,23,44,265.56
Sale of Cotton Lint		21,950.00
Sale of Fodder		1,09,840.00
Sale of Other Farm Produce		10,14,132.00
Sale of Trycoderma		90,25,963.60
GENERAL REVENUE RECEIPTS		7,94,38,402.89
Bank Interest Received		1,72,44,958.00
DAN Finger Printing Service		4,95,600.00
Dividend on Shares		72,018.00
Electric Charges Received(Cash)		73,91,677.00
E Tender		9,65,500.00
Other General Receipts		8,92,844.89
Quarter Rent Deduction		14,46,634.00
Rent of Buildings		11,11,214.00
Rest House Charges		1,37,231.00
Carried Over		29,01,95,908.05

continued ...

MAU 2022-23
REVENUE INCOME
 Group Summary
 1-Apr-2022 to 31-Mar-2023

Page 1

Particulars	Closing Balance	
	Debit	Credit
HORTICULTURE RECEIPT		82,94,529.00
Sale of Horticulture Produce		32,27,493.00
Sale of Plants / Nursery		50,67,036.00
SEED RECEIPTS		2,70,60,567.00
Sale of Seed		2,70,60,567.00
Grand Total		3,53,55,096.00

 Comptroller
 V. N. M. K. V.
 Parbhani

MAU 2022-23
REVENUE INCOME Group Summary : 1-Apr-2022 to 31-Mar-2023

Page 2

Particulars	Closing Balance	
	Debit	Credit
Brought Forward		29,01,95,908.05
Sale of Implants		3,315.00
Sale of Publication & Written Articles		4,35,995.00
Sale of Stationery / Cloth		1,250.00
Sale of Tender Forms		23,200.00
Soil Testing Charges		1,83,700.00
Testing Product Fees		4,90,19,526.00
Water Tax Received		13,740.00
HORTICULTURE RECEIPT		82,94,529.00
Sale of Horticulture Produce		32,27,493.00
Sale of Plants / Nursery		50,67,036.00
SEED RECEIPTS		2,70,60,567.00
Sale of Seed		2,70,60,567.00
Grand Total		32,55,51,004.05

REVENUE INCOME
 Group Summary
 1-Apr-2022 to 31-Mar-2023

Page 1

Particulars	Closing Balance	
	Debit	Credit
ANIMAL HUSBANDRY RECEIPTS		44,92,152.00
CAPITAL RECEIPTS		46,06,970.00
EDUCATIONAL RECEIPTS		16,91,42,232.00
FARM RECEIPTS		3,25,16,151.16
GENERAL REVENUE RECEIPTS		7,94,38,402.89
HORTICULTURE RECEIPT		82,94,529.00
SEED RECEIPTS		2,70,60,567.00
Grand Total		32,55,51,004.05

 Comptroller
 V. N. M. K. V.
 Parbhani

MAU 2022-23

Expenses

Group Summary

1-Apr-2022 to 31-Mar-2023

Page 1

Particulars	Closing Balance	
	Debit	Credit
Contingency	37,65,44,531.60	33,24,598.00
HOSPITALITY EXPENSES	32,12,898.00	
MAINTAINCAE	4,48,87,641.00	29,09,150.00
MATERIAL & SUPPLIERS	3,84,51,075.00	
MOTOR VEHICLES (FUNCTIONAL)	2,09,64,708.00	
OFFICE EXPENSES RECURRING	23,84,10,582.60	900.00
PROFESSIONAL & SPECIAL SERVICES	1,03,74,917.00	
PUBLICATION	88,714.00	
RENT , RATE & TAXES	38,61,496.00	
STIPEND & SCHOLARSHIP	1,62,92,500.00	4,14,548.00
PENSION & GRATUITY	1,51,91,54,549.00	
Basic Pension	59,71,79,783.00	
Commutation of Pension	21,74,80,401.00	
Encashment of Leave	8,92,80,988.00	
Encashment Of Leave 7 Th Pay Difference	17,64,121.00	
Gratuity	16,05,04,013.00	
Pension Arrears.	19,38,38,855.00	
Pension Releif	25,91,06,388.00	
SALARIES	1,34,65,56,442.00	
6 Th Pay Arrears	2,09,684.00	
7th Pay Arrears	1,17,49,616.00	
7th Pay Arrears (Retired Employee)	30,80,443.00	
7th Pay Diffrence	45,48,134.00	
7th Pay I & II Installment	1,03,129.00	
7th Pay II Installment	89,442.00	
CLA & Other Allowance	61,25,011.00	
Contratual Salary	1,04,93,900.00	
Conveyance Allowance	1,49,01,564.00	
Dearness Allowance	45,45,69,287.00	
Grade Pay	68,15,014.00	
House Rent Allowance	6,51,28,889.00	
Medical Reimbursement	1,13,28,198.00	
Over Time	4,71,829.00	
Pay of Establishment	69,18,53,332.00	
Pay of Officers	6,35,77,586.00	
Washing Allowance	15,11,384.00	
TRAVEL EXPENSES	41,97,943.00	
T.A. TO Meeting Member	19,219.00	
T.A. to Staff Member	41,78,724.00	
WAGES & FIELD OPERATION	1,77,33,808.00	
Cultivation Charges	850.00	
Field Operation	1,74,17,856.00	
Labour Wages	3,15,102.00	
Bank Charges	10,702.84	
Transfer T.A.To Staff Member	4,918.00	
Grand Total	3,26,42,02,894.44	33,24,598.00

Comptroller
V. M. K. V.
Parbhwani

विद्यापीठ अभियंता

सन २०२२-२३ या वित्तीय वर्षात करण्यात आलेल्या कामांची यादी

अ.क्र.	कामाचे नांव	रक्कम रूपये
१	वनामकृवि परभणी येथील अधिकारी निवासस्थान क्रमांक अ-७ च्या छताची जलगळती व गटूचे काम करणे	२६३०८०
२	निवासस्थान क्रमांक ड-८२ ते ड-८५ ची दुरुस्ती करणे	२५९४५३
३	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि किटकशास्त्र विभागाच्या छतास जलगळती प्रतिबंधक उपाय योजना करणे	१९५५२६
४	वनामकृवि परभणी अंतर्गत मध्यवर्ती रोपवाटीका विहीरीवर लोखंडी जाळी बसविणे	२६३२९७
५	वनामकृवि परभणी अंतर्गत निवासस्थान क्रमांक अ-१५ चे नुतनीकरण करणे	२६४८६६
६	वनामकृवि परभणी अंतर्गत निवासस्थान क्रमांक अ-१४ (एमआयजी) चे नुतनीकरण करणे	२६४८२७
७	वनामकृवि परभणी मुख्यालयी परिसर क्रमांक २ येथील निवासस्थान क्रमांक अ-२७ निवासस्थानाची दुरुस्ती करणे	२६३९२४
८	प्रशासकीय इमातीच्या डाव्या बाजुस पेव्हर ब्लॉक बसविणे	२६३१०७
९	वनामकृवि परभणी अंतर्गत निवासस्थान क्रमांक अ-१७ चे नुतनीकरण करणे	२६२४२०
१०	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील शास्त्रज्ञ भवन व आंतरराष्ट्रीय वसतिगृहाची किरकोळ दुरुस्ती करणे	२६३९७५
११	कृषि महाविद्यालय, लातूर येथील ग्रंथालय इमारतीमधील पॅराडीकल रुम व इनटरस मध्ये बेड कॉक्रीट करणे	२४७१९१
१२	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्र. २ मधील निवासस्थान क्रमांक क-७ ची दुरुस्ती करणे	२६४८५८
१३	कृषि महाविद्यालय, गोळेगाव येथे ऑल्युमिनीयम पार्टीशन व पीव्हीसी ऊडन फ्लोरींग करणे.	८३८५७१
१४	कृषि महाविद्यालय, गोळेगाव येथे पार्कींग शेड व झेंडा वंदन पोलची उभारणी करणे.	८२७२३३
१५	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील वनस्पती रोगशास्त्र विभागाच्या कोल्ड स्टोरेज व अँटोव्हीट प्रयोगशाळेचे विद्युतीकरण करणे	२६६७३१
१६	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील बायोमिक्स युनिटच्या कार्यालयाचे विद्युतीकरण करणे	२६७७१६
१७	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील कृषि महाविद्यालयांतर्गत लॅमीनर एअर फ्लो प्रयोगशाळेचे विद्युत काम करणे	२६६९४६
१८	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय, बदनापूर येथील परिसरातील रस्त्यावर पथदिवे बसविणे	२६२५३९
१९	वनामकृवि परभणी अंतर्गत वसुंधरा वसतिगृहाची विद्युत दुरुस्तीचे काम करणे	२५९९२१
२०	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि विज्ञान केंद्र बदनापूर येथील प्रशिक्षण गृहाचे विद्युतीकरण करणे	२६७१५०
२१	कृषि महाविद्यालय, लातूर येथील ग्रंथालय इमारतीमधील वाचन कक्षात बेड कॉक्रीट करणे	२६३६१६

२२	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि विज्ञान केंद्र बदनापूर येथील नवीन प्रशासकीय इमारतीमधील मिटींग हॉल, विषय विशेष यांची कॅबीन, ऑफीस कॅबीनचे विद्युतीकरण करणे	२५६८४०
२३	कृषि महाविद्यालय, बदनापूर येथील महाविद्यालय इमारतीस बाहेरील रंगरंगोटी करणे	२६४३९५
२३	कृषि महाविद्यालय, बदनापूर येथील महाविद्यालय इमारतीस बाहेरील रंगरंगोटी करणे	२६४३९५
२४	कृषि तंत्र विद्यालय, औरंगाबाद येथील पाणी पुरवठा पाईप लाईन टाकणे	२६५२६३
२५	वनामकृवि परभणी अंतर्गत राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प औरंगाबाद येथील बीज प्रक्रिया केंद्र व बियाणे गोडाऊनमध्ये विद्युती करणाचे काम करणे	२११३५२
२६	कृषि महाविद्यालय, बदनापूर येथील किरकोळ दुरुस्ती करणे	२६२९२०
२७	कृषि महाविद्यालय, बदनापूर येथील मुलींच्या वसतिगृहासमोर पेव्हर ब्लॉक बसविणे	२६३४५१
२८	वनामकृवि परभणी अंतर्गत अन्नतंत्र महाविद्यालय येथे उष्मायन केंद्राची उभारणी करणे	७८१०४८७
२९	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील निवासस्थान क्रमांक ब-४७ ची दुरुस्ती करणे	२६३२७९
३०	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील विद्यापीठ आरोग्य केंद्राच्या इमारतीची दुरुस्ती करणे	२६३७३९
३१	वनामकृवि परभणी अंतर्गत सायाळा प्रक्षेत्रावरील रस्त्याचे मजबुतीकरण व मोरी पुलाचे काम करणे	२५४०६१
३२	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक २ मधील दिवाकर रावते मुलींचे वसतिगृह येथे पेव्हर ब्लॉक बसविणे	२३०६९३
३३	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्र.१ येथील निवासस्थान क्रमांक ब-३५ ची दुरुस्ती करणे	१२२६७८
३४	कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालयाच्या समोर जाळीचे कुंपण करणे	२५३९९४
३५	उद्यानविद्या महाविद्यालयाजवळील नाल्याच्या पूलावर पाईप रेलींग बसविणे व नाल्यास पिचिंग करणे	२४५९५७
३६	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक २ येथील निवासस्थान क्रमांक क-१६ व क-१७ इमारतीच्या छतास जलगळती प्रतिबंधक उपाय योजना करून इतर किरकोळ दुरुस्ती करणे	१८३४३३
३७	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक २ मधील उद्यानविद्या महाविद्यालयाजवळील नाल्यामध्ये आरसीसी पाईप टाकणे	२६३७३९
३८	वनामकृवि परभणी अंतर्गत ज्वार संशोधन केंद्र, परभणी येथील संरक्षण भिंतीची उंची वाढविणे उर्वरीत काम	२११०३६
३९	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक ३ मधील निवासस्थान क्रमांक ब-१८ ची दुरुस्ती करणे	२६२१७७
४०	वनामकृवि परभणी अंतर्गत निवासस्थान क्रमांक क-५४ ची दुरुस्ती करणे	२६२९१६
४१	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील क्रमांक क-७४ व क-७५ निवासस्थानाची जलगळती प्रतिबंधक उपाय योजना करणे व इ.	२६५१६२
४२	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील बायोमिक्स इमारतीस श्री फेज वायरिंग करणे	२६५९५७
४३	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक ३ येथील कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र येथील इमारतीस जलगळती प्रतिबंधक उपाय योजना करणे	२६४५११
४४	वनामकृवि परभणी अंतर्गत प्रशासकीय इमारतीतील हॉल क्र. १८ मधील स्टेज व कंट्रोल पॅनल रुमचे विद्युतीकरण करणे	२५१९८४
४५	वनामकृवि परभणी मुख्यालयी परिसर क्रमांक २ येथील निवासस्थान क्रमांक क-५ निवासस्थानाची दुरुस्ती करणे	२२७६८७
४६	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि विज्ञान केंद्र, बदनापूर येथे पथदिवे व आर्माड केबल टाकून विद्युतीकरण करणे	२६१८१९

४७	वनामकृवि परभणी अंतर्गत राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प औरंगाबाद येथील प्रक्षेत्रावरील विहिरीचे खोलीकरण करणे व गाळ काढणे	२३५२०८
४८	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि विज्ञान केंद्र, बदनापूर येथील मृद चाचणी प्रयोगशाळा व साठवण गृहाचे विद्युतीकरण करणे	२५४०३१
४९	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ येथील निवासस्थान क्रमांक ब-५० ची दुरुस्ती करणे	२६०८८३
५०	वनामकृवि परभणी अंतर्गत प्रशासकीय इमारतीतील हॉल क्र. १७ मधील विद्युतीकरणाचे नुतनीकरण करणे	२५१४८६
५१	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय, लातूर येथे ग्रंथालय इमारतीसमोर पेव्हर ब्लॉक बसविणे	२५१३९७
५२	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील जुने संचालक विस्तार शिक्षण संचालनाल इमारतीस आतील बाजुने रंगरंगोटी करणे (विद्यापीठ अभियंता)	२५१८९३
५३	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय, बदनापूर येथील पदव्युत्तर मुलींचे (जिजाऊ) वसतिगृहातील विद्युतीकरण करणे	२५२७६७
५४	कृषि महाविद्यालय, बदनापूर येथे महाविद्यालय इमारतीस बाहेरील रंगरंगोटी करणे	२५१७२६
५५	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील जुने संचालक विस्तार शिक्षण संचालनालय इमारतीस वाळवी प्रतिबंधक उपाय योजना करणे	२४७७०४
५६	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय, बदनापूर येथील मुलांच्या वसतिगृहात नविन मलनिःसारण वाहिनी बसविणे	२६४४३०
५७	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ मधील निवासस्थान क्रमांक ब-४३ ची दुरुस्ती करणे	२५००३८
५८	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि तंत्र विद्यालय, औरंगाबाद येथील क-प्रकारच्या निवासस्थानाचे जलगळती प्रतिबंधक उपाययोजना करणे	२५३०५४
५९	फळ संशोधन केंद्र हिमायत बाग औरंगाबाद येथील विश्रामगृहातील सुट क्रमांक १ ची किरकोळ दुरुस्ती करणे	२२२५०७
६०	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय, गोळेगाव येथील कृषि विद्यावेता व अभियांत्रिकी विभागाच्या प्रक्षेत्रावर लोखंडी गेट व जाळीचे कुंपण बसविणे	२४२७२४
६१	निवासस्थान क्रमांक अ-३ ची किरकोळ दुरुस्ती करणे	२४४६७७
६२	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय, गोळेगाव ता. औंढा (ना.) जि. हिंगोली येथे मुलांचे वसतिगृह बांधणे	९३०७०६९८
६३	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय गोळेगाव ता.औंढा.जि.हिंगोली येथे सिमेंट कॉक्रीटचे रस्ते तयार करणे.	६२७१६७१
६४	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय गोळेगाव ता.औंढा.जि.हिंगोली येथे सिमेंट कॉक्रीटमध्ये संरक्षक भित बांधणे	१४६१३७५९
६५	कृषि महाविद्यालय, लातूर येथील सहाय्यक ग्रंथपाल खोली, ग्रंथालय इमारत येथे व्हीट्रीफाईड फरशी बसविणे	२६३८२८
६६	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक २ मधील दिवाकर रावते मुलींचे वसतिगृह येथे पेव्हर	१२५२०४
६७	परभणी येथील सहयाद्री वसतिगृहास आतील बाजुने रंगरंगोटी करणे	२६३९८१
६८	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक १ येथे स्वामी रामानंद तिर्थ विद्यापीठ उपकेंद्र कार्यालयाच्या पाठीमागील विद्यापीठाची संरक्षण भित बांधणे	२५१४१६

६९	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक २ येथील निवासस्थान क्रमांक क -४९ ची दुरुस्ती व नुतनीकरण करणे	२४७९०१
७०	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक २ येथील राजमाता जिजाऊ मुलींच्या वसतिगृहाच्या छतास जलगळती प्रतिबंधक उपाय योजना करणे	२५१७६४
७१	वनामकृवि परभणी अंतर्गत राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प औरंगाबाद येथे ट्रायकोकार्डस निर्मिती केंद्रात लॅब तयार करणे.	५०५९६१

राज्यस्तरीय कृषि महोत्सव - सिल्लोड

मा.ना.श्री. एकनाथजी शिंदे, मा.मुख्यमंत्री आणि मा.ना.श्री. अब्दुलजी सत्तार, मा.कृषिमंत्री
यांची विद्यापीठ दालनास भेट

INTERNATIONAL YEAR OF
MILLETS
2023

भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद द्वारा विकसित
बायोफोर्टिफाइड (जैवसंवर्धित) किस्में

बाजरा

<p>एचएचबी-299 : आयरन : 73 पीपीएम जिंक : 41 पीपीएम 81 दिनों में पकता है।</p>	<p>आरएचबी 234 आयरन : 84 पीपीएम जिंक : 46 पीपीएम 81 दिनों में पकता है।</p>
<p>एचबी-1200 एफई : आयरन : 73 पीपीएम 78 दिनों में पकता है।</p>	<p>एचबी-1269 एफई : आयरन : 91 पीपीएम जिंक : 43 पीपीएम 82 दिनों में पकता है।</p>

सामान्य किस्म
आयरन : 45 से 50 पीपीएम
जिंक : 30 से 35 पीपीएम

नरेन्द्र सिंह तोमर
कृषि एवं किसान कल्याण मंत्री, भारत सरकार

[/narendrasinghtomar](https://www.facebook.com/narendrasinghtomar) /natar /narendsinghtomar /narendsinghtomar /natar

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ
परभणी - ४३१ ४०२ (महाराष्ट्र)

www.vnmkv.ac.in

[www.twitter.com/vnmkv](https://twitter.com/vnmkv)

www.facebook.com/vnmkv

www.youtube.com/user/vnmkv

www.promkvparbhani.blogspot.in